

XXIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

32. заседание

Четвъртъкъ, 29 декемврий 1938 г.

(Открито въ 10 ч. 10 м.)

Председателствувалъ подпредседателътъ Д. Пешевъ. Секретари: Г. Кръстевъ и Ц. П.

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Съобщения:		2. За освобождаване пенсиитъ отъ заноръ за	
Отпуски	613	I-то тримесечие на 1939 г. (Първо и второ	
По дневния редъ:		четене)	635
Законопроекти:		Дневенъ редъ за следващото заседание	635
1. За бюджета на държавата за 1939 г.		Говорили: Петко Стояновъ	636
(Първо четене — продължение разисква-		Петко Стайновъ	636
нията)	613	Пожелание отъ председателството къмъ народ-	
Говорили: Иванъ Петровъ	613	нитъ представители за весело посрѣщане и	
Стамо Колчевъ	620	прекратяване на новата 1939 г.	637
Григоръ Василевъ	629		

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Присѣдствуватъ нужното число народни представители. Обявявамъ заседанието за открито.

(Отсѣдствуватъ народнитъ представители: Александъръ Симовъ, х. Атанасъ Поповъ, Василь Мандаровъ, Василь Чобановъ, Велизаръ Багаровъ, Димитъръ Сараджовъ, Никола Логофетовъ, Сирко Станчевъ и Христо Гатевъ)

Председателството има да направи следнитъ съобщения. Бюрото е разрешило отпущкъ на следнитъ народни представители:

на г-нъ Христо Гатевъ — 1 день, за 29 т. м.;
на г-нъ Димитъръ Сараджовъ — 1 день, за 29 т. м.;
на г-нъ Василь Чобановъ — 1 день, за 29 т. м.;
на г-нъ Георги Говедаровъ — 1 день, за 27 т. м. и
на г-нъ х. Атанасъ Поповъ — 1 день, за 29 т. м.
Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ:

ПЪРВО ЧЕТЕНЕ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА БЮДЖЕТА НА ДЪРЖАВАТА ЗА 1939 Г. — ПРОДЪЛЖЕНИЕ РАЗИСКВАНИЯТА.

Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Петровъ.

Иванъ Петровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Излизамъ на трибуната по поводъ разискванията по бюджета и по общата политика на правителството, за да подкрепя и насърча тази политика, която, по моето дълбоко убеждение, е единствената спасителна въ днешно време за народъ, държава и стопанство.

При станалитъ разисквания по бюджета се направиха преценки както върху самия бюджетъ, така и върху общата политика на правителството. Азъ на свой редъ трѣбва да благодаря и да отправя една възхвала къмъ министра на финанситъ г-нъ Божиловъ за това обширно, изчерпателно въ всѣко отношение експозе, което той направи тукъ, както и за печатаното изложение къмъ бюджетопроекта на държавата за 1939 г. Такова експозе, смѣя да кажа азъ, въ миналото не познавамъ. Въ него той ни даде не само цифрови данни за самия бюджетъ, но и данни, които засѣгатъ цялата наша стопанска действителност и отъ които може да се извадятъ заключения за възможноститъ на правителството да поднесе такъвъ или иначе бюджетъ.

Едни отъ критикитъ бѣха язвителни, отричаха всѣкакви качества на внесенния бюджетъ; въ него тѣ не виждаха нищо творческо, нищо динамично — както се изрази г-нъ професоръ Петко Стояновъ — никаква конструктивна идея и пр. Други говориха съ въздържаност. Напр. г-нъ Сакаровъ констатира, че съ този бюджетъ е направено това, което е въ възможноститъ на правителството, държейки смѣтка за нашата действителност и за възможноститъ за пласментъ въ чужбина.

Въ бюджета — това е общопризнато — се оглежда политиката на правителството. Но тази политика, на която бюджетътъ е последица, се обусловя отъ възможноститъ на държавата и на стопанството ни, отъ политическата конюнктура и отъ възможноститъ за пласментъ на чуждитъ пазари въ момента. Нѣкои отъ ораторитъ — г-нъ Петко Стояновъ и г-нъ Дойко Петковъ — казаха, че бюджетътъ е политизиранъ, т. е., че той е изграденъ на базата на политическата конюнктура. И ако е така, ако тази констатация е вѣрна — а тя е въ голѣма степенъ вѣрна — азъ не виждамъ по-нататкъ логическата връзка между тази констатация и другитъ критики, които тѣ направиха по бюджета.

Г-да! Отъ представения бюджетъ, който възлиза на 7.732.000.000 л., се вижда, че за нуждитъ на народната отбрана отиватъ кръгло 2.900.000.000 л. Като прибавите къмъ тази сума бюджета на държавнитъ дългове, който поглъща 1.900.000.000 л., и като вземете предвид сумата, която се предвижда за просвѣтата — 1.000.000.000 л., ще видите, какво остава за стопанскитъ министерства. Ако приемемъ, че действително този бюджетъ е повлиянъ отъ политическата конюнктура и преди всичко отъ международната политическа конюнктура, ние не можемъ да не оправдаемъ тази цифра на военния бюджетъ. Фактътъ, че исласуня извънреденъ кредитъ за народната отбрана се гласува единодушно отъ Камарата, говори за съзнанието у всички ни, че разходитъ за народната отбрана сѣ отъ жизнена необходимостъ, защото сѣ свързани съ сигурността на нашата страна. Тѣзи разходи се правятъ, защото ние сме подъ влиянието на общото политическо положение въ Европа. Кошмарътъ на войната навсѣкѣде прави опустошения въ бюджетитъ. Макаръ единъ отъ нашитъ колеги да каза, че разходитъ за войската днесъ ги счита производителни, защото се каже за сигурността на отечеството, ние знаемъ, че е тѣхната производствена стойностъ. Както навсѣкѣмъ въ чужбина воен-

нитъ бюджети сж набъбнали и сж вземали невяроятни размъри, така и ние, малката България, сж нашият скромни сръдства, тръбваше да отдѣлимъ за военния бюджетъ една сума въ рамките на възможноститъ на нашия фискъ и на нашето стопанство.

На второ мѣсто, г-да народни представители, бюджетътъ е повлиянъ, както отъ нашиятъ вътрешни стопански условия, така и отъ външнитъ. Вамъ е известно, че днесъ, въ сравнение съ миналото, ние живѣемъ при съвсемъ други условия на обмѣнъ, на търговско общуване. Въ миналото чуждитъ фирми, чуждитъ търговци идваха и търсѣха продукта тукъ въ България, тукъ носѣха парата и ни я предлагаха. Сега въ цѣлия свѣтъ е настѣпилъ единъ стопански хаосъ. Нѣма да ви говоря за автархията, за клирингитъ, за компенсациитъ, за валутни затруднения и пр. и пр. Въ всѣки случай едно е безспорно, че днесъ ние сме заставени да търсимъ пазари при крайно неблагоприятни условия и това дава отражение върху доходността, върху валоризацията на нашия продуктъ, предимно на земеделския продуктъ.

Ние изживяваме и една криза, едно противоречие, бихъ казалъ азъ. Нашето земеделско производство, което дава повечето отъ износнитъ продукти, съ които се валоризира трудътъ на българския селянинъ-стопанинъ и на стопанския деятелъ изобщо, е въ пълна зависимостъ отъ пазаритъ въ чужбина. Затова ние изживяваме затруднения въ връзка съ зърненото производство. Докато отъ една страна ние искаме да поощримъ зърненото производство, да стане то по-интензивно, земята да ражда повече, отъ друга страна виждаме, че зърненото производство, поради конкуренцията въ чужбина, става нерентабилно. И заключението на всички ни е — защото това е действителността — че производството на зърнени храни е дефицитерно. Житото на международния пазаръ има цена 1.40 л. килограмътъ, далечъ недостигаща да покрие производствениятъ разходи и да може производителътъ да си набави това, което му е най-необходимо. И ние виждаме интервенцията на държавата, която заплаща житото по 3.50 л. килограмътъ, като разликата между 1.40 л. и 3.50 л. се понася отъ консуматоритъ.

Следователно, отъ една страна ние искаме увеличение на зърненото производство, а отъ друга страна това производство е дефицитерно и държавата тръбва да понесе грамадната тежестъ, за да валоризира на мѣстна почва труда на зърнопроизводителъ, като му даде една премия. А зърненото производство нѣма за насъ само стокова стойностъ. За насъ зърненото производство, което ние тръбва да запазимъ на всѣка цена, има и друго значение. Ние не можемъ, при тази структура на нашето стопанство, да се изложимъ на риска нѣкоя нѣтъ да останемъ безъ хлѣбъ. Кolkото и да бѣде дефицитерно производството на зърнени храни, ние ще тръбва да го поддържаме, да го направимъ по-интензивно, да намалимъ коcтyемата му стойностъ. За насъ то има голѣмо значение, когато, не дай си Господи, при едни международни усложнения, граинитъ бѣдатъ затворени. То има за насъ национално, стопанско и нравствено значение. Привързаността на нашия селянинъ-производителъ къмъ земята, за която ще говоря по-късно, тръбва да я запазимъ. Селянинътъ производителъ тръбва да разчита на земята си, да влага съ любовъ труда си върху нея и да бѣде сигуренъ, че тя ще осигури поминѣка му. Ние сме ограничени въ възможноститъ да изнасяме въ чужбина. Не е ли истина, че голѣма частъ отъ износа на нашиятъ произведения въ чужбина, е монополизиранъ по необходимостъ отъ една държава? Тя взема 60% отъ нашия износъ. Какво да кажа, г-да, за валутнитъ затруднения и колко е спѣхато управлението на страната въ това отношение? Съ свободна валута, която има международна стойностъ, разполагаме въ много ограниченъ размѣръ, защото, както обясни г-нъ министрътъ на финанситъ, много малко отъ нашиятъ артикули сж търсени на пазаритъ въ ония държави, които иматъ свободна валута. Отъ тамъ затрудненията и ограничението на възможноститъ за фиска да разполага съ свободна валута.

Това сж трудноститъ, г-да, най-франпанитъ, най-подчертанитъ, на които се натѣква правителството, когато иска да развие една дейностъ, която да даде по-голѣми резултати въ стопанската областъ.

И азъ съмъ на мнението, изказано отъ нѣкои и отъ г-нъ министра на финанситъ — че бюджетътъ за 1939 г. въ този му размѣръ, е може би крайниятъ предѣлъ на едно върховно усилие и на върховна жертва, които се правятъ отъ народа, за да се отгосвори на изискванията, на нуждитъ на държавата и на стопанството.

Г-да народни представители! Това е първиятъ бюджетъ, който се внася отъ 4 години насамъ въ Камарата. Да пожелаемъ, дано идущата година Господъ помогне поли-

тическата конюнктура да се промѣни, стопанскитъ възможности да се увеличатъ, хаосътъ въ международния обмѣнъ да изчезне; дано плодътъ на българския трудъ получи една по-висока стойностъ, за да можемъ да разчитаме, че сегашниятъ бюджетъ или идниятъ бюджетъ ще маркира кулминационната точка на увеличението на разходите.

Съ пожеланията, които току що формулирахъ предъ васъ, азъ приемамъ увеличението и въ тазгодишния бюджетъ въ сравнение съ миналогодишния, съ съзнанието, че то е една необходимостъ, една върховна жертва.

Направи се критика, че бюджетътъ бѣлъ лежалъ изключително върху косвенитъ данѣци. Нищо ново нѣма въ това, г-да. Всѣки ще си останемъ за дълги години, за десетилѣтия, съ пожеланията да се върнемъ къмъ прѣжкото облагане, но тия пожелания се формулиратъ не за прѣръ нѣтъ сега. Това е, бихъ казалъ, класическата доктрина, но въ цѣлъ свѣтъ виждате, че бюджетитъ се изграждатъ върху косвенитъ данѣци. Какви ли не опити се направиха, отъ нѣколко години въ велики държави! Въ Франция, която по своята дребна собственостъ, по земедѣлие, по работничество, прилича на нашата страна, се направиха усилия да се слѣдза една друга финансовъ политика. И тамъ бюджетътъ се гради на косвенитъ данѣци, но тамъ опитаха друго нѣщо, за което говори г-нъ Дойко Петковъ и го препорѣча — да се увеличи обемътъ на консумацията. Политиката на кабинета на г-нъ Блумъ не бѣше ли именно тая — да се увеличатъ надницитъ, да се увеличи консумацията, да се активизира френското стопанство, за да се премахнатъ бюджетнитъ дефицити, да се задръжатъ френскитъ финанси? Защото действително е парадоксъ: Френската република, тая богата страна, велика не само по духъ, но и по материални възможности, които се считаше, че държи кеситъ на заемитъ, тая страна да преживява сега такива конвулсии и страдания финансови при бюджетъ, достигналъ 60 милиарда франка. Опититъ на г-нъ Блумъ въ тази насока — да се увеличи обемътъ на консумацията — докараха голѣми дефицити на бюджета. Тръбваше да се положатъ нови усилия съ плана на Рейно, който предизвика парламентарни смущения, но който планъ се наложи отъ съзнанието, че не може по другъ нѣтъ да се върви и който дойде да подчертае, че нѣма аксиома, нѣма догма въ финансовъ и стопански животъ на държавитъ. Не може да се вземе единъ аршинъ отъ една държава и да бѣде пренесенъ въ друга; навсѣкжде тръбва да се работи споредъ възможноститъ, споредъ стопанската структура.

Ето защо азъ считамъ, че критиката, която се прави сега — че той бюджетъ е лежалъ върху косвенитъ данѣци — е по-скоро едно пожелание да се премине въ бѣдеще къмъ прѣжкото облагане, което, както казахъ, е класическата фискална доктрина.

Каза се, че бюджетътъ не бѣлъ творчески, не бѣлъ динамиченъ, не преслѣдвалъ стопански цели, които даватъ приходи. Г-да народни представители! Не азъ ще защитавамъ бюджета, представенъ отъ правителството. На нѣколко пъти се дадохъ цифри, които говорятъ по-краснорѣчиво отъ всичко за едно творчество. Но не сж само бюджетнитъ сръдства, които сж вписани въ бюджета, чрезъ които се реализиратъ голѣми мѣропринятия, чрезъ които се разрешаватъ голѣми стопански въпроси. Излишно е да се спирамъ сега по отдѣлнитъ бюджети на министерствата. Върху тѣхъ ще се спира малко по-късно, за да обрисувамъ една страна отъ дейността на министерствата. Ние живѣемъ тревожно време. То не е отъ сега, а отъ 4-5 години, откакто почна въоръжението на цѣлъ свѣтъ. И при всички трудности, съ които тръбваше да се справи управлението, то можа да даде творчество въ стопанската областъ, то можа да стабилизира финансово страната, то можа да запази българската пара отъ обезценяване. Г-да народни представители! Въ България, тая малка страна съ слаби материални възможности и съ много нужди, правителството да нѣмаше други заслуги, а само тази да бѣше заслугата му — че можа да стабилизира страната финансово и да запази народната пара отъ обезценяване, обезценяване, което можеше да има катастрофални послѣдци, особено за снѣстванията, за труда на малоимотитъ, на хората отъ сръдна ръка — само тази заслуга, взета като единъ изолиранъ фактъ, не е ли достатъчна да отправимъ една похвала, една благодарностъ за тия усилия на правителството? Азъ не искамъ да се връщамъ на миналото и да го свързвамъ съ критикитъ, които се направиха отъ единъ отъ преждеговорившитъ оратори съ голѣмъ патосъ. Той бѣше участникъ въ управлението, което предшествуваше управлението отъ 19 май насамъ, и най-малко той и неговитъ тогавашни сътрудници въ управлението могатъ да се явяватъ на тази трибуна като обвинители и да казватъ, че отъ 4 години на-

самъ нѣма никакъвъ строежъ, никаква активностъ, че никаква дейностъ не е проявило правителството за стопанското и бюджетното стабилизиране и пр. Нѣма нужда да ви казвамъ, че отъ 4 години насамъ бюджетътъ така се подрежда, че действува правилно, като механизма на часовника. Редовното изплащане заплатитѣ на чиновниците и на всички плататели заповѣди, на платежитѣ къмъ чужбина и въ страната, говори вече за една стабилизация, за една установеностъ, за която не можемъ да не бъдемъ благодарни на правителствата, които управляватъ страната отъ 4 години насамъ.

Димитъръ Кушевъ: За държавните финанси е така.

Иванъ Петровъ: Вие казвате, че е така само за държавните финанси. Ще отречете ли, г-нъ Кушевъ, че въпрѣки всички затруднения, въпрѣки неурожайните години, българинътъ — работникъ, чиновникъ, земеделецъ, стопански деятель — увеличи спестяванията си? Фактъ е, че въ селото има подемъ, въпрѣки мизерните условия, при които живѣе нашиятъ селянинъ, който, както съмъ го казвалъ и другъ пътъ, се лишава отъ храната си, за да нахрани по-добре добитъка си. Не констатира ли вие, г-нъ Кушевъ, който живѣете съ селото, че тамъ има единъ подемъ, че нашето село презъ последните 4—5 години бавно започна да се разхубавява? Строи се непрекъснато, чувствува се вече, къде по-малко, къде повече, една материална култура. Селото преобразява своя видъ. Онѣзи, които живѣеха въ землянки, подъ надвесени стрѣхи, днесъ строятъ къщи, изложени на слънце, хигиенични. Това говори за едно благосъстояние. Това безспорно говори, че нашиятъ селянинъ може да се справя съ трудноститѣ и съ цената на голѣми жертви може да отидѣ нѣщо и за бъдещето. А строежитѣ сѣ спестявания, които той прави за своята челядь.

Иванъ Калъчевъ: Какъвъ е процентътъ на увеличението на селскитѣ спестявания? Искамъ да зная.

Иванъ Петровъ: Азъ говоря общо за спестяванията, не само за селскитѣ спестявания. Азъ казахъ, общо взето, че селянинътъ, който не си дояжда, за да изхрани добитъка си, може да отидѣ спестявания. Това, което селянинътъ отидѣ като спестявания, г-нъ Калъчевъ, го отидѣ за подобрене на своето стопанство и на своя животъ.

Г-да народни представители! Азъ съмъ радостенъ да констатирамъ, че въ критикитѣ си тѣзи господа отъ тази страна (Сочи нѣщо) които се наричатъ оппозиционери на правителствената политика, се поставиха на една висота и направиха истински преценки, държейки смѣтка за нашата действителностъ.

Минавамъ на външната политика на правителството.

По отношение външната политика, г-да народни представители, азъ считамъ, че се казаха зеде приказки отъ единъ отъ преждеговорившитѣ оратори — г-нъ Гичевъ. Г-нъ Гичевъ атакува правителствената политика като неопредѣлена, като интерна. Азъ нѣма какво да добавя къмъ казаното въ правителствената декларация за външната политика. Считамъ, че когато се говори по външната политика, трѣбва да се говори съ всичката отговорностъ, съ всичкото съзнание за нейното значение за страната. Ние знаемъ, че сме единъ малкъ народъ. Ние знаемъ каква е политическата конюнктура и особено — ншето положение на Балканитѣ. Както при разискванията по декларацията на правителството, така и следъ обясненията, които даде г-нъ министъръ-председателъ въ едно заседание на комисията по Министерството на външнитѣ работи, се манифестира съзнанието, че правителството трѣбва да държи въ рѣцетѣ си външната политика, да не се влияе отъ никакви патриотарски или каквито и да било срѣди, а още по-малко отъ улицата и неотговорнитѣ политически бездѣлници, които правятъ политика по софийскитѣ клокарници и кафенета. Азъ считамъ, че това съзнание прави честь на народното представителство. Съ него се подчерта дебело линията на политиката, която правителството трѣбва да следва, и целитѣ, които трѣбва да реализира. Какво повече можемъ да кажемъ ние сега? Да се харесваме по националните въпроси? Лесно е да ги сложимъ тукъ и съ неактивни действия, а най-вече съ неактивни приказки да поставимъ прѣтъ въ колесницата на българската политика. Въ това отношение нашиятъ възможности сѣ ограничени. Ние ще трѣбва да държимъ смѣтка за тѣхъ, както и за ония внушения и съвети, които ни се даватъ отъ великитѣ народи — бихъ казвалъ безъ изключение — които ще разрешаватъ голѣмитѣ въпроси, които ни засѣгатъ. Ние трѣбва да се вслушваме и въ тѣхнитѣ внушения.

Азъ не мога да не кажа нѣколко приказки и за нашата родна църква.

Г-да народни представители! Зная, че е много деликатно да говоримъ за нашата родна църква, за да не би въ увлѣчението си нашата критика да изгуби съ две остриета и, вмѣсто благоприятни резултати, да даде нѣщо отрицателно. Нашата църква е родна, а не както другитѣ църкви. Самата конституция я признава за официална. И на никой народъ сѣдбата не е била така свързана съ църквата, както на нашия. Нашата църква бѣше носителка на народностното съзнание презъ тъмнитѣ вѣка на нашето робство. Тя запази нашата национална самостелностъ и физиономия, тя е играла велика роля въ духовния и нравствения животъ на България, тя и тепърва има да играе голѣма роля.

Но има нѣщо нерадостно. Това е, че християнското чувство у мнозина, особено въ селата, каточески е загубено. Докато въ градовѣ ние виждаме богомолци да пълнятъ храмоветѣ,...

Василъ Вълковъ: (Възражава нѣщо)

Иванъ Петровъ: Азъ съмъ християнинъ и не е имало случай да отида въ село и да не се огбия въ църква. Ако отидете въ нѣкой селски храмъ недѣленъ денъ, вие ще го видите празенъ,...

Минчо Драндаревски: Само понѣтъ и клисарѣтъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Иванъ Петровъ:... когато въ столицата и въ по-голѣмитѣ градове вие ще видите църквитѣ пълни съ богомолци. Азъ искамъ да обърнете внимание, г-да, на този фактъ.

Минчо Драндаревски: Г-нъ Петровъ! Кажете причинитѣ!

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля ви се.

Иванъ Петровъ: Азъ искамъ да обърна внимание на този фактъ най-напредъ тѣзи, въ чинто рѣце е повѣрена сѣдбата на християнитѣ — ръководитѣ на Българската православна църква. Но ако тѣ не хаятъ, ще трѣбва българското правителство — защото, казахъ, църквата е народна, тя е призната по конституцията за официална — да прояви по-голѣмъ интересъ, да обърне по-голѣмо внимание на тоя фактъ.

За никого не е тайна, че има едно недоволство, че има едно брожение между духовенството, че има единъ фронтъ между висше и нисше духовенство. Азъ изказвамъ пожелание, въ това отношение правителството да прояви една по-голѣма бдителностъ, единъ по-голѣмъ надзоръ, една по-енергична дейностъ.

Минчо Драндаревски: Кажете за заплатитѣ на свещеницитѣ отъ трета категория!

Иванъ Петровъ: Ако е въпросъ за свещеницитѣ, вие знаете, че днешното правителство направи нѣщо въ това отношение — даде едно увеличение на заплатитѣ на свещеницитѣ, като се призна и на тѣхъ правото да получаватъ възнаграждение за всѣки 6 прослужени години.

Минчо Драндаревски: Получаватъ 1.600 л. заплата.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля!

Иванъ Петровъ: Даде се това, което е възможно. И азъ срѣщахъ свещеници, които ми изказаха своята благодарностъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Свещеницитѣ специално благодариха за това подобрене на заплатитѣ имъ. Делегация идва при мене.

Иванъ Петровъ: Азъ съмъ се срѣщалъ съ свещеници, които ми благодариха за това, което е направено, макаръ и малко, защото и тѣ знаятъ какви сѣ финансовитѣ възможности на държавата ни днесъ.

Азъ искамъ да отправя тукъ и другъ единъ позивъ къмъ правителството. Г-да! Ако отидете въ църквата на нѣкой провинциаленъ градъ, вие ще видите тамъ ученици, доведени отъ учителитѣ, ще видите и нѣколко женици, застанали съ смирение и запалили свѣщици, слушатъ това, което се чете, но нѣма да намѣрите интеллигентни хора, нѣма да видите чиновникитѣ въ Божия храмъ. Кажете ми сега, какво впечатление прави това? Чиновникитѣ, които сѣ елитътъ, тѣ не посещаватъ църквата. Че какъ

да не се отразява върху психиката, върху религиозното чувство на другите християни този факт? Аз съмтамъ, че за чиновниците трябва да се направи задължително посещението на църквата. Нищо чудно няма в това. Наистина, това е въпрос на съвест, на религиозно чувство, но за нас религията не е само въпрос на съвест. Който управлява държава, трябва да държи сметка за значението на религията, за масата и изобщо за правственото чувство на гражданите.

Минчо Драндаревски: Всичко това добре, но с 1.600 л. живее селският свещеник, а с 2.200 л. градският.

Иванъ Петровъ: По вътрешната политика се направиха критики. На тях ще отговарят г-да министрите. Аз ще спра вниманието ви само на един въпрос — на народното здраве. Народното здраве е въпрос надъ въпроситъ. Вече въ 2-3 заседания, които имаше бюджетарната комисия, се подчерта единодушно болката, която изживяваме отъ намалението на раждаемостта и увеличението на смъртността на населението. Вие имате издадената книжка отъ Дирекцията на народното здраве и вярвамъ, че сте ужасени отъ цифрите, които се даватъ въ нея. Имамъ тукъ коментаритъ по този въпросъ на няколко списания и вестници, правени отъ компетентни хора. Това е нещо страшно: земеделска България, България на дребната собственост, въ 10 години да сведе раждаемостта си с 40% по-долу, а смъртността да вземе ужасяващи размъри! Азъ трябва да кажа, че тази проблема е голяма, и само съ дебати тукъ няма да се разреши. Правителството трябва чакъ по-скоро да се занимае съ нея, да натовари съ нея компетентни лица и комисии, но комисии, които няма да заседаватъ комисарски, а творчески, дѣлово.

Проблемата за раждаемостта у насъ е поставена въ едно странно освѣтление. Мнозина поддържатъ, че мизерията е причина за намаляване на раждаемостта. И азъ приемамъ, че мизерията е единъ решаващъ факторъ за намаляване на раждаемостта, но вие ще се изненадате, ако ви кажа, че въ известни кѣтища на България, напр. въ беднитъ планински мѣста на Родопи и Балкана, процентътъ на раждаемостта си е останалъ същия или е много малко падналъ. Искамъ да кажа, че причината за намаляване на раждаемостта не е само въ бедността. Въпросътъ за раждаемостта не търпи отлагане. Трябва да се справимъ по-скоро съ него, толкова повече, че той няма да се разреши въ година, две, три. За засилване раждаемостта у насъ не трябва да се щадятъ срѣдства.

Още по-голямъ усилия трябва да се направятъ за намаляване детската смъртност. Вѣрно е, че се правятъ усилия, има специаленъ фондъ за организиране на здравни домове, на съвещателни станции, кѣдето акушерки, лѣкари-хигиенисти и пр. работятъ за увеличение на раждаемостта и за намаляване на смъртността на децата, но резултатитъ сѣ още слаби.

Безспорно е, че отъ четири години насамъ се направиха въ това отношение усилия, изразени въ бюджета на Главната дирекция на народното здраве. Този бюджетъ отъ 57 милиона лева въ 1935 г. нараства на 177 милиона лева въ 1936 г., на 195 милиона лева въ 1937 г., а сега отива на 225 милиона лева. Виждате, че въ четири години бюджетътъ на народното здраве се е очетворилъ. Не казвамъ, че съ това сме разрешили проблемата, но то подчертава едно съзнание да се работи, да се върви напредъ, да се действува най-енергично съ всички срѣдства, за да се разреши тая проблема.

Азъ пожелавамъ въ селската община, която е въ бедствено положение, да се направятъ известни реформи. Азъ считамъ, че голѣмитъ селски общини, както бѣха създадени въ 1934 г., не оправдаха надеждитъ. Не искамъ да кажа, че непременно трябва да дойдемъ до общини отъ 150-200 домакинства. Ще слѣземъ къмъ по-малки общини — не къмъ най-малки — къмъ срѣдни общини, защото, когато едно населено мѣсто разполага съ срѣдствата си, хората му съ по-голяма охота се отдаватъ на работа за общото. Всички знаете, че днесъ рѣдко има село, въ което да няма общественъ строежъ, който въ по-голямата си частъ се извършва не чрезъ отдаване на търгъ, а съ обединенитъ усилия на самото население, съ трудова повинност и пр. Когато дадете възможност и на срѣдни голѣмитъ населени мѣста да бждатъ самостоятелни общини, бждете увѣрени, че съ по-голяма привързаностъ, повече ще работятъ хората за устройството на общинитъ си.

Предвидениятъ за кметовѣтъ цензъ висше образование е прѣчка за намирането на добре подготвени хора за селски кметове. Само дипломата, дадена на единъ младъ човѣкъ, току-що излѣзалъ отъ Университета, не е до-

статъчна, за да пратимъ този човѣкъ за кметъ на селска община, кѣдето има най-комплицирани отношения. Съ какво ли не се занимава селскиятъ кметъ: съ преписки, съ даване сведения на агрономи, на лесовѣди, на финансова власт и пр. и пр.; съ събиране сведения за всѣки въпросъ, свързанъ съ стопанския животъ. Кметътъ трябва да дава на всѣкого, както се казва, джувапъ, всѣкого да оправя. Затова младитъ хора, току що излѣзли отъ Университета, не сѣ подготвени за кметове. Ето защо считамъ, че трябва да намалимъ ценза — да бжде срѣдно образование, но даже и петокласно образование. Нека да се назначаватъ за селски кметове хора, които иматъ този по-малкъ цензъ, но да сѣ били общественици, да сѣ били стопански дѣатели. Назначаемостта на кмета трябва да остане, за да бжде кметътъ независимъ отъ общинския съветъ, защото, спомняте си какво бѣше въ миналото, когато ние, партиитъ, управлявахме — всѣки съветникъ имаше по единъ кандидатъ за кметъ, въ всѣки единъ общински съветъ отъ 12-тъ общински съветници имаше трима-четирима, които носѣха въ джоба си протоколъ, подписанъ отъ 4—5 души и само чакаха удобния моментъ, да го подпише още единъ за да иматъ болшинство и да бламиратъ кмета.

Стойчо Топаловъ: Трябва да се възстановятъ правата на общинскитъ съвети. Сега тѣ нѣматъ никакви права.

Иванъ Петровъ: Може да се разшири съставътъ на общинския съветъ — това е въпросъ на целесъобразностъ.

Димитъръ Търкалановъ: Въ всѣки случай, споредъ васъ, реформа е необходима.

Иванъ Петровъ: Г-да народни представители! Въ бюджетпроектитъ на Министерствата на благоустройството и на желѣзницитъ сѣ предвидени толкова кредити за строежъ, за творчество, че човѣкъ трябва да бжде или слѣпецъ, или недобростѣстенъ, за да отрече творческото дѣло, което се върши съ такъвъ голѣмъ размахъ отъ тѣзи две министерства.

Никой не може да отрече, че Министерството на търговията, промишлеността и труда, което има голѣми задачи въ областта на търговията, прояви въ последнитъ четири години голѣма дейностъ. Достигахме въ нашата търговия едно напрежение, каквото никога въ миналото не е достигано. Тая година износътъ достигна максимална цифра. Това не е случайно. Това не е, както казвахъ единъ отъ преждеговорившитъ оратори, резултатъ само отъ работата на стопанскитъ дѣйци, отъ труда на производителъ. Трябва да бждемъ почтени и да признаемъ, че имаме тоя резултатъ, благодарение усилията на една политика, насочена къмъ търсене на пазари при труднитъ условия на международния обмѣнъ, при всички ония ограничения, за които загатнахъ.

Има ли нужда да казвамъ, че Министерството на търговията е взело подъ своята опека, въ своя обсегъ социалното законодателство, което обезпечава старинитъ на работника, което обезпечава отъ всѣкакъвъ рискъ българския работникъ? Нека пожелаемъ, щото въ българското работничество да надделѣе съзнанието, че когато държавата се отнася къмъ него така майчински, то трябва да обича своята държава и да приобщава своитъ усилия къмъ нейнитъ за стопанското повдигане на страната и за нейното добруване.

За Министерството на просвѣтата, г-да, азъ имамъ случай тукъ да говоря, когато дебатирахме по отговорана тронното слово въ извънредната сесия. Добро е това начало, което се постави отъ няколко години насамъ, щото обучението въ българското училище — отъ основното до Университета — да насажда национално съзнание, да въздействува върху съвестта, върху ума, върху съзнанието на детето, откато влѣзе въ училището, докато излѣзе изъ Университета, така, че то да излѣзе отъ училището като осъзналъ се българинъ, единъ националистъ разуменъ, фанатично обичащъ своята родина, единъ националистъ, който да чувствува, че има задължения къмъ своето отечество, а не да излѣзе единъ дипломиранъ школьникъ, който да мисли, че държавата е длъжна непременно да го приеме на служба.

Азъ съмъ доволенъ, че се ликвидира съ това, което бѣше една страшна язва въ миналото — учителскитъ съюзи. Въ миналото учителството бѣше организирано въ три съюзи, но и тритъ бѣха космополитически, интернационални, и тритъ бѣха афинирани къмъ партии, които принадлежеха къмъ интернационали, партии, въ които се похабяваше националното чувство, партии, които пропагандираха, че държавата е единъ потисникъ, партии, които поддържаха, че държавата е едно орждие на буржоа-

зията и пр. и пр. Аз съм доволен, че се ликвидира съ тази язва и че днесъ учителството е организирано въ единъ съюзъ. И нека пожелаемъ, щото съзнанието въ този съюзъ да бѣде такова, за каквото говорихъ преди малко — че учителитѣ сѣ преди всичко въ служба на нацията, на държавата, на царя. Бихъ пожелалъ и у насъ да бѣде това, което съмъ видѣлъ въ чужбина въ училищата. И азъ Ви моля, г-нѣ министре на просвѣтата, Вие, който дойдохте на министерската маса отъ върховетѣ на нашата наука, да внушите не, да заповѣдаде да нѣма учителска стая, да нѣма класна стая безъ лика на Негово Величество Царя и едно разпятие или една икона. Лошо впечатление прави това, че дори въ канцелариятъ не виждаме лика на Негово Величество или въ много малко канцеларии го виждаме. Нека поне да го виждаме въ всѣка учителска и въ всѣка ученическа стая, та когато детето ще се занимава, когато ще пѣе националния химнъ, когато му говорятъ за неговата родина, за красотитѣ ѝ, да вижда портрета на лицето, което символизира нашата национална самостоятелностъ, нашия суверенитетъ. Нека да има тамъ и едно разпятие или една икона, за да може поне презъ курса, който детето ще прекара въ основното училище, този образъ да му говори за висшето нравствено начало, за онова висше сѣщество, което ръководи човѣшкитѣ сѣдбини. Защото, г-да, стана нѣщо страшно въ миналото: ние погребяхме религиозното чувство въ душата на детето, на младежта, погребяхме оня нравственъ критерий, който ни даваше църквата.

Стойчо Топаловъ: Кажете нѣщо за учебницитѣ, г-нѣ Петровъ!

Иванъ Петровъ: Азъ бихъ пожелалъ, г-да, щото този портретъ на Негово Величество Царя, който ще бѣде изпратенъ въ училищата и канцелариятъ, да бѣде единъ хубавъ и одобренъ ликъ, защото на нѣкои мѣста има портрети карикатури. Това е обидно, това е подъ достоинството ѝ, това говори за една незаинтересуваностъ, това говори за една небрежностъ. Затова портретътъ на Негово Величество Царя трѣбва да бѣде официално издание, като приходитъ отъ него отидатъ въ фондъ за подпомагане сирацитѣ, вдовицитѣ и пострадалитѣ отъ войнитѣ.

Г-да народни представители! Единодушната манифестация, която направихме въ тая сграда при гласуване извънредния кредитъ за нуждитѣ на нашата армия, говори, че ние всички хранимъ свети чувства къмъ тази, ще кажа, мъченица, къмъ тази сила, която днесъ представлява упование и на народъ и на държава, която символизира вѣрната, че българскитѣ народни идеали, когато и да е, ще бѣдатъ реализирани по пѣтя на мира. Българската войска работи безшумно, тихо, скромно и отъ разрушенията, които направиха въ нея мирнитѣ договори, бавно тя излѣзе и ние я виждаме сега крепка, ние я виждаме дисциплинирана, ние я виждаме съ духъ, ние я виждаме любима отъ цѣль народъ. Народътъ вѣрва въ своята войска! Това е голѣмиятъ фактъ — че народътъ вѣрва въ своята малка, енергична, дисциплинирана, обединена около своя водачъ, Негово Величество Царя, войска. Това трѣбва да ни радва.

Но ние имаме единъ дългъ къмъ войската. Говорейки за нея, предъ мене изпъква образътъ на тѣзи нещастници, които още носятъ последицитѣ отъ войнитѣ. Това сѣ инвалидитѣ, това сѣ вдовицитѣ и сирацитѣ на ония, които дадоха живота си за родината. Къмъ тѣхъ държавата не можа да изпълни своя дългъ докрай. Нейнитѣ възможности не позволиха това, но и за скромното, което е дадено, ние трѣбва да изкажемъ благодарностъ на кабинета и да подчертаемъ, че и тази година се отдѣлиха още сръдства и ще бѣдатъ отдѣляни нови сръдства за подпомагане на тѣзи, които дадоха най-ценното предъ олтара на отечеството. Нека, г-да, остане въ съзнанието на всѣкого, че ние правимъ всичко — и трѣбва да го направимъ докрай, съ достоинство — за да подпомогнемъ пострадалитѣ и сирацитѣ отъ войнитѣ. Нека остане у всѣкого съзнанието, че държавата не забравя, че тя изпъква своя дългъ къмъ тия, които въ върховни моменти сѣ дали живота си, сѣ жертвовали тѣлата си, сѣ понесли страдания и лишения за нея.

Стойчо Топаловъ: Г-нѣ Петровъ! Въ бюджета на Дирекцията на държавнитѣ дългове не е предвиденъ въ този моментъ нито единъ левъ повече за тая целъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Иванъ Петровъ: Азъ мога да Ви увѣря, че ще бѣде дадено. Г-нѣ министърътъ на войната е далъ декларация предъ събора на инвалидитѣ.

Стойчо Топаловъ: Съгласенъ ли е министърътъ на финанситѣ?

Иванъ Петровъ: Да.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Къмъ Стойчо Топаловъ) Той самъ направи тая декларация, г-нѣ Топаловъ.

Стойчо Топаловъ: Има законопроектъ за тая целъ, подписанъ отъ 120 души народни представители, но не се поставя на дневенъ редъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Иванъ Петровъ: Г-да народни представители! Спирамъ вниманието ви на Министерството на земедѣлието. Въпросътъ за нашето земедѣлие трѣбва да го разгледаме и отъ неговата бюджетна страна, и отъ неговата, ако щете, политическа страна. Всички оратори или мнозина отъ тѣхъ казаха, че съ бюджета недостатъчно се дава за земедѣлието. Всички сѣ съ съзнание, че трѣбеа много да се даде съ този бюджетъ. Други казаха, че е дадено това, което е било възможно да се даде.

Г-да народни представители! Бюджетътъ на Министерството на земедѣлието — забележете това — иде следъ този на Министерството на просвѣтата. Той възлиза на 400 и нѣколко милиона лева. Но когато се касае за мелiorации, когато се касае за голѣми работи, за оросяване, за напояване, за отводняване, за застраховки и пр., бѣдетъ увѣрени, че не само чрезъ бюджетни сръдства ще бѣдатъ реализирани тия мѣроприятия. Ето защо това, което се дава, е скромно, обаче, въ бюджета на Министерството на земедѣлието има едно увеличение отъ около 70 милиона лева.

За мене, обаче, въпросътъ за нашето земедѣлие е по-скоро въпросъ за нашето село. И азъ си спомнямъ сношната възторжена речъ на нашия колега Димитър Илиевъ за селото. Азъ съмъ наклоненъ да вѣрвамъ, че този човѣкъ, който е отъ село и е живѣлъ въ село, не говори като демагогъ, не говори като единъ другъ предъ него съ патоса на политикъ, на спекулантъ съ политиката и съ народнитѣ страдания. Дано се не лъжа, но азъ виждамъ въ речта, въ изповѣдта на г-нѣ Димитър Илиевъ да се отразява болката на нашето село и въ негово лице единъ човѣкъ, който изживява тази болка.

Проблемата на нашето село е проблема надъ проблемитѣ, следъ тази на народното здраве. Ето защо азъ ще пожелая правителствената политика въ това отношение да бѣде много зорка, много грижлива. Азъ считамъ, че една отъ първитѣ задачи на правителството е да установи за нашата стопанска действителностъ — говоря за селото — една-стопанска географска карта. Азъ съмъ питалъ въ миналото, а наскоро пакъ питахъ въ Министерството на земедѣлието: „А бе вие имате ли, г-да, една карта къде какви култури се сѣятъ и какви трѣбва да се сѣятъ? Въ планинскитѣ мѣстности какво да се сѣятъ, въ полскитѣ мѣстности какви култури да се сѣятъ, какво да се сѣе въ този край, какво да се сѣе въ онзи край и пр.? Имате ли такава нѣщо? Отговориха: „Нѣмаме“

Никола Стамболиевъ: Ако има стопански планъ, който да се следва, ако има приемственостъ, работитѣ ще се уреждатъ и безъ такава карта.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Ще се изкажете, когато вземете думата по бюджетпроекта на Министерството на земедѣлието.

Иванъ Петровъ: Азъ считамъ, че първа длъжностъ на Министерството на земедѣлието е да състави такава карта, да се проучи къде какви култури трѣбва да се сѣятъ, да се проучи това, което земята дава, което природата дава и по-нататъкъ ще видимъ какво може да се направи въ всѣки край. Това е една необходимостъ.

Проблемата за нашето село е голѣма, г-да! Както се подчерта и отъ преждеговорившитѣ, и отъ г-нѣ министра на финанситѣ, въ основата на нашето земедѣлие и производството на зърнени храни. То е главното, то доминира въ нашата действителностъ, макаръ че зърненитѣ храни не сѣ главниятъ нашъ износенъ артикулъ — тази година много малко зърнени храни ще се изнесатъ. Земедѣлскитѣ стопанства, които произвеждатъ зърнени храни, ние ще трѣбва да ги запазимъ, защото запазвайки тѣхъ, запазваме селото. Право подчерта г-нѣ Илиевъ снощи, че запазването на селото е за насъ не само въпросъ стопански, материаленъ, но и националенъ. Селотъ е нуждъ за нашата държава, за нашата действителностъ. (Ражкоплѣскания отъ лѣво) Намъ селото е нужно не защото е голѣмиятъ националенъ резервоаръ, който ще попълни кадритѣ

на войската при върховни усилия във даден момент, ами защото е творчески елементът, защото от там очакваме производството, което ще се продаде въ чужбина, за да ни позволи да си набавим от чужбина онова, което е необходимо за нас. Ето защо, производството на зърнени храни, макар и дефицитно, ние ще трябва да го насърчаваме чрез премии от държавата. Чрез такава една политика ние ще поддържаме привързаността на селянина към земята, да не се отчайва от нея, защото тя не може да осигури поминък на него и на децата му. Ние ще трябва да запазим любовта на селянина към родната земя.

На второ място, този труженник въ националното поле на труда...

Иванъ Калъчевъ: Кажете нещо за посредническата ржа, която гъта единъ милиард лева за смътка на производителитъ.

Иванъ Петровъ: Да кажа нещо за посредничеството ли?

Председателъ Стойчо Мошановъ: Оставете, г-нъ Калъчевъ! Г-нъ Петровъ! Времето Ви изтече. Най-много още четвъртъ часъ Ви давамъ — повече въ никой случай.

Иванъ Петровъ: Завършвамъ. — Ето защо, г-да народни представители, азъ считамъ, че нашето село трябва да бъде обект на грижи, на жертви. Въ миналото отъ износа на зърнени храни се добиваха свободни девизи, съ които и държава и народъ се обслужваха. Дойдоха времена, когато държавата трябва да помогне на селското население чрез сръдства, добити отъ увеличената цена на хляба, който консумира населението, което не произвежда зърнени храни. Това се прави по съображенията, които казахъ преди малко — да поддържаме въ селото единъ здравъ, неизраждащ се елементъ, укрепналъ, изправилъ се и съ върва въ бъдещето, вързай въ своята държава, че тя няма да го изостави въ труднитъ моменти. Ние ще подсилимъ тази върва, когато дадемъ на селянитъ ония обезпечения, за които говорихъ при дебатитъ по отговора на тронното слово въ първата извъредна сесия. Това, което се направи за работничеството съ социалното законодателство — застраховитъ за инвалидност и старост — трябва да го направимъ и за селянитъ. Трябва да приемемъ и единъ законъ за обезпечение на селскитъ стопанства срещу стихии. Това трябва да стане. Ще се повесатъ жертви. Както се намъриха сръдства за работничеството, така ще се намърятъ сръдства и за застраховка на селскитъ стопани отъ природни бедствия чрезъ сътрудничеството подъ различни форми на държавата, на консуматоритъ и на износителитъ. Така ще се помогне на селянина-стопанинъ, който има 20—30 декара земя, на когото стопанството е дефицитно. Нека този селянинъ, който дори когато е здравъ и силенъ пакъ не може да свърже двата края, да бъде сигуренъ, че поне въ старинитъ си ще бъде обезпеченъ, макаръ и съ малко, отъ страна на държавата. Азъ мисля, че правителството няма да закъснѣ да внесе законопроектъ за обезпечаване на земеделския трудъ, на земеделския плодъ отъ стихийтъ. Азъ мисля, че има изготвенъ законопроектъ за задължителни застраховки срещу природни стихии. Не зная дали е разглежданъ отъ Министерския съветъ. Тая осигуровка, както казахъ, не трябва да легне изключително въ тежестъ на селянина, защото се касае за запазването на нашата национална култура, на единъ поминъкъ, съ който е свързанъ илиятъ на нашъ държавенъ и националенъ животъ.

Димитъръ Кушевъ: Да го направимъ.

Иванъ Петровъ: Да направимъ, г-да.

Никола Стамболиевъ: Народътъ ще го направи.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Ще го направимъ.

Никола Стамболиевъ: Щомъ и председателятъ казва, ще стане.

Иванъ Петровъ: Г-да! Говори се за бюрократия и за корупция. Азъ бихъ желалъ, когато се говори за корупция, да не се щали никой. Но няма нищо по зловеще отъ клюката, клеветата и мълвата. Недейте говори като г-нъ Дойко Петковъ, който каза, че подозира, какво контролътъ на печата съществува, за да се укрятъ нѣкои тъмни работи, корупцията и пр.

Никола Стамболиевъ: Все пакъ и за това е. На тъмно не се вижда нищо.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Зѣйна)

Иванъ Петровъ: Моля, г-нъ Стамболиевъ. Азъ ще се изкажа следъ малко и по този въпросъ. Вие имате дългъ, като народенъ представител, всѣки фактъ на корупция да го изнасяте. И азъ обръщамъ вниманието на г-нъ министра на финанситъ, че тукъ се говори за нѣкакви си хладилни вагони, доставени отъ чужбина, поемнитъ условия за които били объркани. Вагонитъ стрували десетки милиони лева, но така били направени, че не могатъ да се употребятъ.

Димитъръ Кушевъ: Тя е стара история.

Иванъ Петровъ: Г-нъ министре на финанситъ! Ние искаме отговорности, и Вие ще ги искате. Не бива да останатъ ненаказани такива простяци.

Г-да! Бюрократията съществува въпрѣки всичко.

Димитъръ Кушевъ: Ужасна!

Димитъръ Търкалановъ: И въпрѣки че се приказва противъ нея, тя пакъ съществува.

Иванъ Петровъ: Вие вървате ли, г-да, че тая рана, тая гангрена може да се премахне тъй лесно? Азъ бихъ пожелалъ драконовски мѣрки — такива, каквито цивилизацията отрича — срещу ония, които злоупотребяватъ съ властта, които изкористватъ властта, които слагатъ прѣти въ политиката на държавата. Азъ искамъ съ тяхъ да се постигне най-нечовѣшки, най-жестоко.

Христо Мирски: Какво означаватъ, г-нъ Петровъ, карнеткитъ, дадени отъ г-нъ министъръ Ганевъ на приобщенитъ депутати?

Иванъ Петровъ: Какви карнетки? Не зная.

Председателъ Стойчо Мошановъ: По бюджета на Министерството на благоустройството ще си кажете думата, г-нъ Мирски.

Никола Стамболиевъ: Понеже говорите за бюрократия, кажете нещо и за тия карнетки.

Иванъ Петровъ: Ако е лично за г-нъ Ганевъ, много малко го познавамъ. Азъ уважавамъ, обаче, г-нъ Ганева откажъ вѣздохъ въ личенъ досегъ съ него, като народенъ представител, и следъ това, което чухъ отъ него, следъ изнесенитъ отъ него цифри и данни, и отъ онова, което виждамъ, че се твори отъ неговото министерство отъ нѣколко години насамъ. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно)

Димитъръ Кушевъ: Не се връзвай съ него.

Иванъ Петровъ: Г-да! Ако има нѣкои факти, които еи смущаватъ, изнесете ги и бъдете увѣрени, че и азъ ще ви подкрепя. Уважавамъ Ви, г-нъ Мирски. Вие сте единъ честенъ политикъ, единъ честенъ човѣкъ, но не бихъ желалъ и Вие като другитъ да си служите съ инсинуации срещу г-нъ министъръ Ганевъ. Ако има, нещо, изнесете го отъ трибуната.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Зѣйна) Г-нъ Петровъ! Завършвайте. И петнадесетъ минути изтичатъ.

Иванъ Петровъ: Азъ съмъ радостенъ да констатирамъ, че въ дебатитъ по бюджета не се изнесоха случаи на корупция въ управлението. А това е много нещо. То показва, че се е работило за морализирането на нашето чиновничество. (Ръкоплѣскания)

Г-да! Азъ отправямъ единъ новъ апелъ къмъ г-да министритъ. Има въ нѣкои министерства комисии технически и др., които сж необходимостъ, но въ нѣкои министерства има такива комисии, които често пѣти прѣчатъ да се издирятъ отговорноститъ. Азъ бихъ желалъ въ всѣки сервизъ, ако щете, да има една комисия, но да има отговоренъ шефъ, отговорно лице, а не комисията да служи като параванъ на безотговорността.

Преди да завърша, нѣколко думи ще кажа по въпроса, повдигнатъ отъ г-нъ Дойко Петковъ: ние правова държава ли сме; нашата страна на базата на конституцията ли се управлява; спазватъ ли се у насъ законитъ? Азъ съжалявамъ, че единъ нашъ колега, юристъ, който всѣки денъ е предъ съдилищата, който всѣки денъ е помощникъ на правораздаването, може да постави такъвъ въпросъ.

Георги Чалбуrowъ: Не го разбира.

Иванъ Петровъ: Отъ факта, че днесъ въ България имало контролиранъ печатъ,

Димитъръ Кушевъ: И второ нѣщо каза той.

Иванъ Петровъ: и отъ факта, че въ България полицията могла да интернира свободни граждани,

Димитъръ Кушевъ: И то е лошото.

Иванъ Петровъ: може ли да се веди заключение, че нашата държава е държава на безправие? Г-да! Съ какво друго, освенъ съ контролирания печатъ, е засегната конституцията, за да се говори, че живѣемъ въ единъ режимъ на безправие? Азъ имамъ случай да процитирамъ по-рано чл. 79 отъ конституцията. Говори се, че печатътъ билъ ограниченъ. Да, въ конституцията е предвидено, че печатътъ е свободенъ, но всѣки, когато седне тамъ, (Сочи министерската маса) знае въ какво положение ще изпадне при свобода на печата. Мнозина, които сѣмъ говорили безотговорно, когато не сѣмъ били на властъ, щомъ седнѣха на министерскитъ маси, гочоха да действуватъ другояче. Когато се отиде на министерската маса, отъ тамъ ще се препени, дали е време контролътъ на печата да бѣде премахнатъ или да бѣде реорганизиранъ.

Като оставямъ настрана въпроса за цензурата на печата, искамъ да обърна вниманието ви на другъ единъ въпросъ. Казва се: нѣмаме право на събрания, нѣмаме право на политическа организация. Г-да! Никой не е забранилъ на никой български гражданинъ да прави събрания. Но има нѣщо друго. Въ закона е казано, че всѣки събрания, по силата на конституцията, сѣмъ поставени подъ полицейски надзоръ. Ето това е конституцията. (Възражения отъ дѣло)

По отношение на организациитъ. Чл. 83 отъ конституцията казва: (Чете) „Българскитъ граждани иматъ право да съставляватъ дружества безъ всѣкакво предварително разрешение, стига само целта и срѣдствата на тѣхъ дружества да не принасятъ вреда на държавата и общественъ порядъкъ, на религията и добритъ нрави“. Е добре, азъ мисля, че ние изчерпахме този въпросъ още презъ м. юлий т. г. Веднажъ разрешенъ съ законъ въпросътъ, че партийно-политическитъ организации сѣмъ вредни за нашата действителност и сѣмъ изключени като инструментъ за политическа борба и за откъсване къмъ управление, вие не можете взе отъ тази трибуна да казвате, че нѣмаме свобода на организациитъ. Кой ви прѣчи да формирате културни дружества или дружества за други обществени цели? Въ България сѣмъ забранени политическитъ организации. Защо? Има ли нужда да ви казвамъ защо? Г-нъ Димитъръ Илиевъ, който не е приобщенъ къмъ правителството, вчера красноречиво ви обрисова тукъ картината, която представлява България презъ режима на партийтъ и докѣмъ тѣ бѣха довели народа и държавата. Тази именно необходимостъ наложи премахването на политическитъ партии у насъ като опасни и вредни за общественитъ и държавнитъ интереси. Ето защо не може да се атакува днешниятъ режимъ и политиката на днешното правителство на тази база — че забранило политическитъ организации. Мнозина питатъ: е добре, по какъвъ начинъ ние ще водимъ политическа борба, по какъвъ начинъ ще развиваме политическа дейностъ? Че, г-да, никой не е възпрепятствувалъ въ усиления си да допринесе за изграждането и затвърдяването на една политика за стопанско преустройство, за привързаностъ къмъ държавата, за едно благополучие. Идвайки да говорите тукъ отъ тази трибуна и да действувате като народни пълномощници, не правите ли политика, а чрезъ васъ и българскитъ народъ не прави ли политика? Възпрепятствувалъ ли е българскитъ народъ чрезъ своитъ организации — земеделски задруги, организация на търговцитъ и пр. — да взема решения за своя халъ? Ами че именно тѣхъ решения, които сѣмъ свързани съ съдбата на онии, които членуватъ въ тѣхъ организации, съ тѣхния хлѣбъ, съ тѣхния поминѣкъ — това е политика. Или считате, че само когато се приказва за партии, когато хората се ругаятъ единъ други, това е политика? Политиката не се заключава въ раздѣлянето на народа, въ озлоблението, въ хулитъ, а се заключава въ една дейностъ, осмислена съ дѣла, съ препорѣжки за строителство въ държавата, което да улесни, да подпомогне народа. Това е политика. Политиката не се състои въ едно праздно партизанско клеймене, тя не е патентъ на политически бездѣлници или чомагани, които чакатъ служби и считатъ, че съ това правятъ политика. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) На тази база не бива да се застава.

Г-да! Завършвайки, ще моля вашето внимание още за нѣколко минути. Тукъ се падава вѣтъ, една ли не се обявява бунтъ за това, че сѣмъ предиздени по бюлетета на Върховното правителство две дирекции — за пропаганда и за организиране на младежта. Ами че ако има нѣщо, което да считаме, че е най-належащо, най-необходимо, това сѣмъ именно тѣхъ две дирекции. Дати да бѣде една дирекция или две дирекции — този въпросъ ще го разрешимъ окончателно Министерскитъ съветъ. И когато ни питате кое е новото, по кои пози вѣтъща ще вървимъ, ние ви казвамъ: е добре, г-да, новото е именно националното обединение, което ние искаме да реализираме. По какъвъ начинъ? Именно чрезъ организирането на народа. Какво разбирате вие подъ организиране на народа? Веднага този, който е опартизаненъ, ще каже: а, това е политическа партия. Ако щете, вземете това организиране и като създаване на политическа партия.

Петко Стояновъ: (Възражения)

Иванъ Петровъ: На кого ще служи тя, г-нъ Стояновъ? Ако вие сте на министерската маса, на Васъ ли ще служи, или на държавната политика, която вие ще прокажете? Тя нѣма да служи на никоя личностъ, тя ще служи на една политика на държавата.

Петко Стояновъ: Азъ нѣма да имамъ нужда отъ такава дирекция, а ще имамъ нужда отъ дѣла.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля! Ще имате възможностъ и по този въпросъ да говорите.

Иванъ Петровъ: Ние ще искаме, както казахъ по-рано, тази дирекция да работи върху съзнанието на различнитъ стопански категории, организирани на базата на диференциацията на нашата стопанска действителностъ, да работи за претриване разбиранията на марксиститъ, на хората на класовата борба, които отиваха къмъ бунтъ, които отиваха къмъ резолюция, които бѣха за принципа на класовата борба, за класовия антагонизмъ, срещу който ние издигнахме принципа на националното единение. Да просѣтимъ народа, да го привържемъ къмъ държавата, къмъ политиката на днешната властъ, която е една държавна политика — това е нашата задача. Ако щете, събѣтете тази дейностъ като такава за създаване на партия, на обществена сила. Въ всѣки случай, ние имаме дълга да привържемъ народа къмъ собствената му държава и да я чувствуватъ той като своя държава. А той ще се приобщи къмъ нея, ще я почувствува като своя именно чрезъ тая политика, която ще му даде блага, която ще го поддигне, чувствувайки, че държавата не е за единъ майка, а за други майка.

Г-да народни представители! Нѣмаме ли ние дълга да помислимъ за народа, когато виждаме безспорни доказателства, че този народъ е още обектъ на пристѣпни отъ чужбинъ? Напр., изборитъ, които се произведоха презъ м. мартъ т. г., станаха подъ знака, подъ повелѣята на московскитъ интернационалисти.

Никола Терзалансвъ: Тѣ сѣмъ тѣхни работи.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Иванъ Петровъ: Азъ ще прочета само нѣколко пасажъ отъ комунистическитъ бюлетени, отъ които ще видите какъ комуниститъ сами признаватъ тѣхното участие въ изборната борба, какъ препорѣчватъ да се образува единъ фронтъ, да се образуватъ конституционни комитети. Нѣма да ви чета цѣлитъ бюлетени. Всѣки ще ми бѣдѣтъ благодарни, освенъ тѣзи, които се чувствуватъ глупи. Москва признава, че е препорѣчвала образуването на конституционни комитети, че Работническата партия е участвувала дисциплинирано, като даже не е поставила свои кандидати, за да подкрепи — кого? — партиитъ. Това сѣмъ московски агенти. И когато днесъ ние виждаме, че партизанската, която загива, която агонизира, за да може да съществува, е подпомогната отъ Москва, отъ комунистическия интернационалъ противъ днешната правителствена политика, не сме ли въ правото си да бдимъ за тази България? (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Защото ние знаемъ какво иска Москва, знаемъ какво иска комунистическия интернационалъ днесъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Днесъ той приобѣща и къмъ буржуазнитъ партии. И ето какво казватъ комуниститъ — само единъ питатъ ще ви направя: (Чете) „Ние съвсемъ не идеализираме буржуазнитъ демократически стари партии, ние сме имъ яли не веднажъ попарата въ миналото, ние знаемъ също така, че и сега тѣ лалече

още не сж съзнали напълно своите грѣшки, че още не сж се освободили отъ политически и властогонски смѣтки, но ние не сме фантасти, ние трѣбва да работимъ съ обществените сили, такива, каквито сж. Положението въ тактиката на народния фронтъ е именно това, че тя ни дава възможностъ да въздействуваме върху тия партии, да ги тласкаме по пѣтища, които налага интересъ на народа, интересъ на борбата противъ фашизма. Сближавайки ги съ маситѣ на тия партии, тя ни дава възможностъ да упражняваме контрол и натискъ върху политическите водачи отъ върховете и по този начинъ ние успѣхме вече да заставимъ земеделците и други да се откажатъ отъ сътрудничеството съ Цанкова — тоя българинъ, претендентъ за български Хитлеръ, изолиранъ и мразенъ отъ народа, който сега разиграва ролята на опозиционеръ срещу...“ и т. н. и т. н.

Вие виждате, г-да, какво прави Москва. Знаемъ, че и другде правиха опити за образуване на народенъ фронтъ и че свършиха катастрофално. Ето, въ Франция виждаме Даладие да бие тревога, когато вижда, че комунистическиятъ интернационалъ като червей разяжда Франция, заплашва съществуването ѝ и затова той скѣся съ него. Ние видѣхме и другде злополучни опити въ това направление. Когато комунистическата партия е възнъ отъ законитѣ на страната, вие искате ние да допустнемъ, щото Москва да дойде и да използва разтуренитѣ вече кадри на партията противъ собствената ѝ държава. Правителството ще извърши едно престѣпление, ако то действително не се справи съ тѣхъ. Една отъ задачите на правителството е чрезъ Дирекцията на пропагандата да просвѣти младежта, за да се справи съ тия поплзновения. И азъ казвамъ на правителството да действа съ твърдостъ, неотклонно, когато ще насажда единъ новъ режимъ. Ние всички трѣбва да имаме съзнание, че когато ще вършимъ една държавна работа, трѣбва да бъдемъ внимателни, а не както напоследѣкъ стана единъ парламентаренъ ескамушъ, съ който станехме смѣшни, съ който предизвикахме министерска криза безсмислено, аномално и поставиха въ затруднение дори върховния факторъ, при изпълнение на своята задача. Ето защо азъ считамъ, че тия дирекции има да играятъ една грамадна, една решаваща роля за бъдещето на нашата държава.

Азъ съмъ съ съзнанието, че младежта трѣбва да се вземе подъ опеката на държавата. Младежта, особено отъ селата, като излѣзе отъ училище, докато отиде въ казармата, на кого я оставяме? Не чувствувате ли, че нейната душа се похабява и попада подъ влиянието на ереситѣ на отрицанието? Ако не бѣше казармата, която играе такава велика роль въ възпитанието особено на българския селянинъ, какво щѣхме да правимъ? Ето защо азъ считамъ, че Дирекцията за организиране на младежта, която се предвижда, ще играе една благотворна, една голѣма роль въ интересъ на самата държава.

Димитър Търкалановъ: Съгласете се тия дирекции да ги гласуваме поименно.

Иванъ Петровъ: Г-да! Азъ завършвамъ. Уважавамъ всички мнения. Азъ не се съмнявамъ, че има добри българци и тукъ. (Сочи въ лѣво) Както виждате, нѣма наши и ваши. Знаете какъ се избрахме въ изборитѣ. Нека Господъ благослови това дѣло на национално единение. Ние не желаемъ никого да гонимъ, а желаемъ да се привържемъ всички около тия разбирания, защото служимъ на една национална и държавна политика. Какво прѣчи да вървимъ заедно? И ако има желание за строежъ на нова политическа управа, елате заедно да го изживѣемъ. Защо искате непременно на партийна основа да стане това? Тамъ ви е болката. Партийната язва, обаче, е ликвидирала.

И завършвайки, азъ казвамъ: този бюджетъ ще го гласувамъ съ съзнанието, че съ него се провежда една политика, която е единствено спасителна, която има за задача да укрепи съзнанието на българина, да върва въ собственитѣ си сили, да върва въ своето бъдеще, да върва, че и националнитѣ си идеали ще постигне чрезъ братско единение, чрезъ социална правда, а не чрезъ фронтове, не по пътя на антагонизма. Ако работимъ обединени около тази политика, ще дадемъ доказателства, че всички обичаме България. Само по този пътъ ще можемъ да изпълнимъ дълга си къмъ нея. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председател Стойчо Мошановъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Стамо Колчевъ.

Стамо Колчевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Предвидъ напредналото време, азъ ще оставя цифритѣ настрана, защото смѣтамъ, че така, както ги изнесе г-нъ министърътъ на финансите, така както той ги е обяснилъ въ своето печатно изложение, така както тѣ се обясниха отъ предговорившитѣ оратори, за всички ни сж абсолютно ясни. Азъ ще изтъкна нѣкои особени положения и следъ туй ще искамъ отъ тѣхъ да извадя своите заключения.

Г-да народни представители! Най-висшето благо за единъ гражданинъ е да бѣде поданикъ на една добре уредена държава. И започвамъ отъ тукъ: нашата държава е ли организирана въ единъ свършенъ видъ и, ако не е, защо? Държавата функционира съ помощта на своите държавни служители. Тѣ сж колелцата въ нейната машина.

Азъ започвамъ съ просвѣтата, защото тя дава знания и направлява младежитѣ, бъдещитѣ граждани къмъ дейностъ. Въ лицето на учителитѣ, въ лицето на професоритѣ азъ виждамъ държавнитѣ служители, които сж повикани да възпитаватъ младежитѣ, да имъ дадатъ различни видове образование, за да могатъ тия младежи по-късно, като свободни граждани, или като държавни служители, да бждатъ полезни, да изкарватъ прехраната си и да възпитаватъ по-младитѣ, идващитѣ следъ тѣхъ граждани.

Нашата просвѣтна система, г-да, била ли е стабилна отъ освобождението до сега, имало ли е нѣщо постоянно, което да сме следвали неуклонно, имало ли е прѣмственостъ въ нея, за да можемъ да смѣлимъ дали тя е била удачна или неудачна? За голѣмо наше съжаление, висшитѣ органи на Министерството на просвѣтата сж смѣнили при смѣната на министритѣ и понеже тя у насъ е много често явление, просвѣтната политика се е мѣнила съ огледъ на мненията на министритѣ. Ние сме виждали, че едни и сѣщи лица, ръководители на просвѣтната политика, съветници на министритѣ на просвѣтата, при единъ министъръ сж давали мнение за една учебна система, а следъ смѣната на тоя министъръ — за друга, диаметрално противоположна на първата. Спомнете си закриването на гимназии и откриването на реалки; закриването на педагогически училища и откриването на педагогически курсове; превесъ ту къмъ общото образование, ту къмъ професионалното образование. Дано сега, при наличността на единъ достоенъ министъръ на просвѣтата, се тури началото на една по-стабилна просвѣтна система, която, споредъ менъ, е основата за ориентиранието на младежитѣ въ бъдеще и като свободни граждани, и като чиновници.

Истина е, че ние сме една млада държава, че наследихме отъ нашитѣ предшественици — турцитѣ — само една омраза къмъ властта. Не сме както новосъздаденитѣ държави, да кажемъ Полша, Чехия и пр., които се отцепиха отъ културни държави и които имаха голѣмата опитностъ на първитѣ, за да бждатъ много добре ориентирани, когато учредяватъ своитѣ институти. Ние, както казахъ, наследихме отъ турцитѣ само една омраза къмъ властта. И трѣбва да благодаримъ на нашитѣ просвѣтени люде, на учителитѣ, на професоритѣ, които въ единъ късъ периодъ отъ време, за 60 години само, можаха да създадатъ у насъ просвѣтени хора, които издигнаха държавата до положението на една културна страна, една страна, която въ много отношения може дори да съперничи съ много по-стари държави.

Но не е въпросътъ само до организацията, г-да. Нашата държава често пѣти пренебрегва служителитѣ, отъ които зависи тая организация. Създадохме ли ние условия на просвѣтнитѣ дейци да работятъ съ любовъ, да следватъ своята професия съ постоянство, безъ да гледатъ налѣво или надѣсно за припечелване на още нѣкоя пара за своята прехрана? Не. Вижте въ бюджета заплатитѣ на прогимназиалнитѣ учители. Прогимназиалнитѣ учители сж около 5.000 души и получаватъ по 2.350 л. месечна заплата. Вижте заплатитѣ на гимназиалнитѣ учители. Тѣ сж около 3.000 души и получаватъ по 3.340 л. месечно. Въ София, обаче, има една аномалия. Прогимназиалнитѣ учители получаватъ повече отъ гимназиалнитѣ, защото иматъ общинско възнаграждение 1000 л. месечно. Висша несправедливостъ е гимназиалнитѣ учители, които сж съ цензъ почти равенъ на професорския, които сж хора съ висше образование, да получаватъ заплата по-малка отъ прогимназиалнитѣ учители. Едни и сѣщи деца възпитаватъ и гимназиалнитѣ, и прогимназиалнитѣ учители, а заплатитѣ на гимназиалнитѣ учители сж по-малки отъ тия на прогимназиалнитѣ, когато би трѣбвало да бжде обратното, защото колкото по-нагоре отиватъ де-

цата, толкова сж необходими и повече знания за тѣхното възпитание.

Азъ пожелавамъ, г-нъ министърътъ на просвѣтата да си вземе бележка и да издействува, щото и гимназиалните учители да получаватъ по нѣщо, ако не наравно съ прогимназиалните, отъ ония общини, които деца възпитаватъ, които деца имъ сж повѣрени.

Спомнете сѣ, г-да, тежкитѣ, мизерни, бихъ казатъ, условия за селскитѣ учители. Азъ говоря за беднитѣ, за балканскитѣ села, а не за богатитѣ села, като Перущица, Кричимъ и пр., кждето има двуетажни, триетажни къщи, кждето хората иматъ доходи отъ различни култури — оризъ, тютюнъ и пр. и иматъ възможностъ и за себе си да направятъ удобни помѣщения, и да дадатъ и на учителя. Азъ говоря за балканскитѣ села. Квартира никакви. Ще отидете и ще видите, че и днесъ тамъ има хора, които си служатъ още съ свещицата, както и нашитѣ монаси, сврѣни въ вѣжкоя тъмна къщичка, дори безъ креватъ, само нѣщо като одъръ, а за храна и дума не може да става. Каквото намѣри учителътъ въ кръчмата, това е. А учителката, която не може да отиде въ кръчмата, ще остане въ къщи или въ учителската стая да ври едно гърне съ бообъ, или нѣщо друго. Тия тежки условия не влияятъ ли върху учителитѣ тамъ? Тѣ не желаятъ ли да се откажатъ отъ селото и да отидатъ въ града? Тѣ не търсятъ ли друга професия, не желаятъ ли да зарѣжатъ просвѣтната дейностъ? Азъ отговарямъ увѣрчително: да. Ето, зарадъ туй ние не можемъ да привържемъ селския учител или учителка къмъ селото и затуй, казвамъ азъ, не бихме имали основание да искаме отъ тѣхъ повече отъ това, което днесъ ни даватъ. Азъ бихъ препорѣчалъ тукъ, щомъ държавата не е въ състояние — а чувствуваме, че тя за сега не е въ състояние — да промѣни положението на учителитѣ отъ веднажъ, това да бѣде направено постепенно — вече г-нъ министърътъ на финанситѣ тури едно начало — като общинитѣ въ селата построятъ поне жилищни помѣщения за учителитѣ. Това ще бѣде косвено увеличение на тѣхнитѣ заплати, защото нѣма да плащатъ наемъ и, отъ друга страна, ще живѣятъ въ по-хигиенични къщи. Не се касае да се построятъ солидни жилищни постройки, касае се за едни паянтови къщи, които може да се направятъ въ всѣко село. Порано имаше единъ обичай, когато дойде новъ свещеникъ въ селото, и нѣма къща кждето да живѣе, селянитѣ събиратъ срѣдства и му направятъ малка къща. Когато ще трѣбва да се направи училище, селянитѣ пакъ даватъ материали и правятъ училището. Не може ли да се задѣлжатъ общинитѣ поне въ туй отношение да бѣлатъ полезни на учителитѣ, дотогава докогато попрасятъ тѣхнитѣ заплати, докогато бюджетътъ ни даде възможностъ да сторимъ това?

Ще се спра и азъ на духовното възпитание, което зачекна и г-нъ Петровъ. Какво е положението на нашитѣ свещеници? Дохожда свещеникъ съ срѣдно образование, отива въ селото подъ наемъ, безъ стопанство, необзаведенъ, оставили сме го още да протѣга рѣка за едно парче хлѣбъ и при третитѣ, които прави, да му пускатъ по нѣкое каравелче, каквито имаше доскоро, а сега отъ новитѣ наполеончета по 50 стотинки. Отъ този човѣкъ не можемъ да искаме да бѣде културтрегеръ, да бѣде възпитателъ, да следи младежта, да я приобщи къмъ себе си и да бѣде полезенъ на държавата. А въ селото, освенъ учителя и свещеника, нѣмаме други хора, на които да възложимъ тая дейностъ. Вѣрно е, че държавата мисли сега да организира младежта. Ще видимъ въ какво ще се изрази това организиране, при нашитѣ оскѣдни срѣдства за посрѣщане на тия нужди.

Дохождамъ до военното възпитание. Докато нашитѣ офицери въ миналото имаха едно завидно положение, бѣха една привилегирована класа, сочеха се съ прѣстѣ отъ всички други чиновници, тѣхнитѣ жени и деца бѣха почти най-добре облѣчени, следъ нещастния миръ ние изхвърлихме на улицата болшинството отъ тѣхъ като съкратени офицери, безъ да иматъ тѣ подготовка за една професия и безъ да иматъ сигуренъ за въ бѣдеще своя животъ, било съ една достатѣчна пенсия, било съ едно по-стабилно занятие. Правиха се редъ опити да замѣстятъ тѣ учителитѣ по физическо възпитание, или пъкъ да бѣдатъ чиновници тукъ и тамъ, даваше имъ се възможностъ да влѣзатъ въ Университета, но всичко това, споредъ мене, не даде многооачкаванитѣ резултати. Палиативи бѣха това. На ония пъкъ, които останаха въ казармитѣ, казаха: ще учите платени войници на военната техника, като имъ отнеха, обаче, и топове, и каѣте ници, и пушки, и всичко, което служеше за обучение. Нашата младежъ, излѣзнала отъ училищата, бѣше спяната въ най-важното време, следъ погрома, който претърпѣхме, ко-

гато бѣше най-необходимо да продължи своето възпитание, да мине презъ казармитѣ, да я обучимъ, да я дисциплинираме, да я направимъ привързана къмъ държавата. Точно презъ това време държавата бѣше съ вързани раце. Ние на времето помислихме по този въпросъ, и добре стана, че се организира трудовата повинностъ, та поне се лопатитѣ младежитѣ да се учатъ какъ да се държи пушка.

Г-да народни представители! Наскоро имахъ случай да слѣза на гара Иваново. Бѣше още тъмно, сутринта рано къмъ 5—6 ч. Отбихъ се на гарата, защото нѣмаше кжде другаде да отида, тъй като всички къщи бѣха затворени. Тукъ наблюдавахъ единъ чиновникъ да снове постоянно между телефона и телеграфния апаратъ и да приема нарежданията на съседнитѣ станции. Направи ми отлично впечатление този срѣченъ мжжъ. Питамъ го какво получава. Казва: „2,380 л. бруто“. — Колко годишна служба имате? — 10 години. — Семейно положение? — Жененъ — съ едно или две деца, не си спомнямъ. — Какъ работите? — Двама сме, казва, началникътъ и азъ, по 24 часа непрекъснато работимъ. Единиятъ работи едно деенонощие, другиятъ работи друго деенонощие. Рекохъ: но Вие имате и добавѣчни за нощенъ трудъ. Колко сж? — 90 лева! 90 лева за нощния трудъ, г-да народни представители, за единъ семеенъ човѣкъ, е равно по 6 л. на 15 деенонощия, или горе-долу за единъ чай и за единъ геврекъ. Рекохъ: малко е. — Вѣрно, казва, но отъ министерството обещаха, че това е едно начало и че въ бѣдеще сигурно възнаграждението за нощния трудъ ще бѣде увеличено. За такъвъ непосиленъ трудъ, за 24 часа непрекъснатъ трудъ да се плащатъ 6 лева, е нищожно. А трѣбва да се има предвидъ, че въ ржцетѣ на този персоналъ сж оставени сждбинитѣ на стотици хора, пжтуващи съ влаковетѣ, и много скѣпи материали на държавата. Заплатитѣ на този персоналъ сж недостатѣчни. Положението е не-поносимо. Добре, че иматъ търпение да чакатъ.

Да говоримъ ли за стражаритѣ, били тѣ горски, полски или полицейски, и за тѣхното положение? Познаваме го всички.

Нѣкъс отъ центъра: Горскитѣ стражари иматъ позече.

Стамо Колчевъ: Горскитѣ стражари може да иматъ нѣкои допълнителни доходи, вѣрно е, но това, което виждаме въ бюджета, не е много.

И г-нъ Петровъ каза: имаме ли ние единъ стопански планъ? Установихме ли ние райони, кжде какво е най-полезно да произвеждаме отъ гледище на интереситѣ на производителитѣ и на пазаритѣ? Не.

Това, което казахъ за просвѣтата, е въ още по-голямъ мащабъ вѣрно за Министерството на земедѣлието. Въ зависимостъ отъ хората, които сж били начало на това министерство, се е мѣнила и политиката. Ние сме имали — имаме ги и тукъ, виждамъ ги прѣдъ себе си — министри, които сж оставили следи за една разумна политика на съвземане, на трансформиране, на подеъмъ въ земедѣлието. Но веднага следъ тѣхъ всичко се заличава. Като че тия хора, които сж били тѣхни сътрудници въ министерството, не сжществуватъ вече. И макаръ че тѣ сж били и сж още тамъ, забравятъ политиката, която сж водили до вчера и се пригаждатъ къмъ политиката на новия министъръ, а когато той нѣма политика, почти и тѣ нѣматъ такава. Тая политика се е мѣнила толкова пъти, колкото министри сме имали.

Не е ли вѣрно, че когато г-нъ Григоръ Василевъ говорѣше, че ние ще изнасяме домати, че ние имаме най-добритѣ домати, че ние имаме най-добритѣ ябълки, най-доброто грозде, хората се подсмиваха тогазъ? А днесъ ние не констатираме ли, че нито единъ вагонъ отъ стотитѣ, отъ хилядитѣ, които изпратихме въ странство, не е върнатъ, защото пазарътъ не го иска? Не е ли вѣрно, че уважаемиятъ г-нъ Маджаровъ, когато разправяше, че трѣбва да садимъ лешници и орѣхи по урвитѣ, че трѣбва да залесяваме, всички гледаха съ недоверие? Идете сега въ Копривница и вие ще видите гори, които ще даватъ може би съ милиони доходъ на населението въ това отдѣлено и досега забравено кѣтче и което ще благодарствува само съ доходитѣ отъ горитѣ.

Вѣрно е, че горитѣ въ миналото бѣха разнѣнна монета за идването на властъ. Съ тѣхъ се идваше на властъ, съ тѣхъ се партизанствувахе. И за нещастие, точно сега, въ новото време, новата властъ ограничи и огорчи до голѣма степенъ несъзнателнитѣ граждани, като имъ препорѣча да пазятъ горитѣ, защото сж потребни и за потомството, за тѣхнитѣ деца.

Димитър Кушевъ: Г-нъ Колчевъ! Ако ми позволите. — Мога да Ви увѣря, че спирането на разхищението на

горитъ започва отъ 1933 г., по признание на техницитъ отъ Министерството на земедѣлието.

Стамо Колчевъ: Съгласенъ съмъ.

Димитъръ Кушевъ: И стопанската експлоатация се въведе отъ 1933 г. отъ министъръ Муравиевъ.

Стамо Колчевъ: Приемамъ, г-нъ Кушевъ.

Димитъръ Кушевъ: А, безспорно, продължи се този курсъ.

Стамо Колчевъ: Това е така.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Съгласенъ съмъ напълно съ Васъ. Може би на туй се дължи непопулярността на г-нъ Муравиевъ.

Димитъръ Кушевъ: Не. Той е доста популяренъ.

Стамо Колчевъ: Г-нъ Кушевъ! Азъ прихващамъ, че това е така. Но г-нъ Коста Бояджиевъ затегна тая политика. И ако е въпросъ, кой е по-неприятенъ, той е може би по-неприятенъ, отколкото г-нъ Муравиевъ. Но азъ ще Ви кажа единъ фактъ, като се позовавамъ на новото време.

Доскоро въ с. Голекъ, село отъ месия околия — името му показва колко е богато! — сѣ владѣли горитъ всички селяни. Разпредѣлили сѣ ги, понеже на времето сѣ имало изземване — тѣ сѣ били по-слаби отъ съседнитъ села — и ги използватъ като частни гори; разпредѣлили ги, да ги пазятъ само. Но нѣкои отъ тѣхъ, които сѣ били по-интелигентни, ще кажа по-хитри, снабдили се на времето, до 1903 г., съ нотарални актове по пѣтя на обстоятелствената провѣрка за владѣнето, сѣ ги узаконили като своя собственостъ. Другитъ сѣ плащали данъцитъ дори до миналата година, но сѣ били безъ нотарални актове и сега новата властъ, по предложение на министерството да се охраняватъ тѣзи гори, туря рѣка на тѣхъ и казва: „Дайте си актоветъ!“ Казватъ: „Нѣмаме такива, но ние плащаме данъкъ“. — „Нѣма значение, че плащате данъкъ. Дайте нотаралнитъ си актове!“ — „Нѣмаме“. — „Това е общинска гора, не ти давамъ да влѣзешъ вътре!“ И започватъ кракотѣжъ между кмета и общинаритъ. Въ това село, г-да, тази година има недородъ — малко рѣжъ и малко овесъ; рѣжътъ е лѣтенъ и овесътъ е лѣтенъ, нищо не е станало. Имаха единъ добивъ отъ експлоатация не на мини, но отъ износа на останалото отъ старитъ мадани, така нареченото шлякино, но и неговиятъ износъ сега е спрѣнъ отъ Министерството на търговията. Селянитъ не получаватъ вече надници отъ тамъ. Когато ги посетихъ да видя тѣхния халъ, казаха ми: „Г-нъ народенъ представителю! Разрешете ни да сѣчемъ гората“. Казвамъ: не може, това е работа на властта. Противъ закона не мога да ви препорѣчвамъ нищо. Но казватъ: „Нѣма отъ къде да се изхранимъ. Не можемъ да изхранимъ децата си“. Направили сѣ сами пѣтъ, който имъ е извънредно необходимъ — пѣтъ отъ 18 километра, макаръ че селото е само отъ 180 кмѣци. Единъ куриозъ: понеже кметътъ трасиралъ пѣтъ, съставили му актъ, че самъ го трасиралъ, безъ инженери, и сега го разкарватъ. А пѣтътъ е разкошенъ — можете съ автомобилъ да отидете до селото. „Ще сѣчемъ — казватъ — гората“. Казвамъ: недейте, защото ще ви глобятъ. „Ние сме решили. Ще отсѣчемъ 10 греди по 200 л., за да си купимъ храна, да се изхранимъ. Другъ приходъ нѣмаме. Може да ни взематъ воловетъ, ако ни хванатъ въ гората, но ако не ни хванатъ, нѣма да ни ги взематъ. Най-после, казватъ, на цѣлото село нѣма да взематъ воловетъ“.

Сега, питамъ се азъ: какво да направя, какъвъ съветъ да имъ дамъ? Хората не могатъ да разбертъ своето положение отъ гледище на закона. Тѣ си знаятъ: гората е наша, владѣхме я толкова години, данъкъ и плащаме, сега ни я взематъ, а ние нѣмаме други доходи. Азъ съмъ напълно убеденъ, че тѣзи хора ще нарушатъ закона за горитъ, ще крадатъ дървѣта и ще ги продаватъ нощемъ въ съседнитъ села, за да се изхранятъ. И затова, г-нъ министре на финанситъ, тази фискална амнистия, която вие проектирате — азъ ще говоря и по нея — е необходимо да се даде, защото, споредъ мене, нарушенията, които сѣ правени, сѣ правени все отъ бедни хора, по силата на ей такива обстоятелства, за които ви говоря. Единъ гражданинъ, единъ състоятеленъ човѣкъ, който има пари въ джоба си, нѣма да отиде да купува непозволенъ отъ закона рѣзанъ тютюнъ, за да си прази цигари съ вестници. Нито пъкъ единъ селянинъ, на когото сто-

панството му дава достатъчни доходи, ще отиде за сѣче, да нарушава закона за горитъ, за да му съставятъ актове.

Стефанъ Цановъ: Даже и да го нарушава, щомъ е богатъ, той ще намѣри начинъ да се оправдае.

Стамо Колчевъ: Допущамъ, г-нъ Цановъ. Въ миналото бѣше така. Сега го отричамъ.

Стефанъ Цановъ: Отъ единъ пѣтъ не може да се промѣни всичко. Нами сме си сѣщитъ българи!

Нѣкой отъ дѣсно: Сега сме малко по-одѣлани.

Димитъръ Кушевъ: Ще вървимъ напредъ, безъ съмнение, къмъ прогресъ, къмъ подобрене.

Стамо Колчевъ: Погрижихме ли се ние отъ 60 години насамъ да спремъ водата, която се влива въ Дунава и моретата, за да я използваме, или останахме само съ ония турски канали, които наследихме въ Пловдивско главно, които и сега се използватъ за оризища и други култури? Или трѣбваше, както каза г-нъ д-ръ Сакаровъ, да дойде сушата, за да почнемъ да говоримъ за напояване? Тукъ азъ съмъ напълно съгласенъ, че законътъ за Б. з. к. банка, въ който е предвидено, че тя дава мелiorативенъ кредитъ, ще трѣбва да се приложи. Тя ще трѣбва частъ по-скоро, независимо отъ инициативитъ на Министерството на земедѣлието, да се занимае съ въпроса за оросяването. Ще призная, че нейнитъ срѣдства не сѣ достатъчни. Тукъ сѣ необходими грамадни срѣдства. Това, съ което тя разполага, нѣма да бѣде достатъчно. Но като начало, дотогава, докогато и условията ни позволятъ да намѣримъ заемъ отъ вънъ, ще вземемъ нейни срѣдства. А такъвъ заемъ, който ще бѣде гарантиранъ отъ такситъ, които ще се събиратъ отъ новия добивъ отъ напояванитъ земи, ще намѣримъ — въ миналото се предлагаше.

Подкрепихме ли ние нашата индустрия достатъчно? Ние виждаме тукъ едно нахвърляне противъ индустрията, като че ли тя е на чужденци, като че ли не е българска, като че ли не е свързана съ продукцията, съ производството на нашата земя, като че ли безъ нея ще бѣде по-добре.

Ангелъ Станковъ: Срещу паразитната индустрия възставаме.

Стамо Колчевъ: Тукъ се говорѣше, че трѣбва да обложимъ повече търговията и индустрията, понеже селянитъ носѣтъ всички тежести. Това не е право. Че има паразитна индустрия, г-нъ Станковъ, съгласенъ съмъ, но тя е много малко. И тѣкмо тя служи за претекстъ да се говори противъ индустрията изобщо. Но азъ съмъ съгласенъ и тая паразитна индустрия да съществува у насъ, защото тя храни нѣколко десетки, ако не хиляди работници. Внасяли били бакъръ отъ вънъ и го изтегляли тукъ на жица, вмѣсто да се внася жица отъ вънъ! Та това изтегляне бакѣра на жица не става ли съ рѣже на наши работници?

Димитъръ Кушевъ: Но това става за смѣтка на ограничението на земедѣлския износъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля, г-нъ Кушевъ. Г-нъ Колчевъ е най-толерантниятъ народенъ представителъ.

Стамо Колчевъ: Ние, г-нъ председателю, съ г-нъ Кушевъ, много добре се разбираме.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Но тия диалози сѣ излизали.

Димитъръ Кушевъ: Тоя въпросъ трѣбва да се разреши.

Стамо Колчевъ: Г-нъ Кушевъ! Ако внесемъ бакѣръ, по-малко ще платимъ, ако внесемъ жица, повече ще платимъ — поне труда спестяваме. Съгласете се съ мене.

Димитъръ Кушевъ: Това го разбирамъ, но то е въ вреда на земедѣлското стопанство.

Стамо Колчевъ: Азъ нѣмамъ намѣрение, г-да, да критикувамъ. Това не е моята целъ. Азъ трѣбваше само да се сира върху тия въпроси, за да дойда до друго заключение по-нататъкъ, да си направя нуждитъ изводи. Азъ за пръвъ пѣтъ влизамъ въ Парламента и досега, право

да ви кажа, слушахъ съ най-голяма загриженостъ всички, които говориха. Азъ не съмъ много възхитенъ отъ това, което наблюдавахъ досега тукъ. Азъ очаквахъ отъ големитъ парламентарни дейци...

Рашко Маджаровъ: Не! Отъ министритъ. Тъ рѣкозодатъ Събранието.

Стамо Колчевъ: Моля, г-нъ Маджаровъ, не ме прекъсвайте. Поне съ Васъ нѣмамъ намѣрение да се карамъ. — Азъ чакахъ отъ парламентарнитъ дейци тукъ не само критика. Азъ чакахъ тѣ да начертаятъ една програма, да видимъ, че тая програма е по-добра отъ тая на правителството, да ни кажатъ какикатъ за нейното провеждане, и азъ, който съмъ „приобщенъ“, ще се приобща къмъ тази програма, защото ще се убѣдя, че тя ще даде повече резултати, че тя ще бъде по-лесно приложима и че тя ще бъде по-изгодна, отколкото тая, която предлагатъ нашитъ министри, г-нъ Маджаровъ.

Дончо Узуновъ: Само че тѣ, отъ опозицията, нѣматъ програма.

Стефанъ Цаневъ: Иматъ, но не искатъ да се издаватъ.

Стамо Колчевъ: Вѣрно е, г-нъ Цаневъ, но нѣма какво да издаватъ. Много е лесно на депутатитъ да критикуватъ. Слѣсто ежидаме и при дебатитъ по бюджета. Всички говорятъ, че много е обложено земеделското стопанство. Говорятъ, че трѣбва да бъдатъ обложени търговията, индустрията, че трѣбва да бъде обложенъ капиталътъ. Но нито единъ не каза: ето на, тукъ има капиталъ 100 милиарда лева; като вземете отъ тѣхъ 10% — ето ви 10 милиарда лева; така ще осигуримъ всички приходи, и г-нъ министърътъ на финанситъ ще бъде спокоенъ, че бюджетътъ му е чудесенъ.

Говори се за косвенитъ и за прѣки данѣци. Вѣрно е, че прѣки данѣци сѣ много по-малко отъ косвенитъ. Г-нъ министърътъ призна, че косвенитъ данѣци сѣ много. Но, г-да, кой отъ васъ може днесъ да замѣни косвенитъ данѣци съ прѣки? Посочете начинъ. Посочете обекти.

Димитъръ Търкалановъ: Не се касе за замѣняване, а за възможно намаляване на косвенитъ данѣци.

Стамо Колчевъ: Още по-лошо, г-нъ Търкалановъ. Ако е въпросъ днесъ да намалимъ облога, за да поевтинѣе животътъ, да поевтинимъ продуктитъ, които сѣ натоварени съ тѣзи данѣци, посочете ми, кои пера да заличимъ? Имаме разходи, г-нъ Търкалановъ. И азъ точно заради това трѣбваше да изтъкна мизерното положение на чиновничеството — призивамъ го — за да видимъ, че нѣма откъде да вземемъ. Да вземемъ отъ заплатитъ на чиновницитъ е невъзможно. Можемъ ли да затворимъ училищата за една-две години, за да направимъ икономии? Можемъ ли да не хранимъ войската или болницитъ въ болницитъ, за да направимъ икономии? Ами всестественитъ разходи? Тѣмъ за тия всестествени разходи плачемъ тукъ. Казваме, че бюджетътъ е консумативенъ и не оставатъ срѣдства за подпомагане производителитъ и за други цели, ерго, не можете Вие, г-нъ Търкалановъ, както и азъ не мога да кажа, да махнемъ днесъ косвенитъ облого, за да поевтинимъ живота. Не мога да кажа: ето на, туй перо може да го зачертае г-нъ министърътъ на финанситъ съ червения калемъ.

Критикува се правителството, макаръ че г-нъ Кюсевиановъ не е билъ министър-председателъ презъ всичкото време отъ 19 май насамъ. Казва се, че то нѣмало никакви заслуги, отрече се напълно неговитъ заслуги. Дори нѣколко нѣти наши колеги тукъ си позволиха да кажатъ на г-нъ министър-председателя, защо стои още на това мѣсто, (Сочи министерската маса) защо постоянно мѣни министритъ, пъкъ той все си остава. Г-да! Азъ съмъ тамъ, че това е много смѣло казано отъ тия наши другари народни представители и че тѣ си затварятъ очитъ предъ това, което е станало досега.

Новото. Кое е новото? Вие знаете, че г-нъ Кюсевиановъ образува единъ кабинетъ, който тури край на онова неестествено положение, нашитъ военни да управляватъ държавата. Това не е ли достатъчно, за да му благодаримъ? Азъ мисля, че само това е достатъчно. Военнитъ се убѣдиха, че при тѣзи хора, които поеха тогава властта въ рѣцетъ си, тѣ сѣ гарантирани, че връщане назадъ нѣма да има, че ония начини и прийоми на управление, които сѣ съществували по-рано, и които предизвикаха преврата на 19 май, не съществуватъ вече, нѣма да се върнатъ, ерго, можемъ да отстъпимъ властта въ рѣцетъ на тия хора, които ги наследиха.

Тукъ често съвършено неоснователно се хвърлятъ упреци, като не се зачитатъ заслугитъ на кабинета на г-нъ Георги Кюсевиановъ, като не се държи смѣтка за онова, което той лично е постигналъ. Азъ ще спомена само два факта: спогодбата съ Югославия и съглашенето въ Солунъ. Кой отъ насъ ще отрече, че преди тази спогодба ние бѣхме съ паведена глава, нѣмахме никой приятелъ около насъ? Кой отъ насъ ще отрече, че следъ тая спогодба ние бѣхме малко възгордѣни, ние бѣхме малко по-издигнати и съ съзнанието, че тази спогодба по-нататъкъ ще даде по-добри резултати? И действително и ония, които критикуваха политиката на г-нъ Кюсевиановъ, не се ли убѣдиха, че именно тази политика бѣше последвана отъ съглашенето въ Солунъ, което окончателно свали отъ пьеститъ на ония тежести въ военно отношение, които ни бѣха турнати, и ни изравни съ всички други държави, победители и победени, премахна изкъвото и да е контролъ у насъ въ военно отношение? Само тия два факта не сѣ ли достатъчни да благодаримъ на г-нъ министър-председателя и да се отнасяме съ почитъ къмъ него? Азъ съмъ доволенъ отъ политиката на правителството и не мога да се присѣдиня къмъ онези, които безогледно, съ затворени очи, критикуватъ правителството. Е, вѣрно е, г-нъ министър-председателъ не дава на хората да излизатъ организирано на улицата и да викатъ: „Искаме си земятъ!“

Димитъръ Търкалановъ: Не бива да позволяваме да биятъ младежта, когато вика за България.

Димитъръ Пешевъ: Не е бита.

Дончо Узуновъ: Българската младежъ бѣше избивана на времето, но тогава мълчахте.

Димитъръ Търкалановъ: Завчера ги биха за това, че викали: „Искаме си земятъ! Всички българи трѣбва да живѣятъ свободно!“ Това е истината.

Председателъ Стойко Мошановъ: (Звъни)

Стамо Колчевъ: Г-нъ Търкалановъ! Азъ съмъ съгласенъ съ Васъ.

Димитъръ Търкалановъ: Затова си отиде и директорътъ на полицията г-нъ Преславски.

Председателъ Стойко Мошановъ: Недейте смущава реда, г-нъ Търкалановъ!

Стамо Колчевъ: Азъ съмъ съгласенъ, че трѣбваше да се остави народътъ да си каже мнението, но ако бѣхме сигурни, че той нѣмаше да бъде използванъ отъ неоговорни фактори, които да го хвърлятъ въ една по-голяма, бихъ казалъ, неприязнь къмъ полицията и да дадемъ жертви. Азъ оправдавамъ мѣрката на г-нъ Кюсевиановъ отъ тази гледна точка. Но че той нѣма да спре желанието на народа да казва: „Искаме си земятъ!“, въ това съмъ убеденъ. (Ръкопляскания отъ лѣво) И ако той го спира, народътъ ще му се наложи.

Азъ не съмъ компетентенъ да ми занимавамъ съ външна политика, но за менъ това, което ви казахъ, е достатъчно, за да имамъ най-голяма почитъ къмъ президента на нашия кабинетъ.

По Министерството на земедѣлието. Трансформацията на нашето земедѣлие, която въ последнитъ години трѣгна съ усиленъ темпъ, не доби ли единъ по-реаленъ изразъ? Азъ имамъ тукъ предъ себе си единъ докладъ за всичко, което е направено въ това отношение, и особено за това, което се направи отъ 1934 г. насамъ за памука, за слънчогледа, за лена, за конопа, за тютюна, за фасъциитъ, за ориза, за сусама, за анасона, за медицинскитъ растения, за фуражнитъ растения, за овоцарството, за градинарството, за лозарството, за бубарството, за пчеларството, за земедѣлското образование, за подборение храната на населението, за сортоветъ, за скотовѣдството, за коневѣдството, за свиневѣдството, за птицевѣдството, за млѣкопреработването, за комасацията на земятъ. Всичко това, дотолкова, доколкото е било възможно въ кръга на бюджетнитъ кредити, които се даваха досега, е било вършено съ една много по-голяма енергия, съ едно много по-голямо желание, за да се покриятъ ония загуби, които земедѣлскитъ производители понасятъ отъ зърненото производство. Новото напоследъкъ е и организирането на земедѣлскитъ стопани въ земедѣлски задруги. За менъ това е едно постижение. Откъснати отъ партийнитъ организации, земедѣлскитъ стопани отиватъ въ своя собствена организация, да коватъ съдбата си и да защитаватъ

свои професионални интереси под покровителството на закона.

Дончо Узуновъ: Една организация, която наистина ще спаси българското село, г-нъ Колчевъ.

Председател Стойко Мошановъ: Моля Ви се!

Стамо Колчевъ: Ние отдавна, още от 1904 и 1905 г. имаме законъ за земеделски камари, обаче и досега той не бѣше приложенъ. Презъ времето на г-нъ Григоръ Василевъ — не помня следъ колко години отъ създаването на този законъ — бѣха свикани за пръвъ път отъ него земеделските камари въ Земеделската банка и следъ това пакъ заглъхнаха.

Григоръ Василевъ: Отъ 1905 г.

Стамо Колчевъ: Едва сега, при новата власт, при днешното правителство, земеделските камари добиха своя реаленъ изразъ. Избраха се и хора, които да ги ръководятъ. Азъ се надѣвамъ, че въ скоро време земеделските камари ще заематъ онова положение, ще се издигнатъ на оная висота, на която ние виждаме днесъ търговско-индустриалните камари. Това е сѣщо така резултатъ на новата властъ въ лицето на нашия министър-председателъ г-нъ Георги Кюсизановъ. Споменахъ за мелноративния кредитъ. И въ това направление се работи. Прави впечатление, че и г-нъ Багряновъ е пригърналъ този въпросъ здраво въ ръцетъ си и че наскоро Парламентътъ ще се занимае и съ него.

Министерството на търговията, промишлеността и труда. Новото въ него е организиране на професитъ, съюзитъ, колективните договори. Кой отъ васъ отрича, че това правителство даде повече, отколкото получиха работниците при всички борби, които водиха въ миналото, като елементъ отрицашъ дори и държавата, чрезъ стачкитъ и локаутитъ? Настоящото правителство съ намѣтата си съ колективните договори даде много повече на нашето работничество, отколкото бѣше получило то при борбитъ си преди това.

Въпросътъ за работническитъ осигуровки. Г-да народни представители! Азъ се възгордѣхъ отъ факта, че настоящиятъ председател на Народното събрание г-нъ Стойко Мошановъ, бѣше избранъ за председател на една международна конференция. (Ръкоплъскания) Тази честъ, въ лицето на нашия председателъ, бѣ дадена на малка България. Никакъвъ актъ на politesse, никаква учтивостъ не е дирижирала ония, които избраха г-нъ Мошановъ за председател на тази конференция, освенъ убеждението имъ, че той познава работата много добре и ще бѣде полезенъ на конференцията съ своитъ съвети и съ своитъ становища по въпроса, по който тѣ бѣха се събрали. (Ръкоплъскания отъ дѣсно и центъра) Г-нъ Мошановъ не е създалъ нито единъ законъ; той приложи законитъ, които бѣха създадени по-рано.

Христо Мирски: (Възгласъ)

Стамо Колчевъ: Въ всеки случай, когато той бѣше директоръ на труда, не е гласувалъ нито единъ законъ. Но ние можемъ да вземемъ една голѣма поука отъ този фактъ и тя е тази, че нашитъ закони сѣ много добри; зависи кой ги прилага. И когато г-нъ Стойко Мошановъ, като директоръ на труда, приложи тия закони, резултатътъ бѣше такъвъ, че той се издигна като международенъ деятелъ въ тази областъ. (Ръкоплъскания отъ дѣсно и центъра)

Въ Министерството на търговията ние имаме и другъ единъ институтъ, Експортниятъ институтъ, за който има хора тукъ, между насъ, които сѣ склонили да мислятъ, че безъ него ние ще бѣдемъ по-добре. Г-да! Експортниятъ институтъ се организира и разви своята дейностъ пакъ презъ управлението отъ 1934 г. насамъ. Като вземете статистиката, като сравните цифритъ, вие ще се убедите, че, за голѣмо наше удоволствие, износнитъ артикули нарастнаха вече до 27. Ние, които въ миналото изнасяхме само тютюнъ, зърнени храни и яйца, днесъ изнасяме вече 27 продукта. Кой мислѣше преди 10 години, че ще може да се изнасятъ ягоди? Азъ, като директоръ на банка „Български кредитъ“, кредитирахъ съ страхъ единъ земеделецъ отъ с. Катунница; дадохме му съ страхъ 400.000 л., при 6 души поръчителы. Този човекъ въ една година спечели 1.600.000 л. отъ ягоди. Това е абсолютно вѣрно, защото лиритъ, които се превеждаха, идѣха на наше име, ние ги компенсирахме. За голѣмо съжаление, добритъ му трима снове, които го подпомагаха, се скараха помежду си и се раздѣлиха. Мисля, че

г-нъ Пешевъ бѣше въ това време председател на банката.

Ние изнасяме днесъ: ягоди, кайсии, прасковъ, ябълки, грозде, дюли, прѣсни сливи, орѣхи, орѣхови ядки и бадеми, плодови костилки, сушени сливи, сушени плодове, плодови пуллове, домати салца, бѣлени домати, прѣсни пиперки, сушени зеленчуци и гѣби, арпаджикъ, тютюнъ, слънчогледово масло, кюспета, варива, фуражъ, червенъ пиперъ, яйца, птици, млѣчни произведения, добитѣкъ, живи свине, свинско месо, свинска масъ, беконъ и кожи. Ето за колко артикули трѣбва да търси пазари този Експортенъ институтъ съ своитъ органи, които, споредъ менъ, не сѣ достатъчни. Никой не трѣбва да отрича ползата отъ този институтъ и ние всички сме длъжни да му дадемъ оная подкрепа, която му е необходима, за да работи за селото, защото, г-да, този институтъ работи за селото. Ако ние нѣмаме организиранъ износъ, ако ние не поощряваме износителитъ, ако ние не ги подкрепяме, ще страда производителътъ. И тукъ му е мѣсто да защити и посрѣдникитъ търговци, безъ които не е възможно да туримъ въ контактъ нашия производителъ съ чуждитъ пазари. Вѣрно е, че се намѣсиха и кооперативитъ; вѣрно е и това, че нѣкои отъ тѣхъ дадоха добри резултати, но вѣрно е и друго, че тамъ се направиха много голѣми грѣшки, които тежатъ общо на кооперативното движение. Имаше следниятъ фактъ: цѣль параходъ лукъ се хвърли въ морето, или въ Темза, не мога да си спомня добре. И не само че загубиха стойността на лука и транспортнитъ разноски, но трѣбваше и да похарчатъ пари за неговото изхвърляне отъ парахода. Ние не можемъ да отричаме посрѣдникитъ докогато, докогато нашата кооперация не възмъжее, докато не си създаде здрави връзки съ ония кооперативи тамъ, съ които може да прави търговия на едро. Печалбитъ въ тия посрѣдници, тѣхното възнаграждение е вече доста ограничено поради това, че сѣ известни ценитъ, както на външния, така и на вътрешния пазаръ; известни сѣ смѣто и транспортнитъ разноски. Фактътъ, че тѣ презъ година—две губятъ, дори се разоряватъ, и че нѣкои отъ тѣхъ изчезнаха отъ пазара, показва, че тѣ не сѣ паразити, че тѣ не живѣятъ на гърба на другитъ, че тѣхнитъ печалби сѣ много ограничени. Често пъти тия посрѣдници носятъ голѣмъ рискъ, отъ който производителътъ е спасенъ.

Димитъръ Кушевъ: Ако ми позволите. Презъ последнитъ две години Германия дава опредѣлени цени, и нашитъ търговци изнасятъ безъ каквото и да било загуби.

Председател Стойко Мошановъ: (Звъни) Оставете тѣзи работи. Не мога да Ви позволя да прекъсвате.

Стамо Колчевъ: Азъ признавамъ, че г-нъ Кушевъ ще говори по този въпросъ съ по-голѣма компетентностъ, защото той самъ е износителъ. Но това положение нѣма да бѣде дълготрайно, г-нъ Кушевъ. Каза ви г-нъ министърътъ на финанситъ: „Ние се промъкваме между капабалъка“. Когато сме имали работа съ английския пазаръ, не загубиха ли търговецитъ, и колко загубиха?

Димитъръ Кушевъ: Продаде се единъ вагонъ грозде за 1 лира!

Стамо Колчевъ: Г-да народни представители! Критикуваше се Министерството на благоустройството: строило много пътища, харчило много милиони, които се въздигаха въ квадратъ, въ кубъ, увеличаваха се дори до бомбастични цифри, и се изтъкваше това като едно голѣмо еещастие за нашата страна. Критикуваше се безогледно министърътъ на благоустройството г-нъ Спасъ Ганевъ. Азъ, обаче, му ръкоплъскамъ, защото той работи за държавата, защото събуди ония техници, които по липса на срѣдства, се занимаваха само съ бумажна работа въ министерството, не излизаха на полето, не се занимаваха съ постройки, не се занимаваха съ пътища. Ако, г-да, сме убедени напълно, че трѣбва да гласуваме милиарди левове за нашето въоръжение, не е ли вѣрно сѣщо, че пътищата сѣ необходими, преди всичко, за пазене на границитъ ни въ случай на война? Какво ще правите съ транспортнитъ срѣдства, съ които модерната държава си служи, ако нѣмате пътища и мостове? Единъ камионъ може да носи товаръ колкото единъ вагонъ, но срещне ли на пътя една баричка отъ 3—4 метра, ако нѣма мостъ, той капитулира. Безъ добри пътища това превозно срѣдство не може да бѣде използвано.

Ето ви тукъ единъ албумъ (Показва го), четири прѣста дебелъ, пълненъ съ снимки и фотографии отъ постиженията въ последнитъ 2—3 години. Това не е ли доказателство, че Министерството на благоустройството е изпълнило достойно своя дългъ? Азъ поздравявамъ г-нъ ми-

нистър Ганев и съм готовъ всѣки път да го подкрепя, защото въ тия бедни села, които азъ посетихъ, хората, като не можеха да ми посочатъ другъ източникъ за препитание, казваха: „Поне пратете ни една безработна група да работи на нѣя тукъ, та да взѣмемъ въ нея и се изхранимъ тази година“. И въ с. Мухово — г-нь Търкалановъ го знае много добре — имаше една група отъ 150 души, което до голѣма степенъ облекчи положението на селянитѣ тамъ и имъ даде възможностъ да си купятъ храна тази година. Селянитѣ бѣха дошли до тамъ, че се клеветѣха едни други съ писма — че този ималъ два чифта волове и не било потребно да работи на нѣя, а онзи ималъ двама синове и не трѣбва да работи на нѣя. Така селянитѣ сами се контролираха и всѣки день имаше влизане и излизане, поради даване ухо отъ страна на официалнитѣ лица на тѣзи оплаквания, като на справедливи оплаквания, и се даваше предпочитане на по-беднитѣ. И ако азъ мога да гласувамъ кредити за направата на междуселски пътища и на пътища между селата и околийскитѣ центрове за смѣтка на държавата, бихъ ги гласувалъ съ две рѣчи, защото по този начинъ бихме дали въ този моментъ възможностъ за препитание на селянитѣ, особено тая година, която намали, поради сушата, доста много тѣхнитѣ доходи.

Г-да народни представители! Азъ бѣхъ доста огорченъ вчера отъ това, че покрай обективнитѣ критики на нѣкои отъ преждеговорившитѣ имаше оратори, които съ безотговорната си и недобросъвестна критика, която направиха, доказаха, че въ нищо не сж скѣпали съ порочното минало и че подъ мантията на безотговорното говорене въ Камарата могатъ да клеятъ и да чернятъ и най-заслужилитѣ хора. Азъ ще се задоволя само да задамъ въпроса: бива ли ораторитѣ въ Парламента да ставатъ проводници на най-долнокачествени клюки, каквато бѣ, напр., тая, че бившиятъ министъръ на финанситѣ г-нь Гуневъ билъ опосиля на мукавената фабрика 200 милиона лева данъци, на захарната фабрика 200 милиона лева и т. н. и т. н. — наредиха се стотици милиони лева, дори милиарди, което смути даже народнитѣ представители? А когато азъ поискахъ отъ Министерството на финанситѣ да ми дадатъ сведения за тѣхъ спрощавания, отъ тамъ ми казаха, че нищо подобно не съществувало. Е добре, азъ питамъ тогава: до кога отъ това мѣсто (Сочи трибуната) ораторитѣ, чиито речи се четатъ отъ широката маса, ще продължаватъ да трѣватъ душитѣ на българскитѣ граждани противъ властта?

Димитър Търкалановъ: За да го каже г-нь проф. Стояновъ, все трѣбва да има нѣщо истина.

Стамо Колчевъ: Ето какъ, г-нь Търкалановъ, вие градите Вашитѣ обвинения.

Димитър Търкалановъ: Кажете Вие, какво има?

Стамо Колчевъ: Ще кажа какво има. Потърнете.

Стефанъ Цановъ: Истината кажете!

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Стамо Колчевъ: Тѣзи сведения, които азъ имамъ, сж вѣрни.

Драганъ Кисювъ: Нѣма нужда отъ мѣла, дайте сеобода на пресата, нека да се изясни г-нь Гуневъ, да се обяснятъ и другитѣ, и всичко ще се свърши.

Димитър Търкалановъ: Дълженъ е г-нь проф. Стояновъ да се обясни.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Отъ трибуната ще се обясни. Тя е за това.

Стамо Колчевъ: Г-да народни представители! Отрече се абсолютно дейността на бившия министъръ Гуневъ. Азъ не говоря тукъ отъ лицепритие, но позволете ми азъ, който толкова години работя съ тия хора, който имамъ една преценка за тѣхната дейностъ, да я сподѣля съ васъ, защото намирамъ, че това е отъ полза. Азъ не съмъ съгласенъ, че на тия хора, които сж седнали на тая маса, ще трѣбва само критики и горчиви думи да поднасяме. Това, което е добро, ние ще трѣбва да го признаемъ; тамъ, дето е необходимо, ние ще трѣбва да ги подкрепимъ, а тамъ дето не сме съгласни съ тѣхъ, имаме всичката възможностъ да се изкажемъ, да поискаме да промѣнятъ политиката си, ако не сходя съ нашитѣ схващания, или да ни убедятъ въ правотата на тѣхнитѣ

схващания и да продължатъ работата си, защото и тѣ, и ние сме натоварени съ една и сѣща задача — да управляваме, да законодателствуваме и да подпомагаме държавата въ нейното развѣтие.

Отрича се, че г-нь Гуневъ спасилъ държавата отъ онова положение, въ което тя бѣше изпаднала до 1933/1934 г. Кой отъ васъ, г-да, ще отрече това — г-нь Петровъ го каза, но ще го повтори и азъ — че заплатитѣ на чиновницитѣ се изплащаха съ закъснение отъ нѣколко месеци, че платежитѣ заповѣди на предприемачитѣ се изплащаха сѣщо съ закъснение и че дори нѣкои се бѣха отчаяли, че имаше и подозрения, че за нѣкои платежни заповѣди трѣбваше да се търсятъ влиятелни хора, или по други, нечестни начини да се издействува по другъ редъ на плащане? Кой отъ васъ ще отрече, че държавата въ онуй време плащаше съ 30—40% по-скѣпо на предприемачитѣ, защото тѣ носѣха риска да не получатъ своитѣ вземания въ продължение на 1—2 и повече години? Дори, да ви призная — азъ бѣхъ и съмъ директоръ на една полудържавна банка — ние бѣхме престанали да приемаме цесии на платежни заповѣди срещу държавата и предпочитаме платежитѣ заповѣди срещу Софийската градска община, защото нейнитѣ финанси бѣха по-подредени, плащаше по-редовно. Това е фактъ. Защо ще отричаме това положение? Тѣ не бѣше ли г-нь Гуневъ, който спаси държавата отъ това тежестно положение? Не бѣше ли той, който зарадва пенсионеритѣ, като имъ гарантира да получаватъ дори въ авансъ за тримесечие пенсиятѣ си? Не бѣше ли той, който успокои чиновницитѣ, че ще престанатъ вече да се излагатъ предъ бакали, предъ кръчмари и предъ складове за дърва, да носятъ съ кофички дърва и въглища, защото не получаваха заплатитѣ си навреме? Само тази дейностъ на г-нь Гуневъ ако бѣше, той пакъ заслужава нашата почитъ и благодарностъ. Но, г-да, той билъ вземалъ отъ тукъ — отъ тамъ, за да скѣрпи бюджета. Критиката на г-нь проф. Петко Стояновъ бѣ такава. Той каза: „Всѣки би могълъ да направи това“. Ами защо не го направи министърътъ на финанситѣ преди него? Но какво ще направи министърътъ на финанситѣ, когато нуждитѣ на държавата чукатъ на вратата на министерството, а той нѣма пари? Или заемъ трѣбва да склучи отъвън — това е невъзможно — или нови облози трѣбва да направи — което той счита сѣщо за невъзможно. Съгласенъ съмъ, че облозите се увеличиха, защото нуждитѣ на държавата се увеличиха. Или трѣбва да търси срѣдствата на фондовѣтѣ, учредени съ закони, съ добри намѣрения, учредени за други цели, учредени въ онова време, когато държавниятъ бюджетъ бѣше контролиранъ и държавата сама подхранваше идеята да се образуватъ фондове, съ които да се задоволяватъ пакъ държавни нужди, но чрезъ отделенъ бюджетъ. Разбира се, г-нь Гуневъ е взелъ тия фондове, но е ималъ предвидъ нуждитѣ, които се задоволяватъ съ тѣхъ и е вписалъ за тѣхъ пера въ държавния бюджетъ. Може би тѣ не сж удовлетворени така, както сѣха да бждатъ удовлетворени, ако фондовѣтѣ бѣха налице, но азъ съмъ напълно съгласенъ съ г-нь министра на финанситѣ, че той, като взе тия пари и ги турна въ държавния бюджетъ, даде превес на онова, което бѣше по-необходимо споредъ него, съобразно нуждитѣ на момента за бюджета на държавата — покрити тѣзи разходи, като negliжира до известна степенъ разходите на фондовѣтѣ. Ако отъ фонда „Съдебни сгради“, напр., сж взети 100 милиона лева да подхранимъ държавния бюджетъ, вие ще се съгласите, че не е толкова важно непременно да стои налице този фондъ и да направимъ съдебната палата 5—10 години по-рано, като похарчимъ 150 милиона лева, отколкото да ги дадемъ за купуване на нѣколко картечници, за да се обучаватъ нашитѣ войници. По този начинъ ние разрешихме задачата по-правилно.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нь Колчевъ, още 10 минути Ви давамъ, както на всички оратори.

Стамо Колчевъ: Ако бѣше д-ръ Сакаровъ, щѣше да е пазари да му дадете повече време.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Завършете!

Стамо Колчевъ: Азъ ще съкратя речта си. Ще отговоря на г-нь Търкалановъ, който каза: „Все трѣбва да е имало нѣщо, за да се мѣлва за тия опрощавания“.

Димитър Търкалановъ: Проф. Стояновъ го каза.

Стамо Колчевъ: Който ще да бжде. — (Чете) „Ето какви облекчения сж направени. Съ наредбата-законъ за

данъчни и други облекчения се дадоха следните облекчения по прѣжитѣ данъци:

а) Опрости се глобата и лихвата за късно плащане на прѣжитѣ данъци върху всички закѣснѣли данъци до 1 януарий 1934 г. Къмъ тая дата имаше около 2 милиарда лева закѣснѣли данъци, лихвата върху които възлизаше на около 300.000.000 л.;

б) Лихвата за късното плащане на прѣжитѣ данъци, закѣснѣли отъ 1 януарий 1934 г. насетне, се намали отъ 1½ на 1%;

в) Лихвата за късното плащане на безобложния данѣкъ-занятие до 1 януарий 1934 г. се опрости, а за времето следъ тая дата се намали отъ 3% на 1½% месечно;

г) Опрости се глобитѣ за нарушение данѣчните закони, наложени до 1930/1931 финансова година включително, за дребни стопански единици, а именно на лицата, чиито глоби не надминаваха 1.000 л.;

д) Опрости се данѣкътъ върху сградитѣ за 1927/1928 до 1930/1931 финансова година, чиито размѣръ за тѣзи години не надминаваше 2.000 л., заедно съ глобитѣ и лихвитѣ върху тѣхъ“.

Кого облекчаваме съ това? Не е ли широката маса?

Димитър Кушевъ: Право е.

Стамо Колчевъ: Азъ съмъ доволенъ, че и г-нъ Кушевъ казва, че е право.

Димитър Кушевъ: То се направи въ времето на министъръ Стефанъ Стефановъ. Казвамъ това, макаръ че нѣмамъ никакви симпатии къмъ него.

Димитър Търкалановъ: То стана съ законъ отъ 1 януарий 1934 г.

Стамо Колчевъ: Отъ тогава започна. (Чете) „Данѣкътъ върху сградитѣ за 1927/1928 до 1930/1931 финансова година на сума надъ 2.000 л., както и данѣкъ сграда за 1931/1932 и 1932/1933 финансова година, се намали съ 20%. Това е дейностъ на г-нъ Гуневъ. Дължимиятъ данѣкъ върху наследствата, открити до 20 юлий 1935 г., се опрости напълно, ако не надминава 1.000 л.“ Кой дължи 1.000 л.? Най-дребнитѣ съществуваня.

„Съ наредбата-законъ за данѣка върху приходитѣ се направиха следнитѣ облекчения, въ сравнение съ отминовения законъ за данѣка върху приходитѣ:

а) Освободиха се отъ данѣкъ — г. Цановъ, чуите! — скотовъдцитѣ, риболовцитѣ, млѣкаритѣ; скотовъднитѣ, млѣкарскитѣ и гореладѣлскитѣ кооперативни сдружения, когато обработватъ или преработватъ само собствени на членовѣтѣ имъ произведения и материали;

б) Предвидѣ се патентно облагане за всички лица, упражняващи свободнитѣ професии и занаяти, както и за търговцитѣ;

в) Допустна се участието на професионалнитѣ сдружения при опредѣлянето на данѣцитѣ, както и тѣхния контролъ по отношение на лицата, които плащатъ данѣкъ въз основа на оборота.

Това е отъ голѣмо значение, защото данѣцитѣ се опредѣлятъ не само отъ чиновницитѣ, но и отъ представители на професионалнитѣ сдружения.

г) За да се отнеме възможността на голѣмитѣ предприятия да укриватъ частъ отъ печалбитѣ си — моля ви, обърнете внимание — и да стлагатъ плащането на данѣцитѣ си, предвидѣ се, тѣ да плащатъ данѣкъ въз основа на оборота. Нѣма криене, нѣма декларации, а въз основа на оборота;

д) Поради премахване на партизанството, данѣчнитѣ апаратъ, освободенъ отъ тормоза на партизанщината, се стегна и дисциплинира и се получиха по-добри резултати отъ постигнатията на данѣцитѣ, отколкото по-рано, когато: нашъ ли си — не плащашъ, вашъ ли е — натиска се. Това сѣ факти. Съ наредбата-законъ за данѣчнитѣ облекчения отъ 20 юний 1937 г. се направиха следнитѣ нови облекчения:

а) Опрости се лихвитѣ, наложени върху неплатенитѣ въ срока прѣжи данъци до 1935 бюджетна година, за време отъ 1 януарий 1934 г. до 31 декемврий 1936 г.;

б) Опрости се лихвата за до 31 декемврий 1936 г. върху неплатения въ срока воененъ данѣкъ до 1926 бюджетна година на всички лица, които изплатиха сѣщия данѣкъ до 30 декемврий 1937 г.;

в) Опрости се лихвата за безобложния данѣкъ-занятие до 31 декемврий 1935 г.;

г) Опрости се глобата за нарушение данѣчнитѣ закони;

д) Опрости се дължимитѣ до 1934/1935 финансова година включително обложени прѣжи данъци до 5.000 л.;

е) Продължи се до 30 декемврий 1937 г. срокътъ за плащане съ 40% намаление данѣка върху наследствата. Съ наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на наредбата-законъ за данѣчнитѣ облекчения отъ 24 януарий 1938 г. се дадоха следнитѣ облекчения:

а) Продължи се до 30 декемврий 1938 г. срокътъ за изплащането безъ лихва на безобложния данѣкъ-занятие, дължимъ за времето отъ 31 декемврий 1935 г.;

б) Продължи се до 30 декемврий 1938 г. срокътъ за плащане съ 40% намаление данѣка върху наследствата.

По наредбата-законъ за данѣка върху приходитѣ, съ измѣненето отъ 17 февруарий 1937 г., се направиха следнитѣ облекчения:

а) По чл. 8 се предвидѣ приспадането на необлагаеми суми, по 10.000 л. на кооператоръ. Тогава нѣмаше Парламентъ. Значи, мислехо се и за кооперативнитѣ дейци;

б) Предвидѣ се уемнитѣ мекеници, които нѣматъ инсталации за чистене на зърното и за прѣстигане на брашното, да се облагатъ съ патентъ по чл. 8, като занаятчии“.

По-нататѣкъ — облекчения по акцизитѣ. Не зная дали нѣма да ме сире г-нъ председателъ, безъ да мога да направя заключението си. — Направени сѣ редица облекчения, които се игнориратъ, обаче трѣбва да се иматъ предвидъ, когато правимъ преценка на дейността на г-нъ Гуневъ. (Чете) „Съ наредбата-законъ за държавнитѣ привилегии, акцизитѣ и патентитѣ се турна една яснота въ облагането, тѣй като по-рано имаше произволи. Облекчения се направиха и по закона за митницитѣ и вносната митническа тарифа. Отминавамъ ги, защото времето не ми позволява да се спирамъ обстойно на тѣхъ. Направиха се облекчения и по закона за общинския налогъ презъ 1937 г.“

Нареди се отъ 1 януарий 1937 г. новата таблица за за патентното облагане на мѣстнитѣ стоки, съ повече разряди и намалени размѣри на сумитѣ, съ което се постигна едно по-справедливо облагане; намали се обложътъ на бензина отъ 2 л. на 1 л. за килограмъ. Освободи се отъ облагане съ общински налогъ ментовото масло, както и всички етерични масла, добивани въ страната. Облекчения се направиха и по закона за гербовия налогъ. Дадох се чувствителни облекчения, като за нарушенията, извършени до 20 юлий 1935 г., по които сѣ наложени глоби до 5.000 л., глобитѣ се опрости напълно и пр.“

Отминавамъ другитѣ облекчения поради липса на време. Г-нъ Гуневъ, по моя преценка, бѣше позиканъ да заеме тоя постъ по достоинство, така, както го заема и сегашниятъ министъръ на финанситѣ, г-нъ Добри Божиловъ.

Димитър Кушевъ: Това го приемаме.

Стамо Колчевъ: Радвамъ се, че го приемате.

Дончо Узуновъ: Той е добъръ финансистъ и обичаше народа.

Председателъ Стойко Мошановъ: (Звъни) Моля, не прекъсвайте!

Стамо Колчевъ: Той бѣше само съ добри чувства и голѣма загриженостъ за финанситѣ на държавата.

Димитър Търкалановъ: Като човѣкъ ние го уважаваме.

Председателъ Стойко Мошановъ: Моля, моля!

Стамо Колчевъ: Г-да народни представители! Само фактътъ... .

Димитър Търкалановъ: Добъръ човѣкъ бѣше.

Стамо Колчевъ: Азъ ще Ви кажа и лошитѣ му качества.

Нѣкой отъ лѣво: Нищо не казахте по отношение ония предприятия, които визира г-нъ професоръ Петко Стояновъ.

Стамо Колчевъ: Нищо вѣрно.

Председателъ Стойко Мошановъ: (Звъни)

Стамо Колчевъ: Това сѣ данни отъ финансовото министерство.

Стефанъ Цановъ: Има много нѣщо вѣрно. И още отъ по-старо време.

Стамо Колчевъ: Г-нъ Цановъ! Осведомете се по същия път, по който азъ се осведомявамъ и изнесете цифри тукъ.

Стефанъ Цановъ: Още отъ блоково време.

Стамо Колчевъ: Г-да народни представители! Въ тежките моменти, които преживяваше държавата, съ нейните голѣми нужди, г-нъ Гуневъ покри дефицититъ, макаръ и съ срѣдства на държавни фондове, отдѣляни отъ държавните приходи, и можа да отдѣли една голѣма сума за нашитѣ военни нужди. И заради това азъ уважавамъ г-нъ Гунева и смѣтамъ, че той е изпълнилъ достойно своя дългъ. Той бѣше подпомаганъ презъ всичкото време отъ сегашния министъръ на финанситѣ г-нъ Божилковъ. Тѣ сж работили винаги заедно. И ония, които искаха да направятъ пробивъ между тѣхъ двамата и окачествиха една фраза отъ отчета на Народната банка като ножъ, забоденъ въ гърба на г-нъ Гунева, демагогствуваха. Това не е вѣрно. Между управителя на Народната банка и министра на финанситѣ сж съществували всѣки пътъ коректни отношения. Г-нъ Гуневъ, като помощникъ на г-нъ Божилковъ, стана министъръ на финанситѣ, но той тачеше своя другаръ, той уважаваше авторитета на управителя на Народната банка. Той зачиташе презъ всичкото време автономията на Народната банка, така както г-нъ Божилковъ днесъ, като министъръ на финанситѣ, не върши същото. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно) И благодарение само на тая автономия на Българската народна банка, която отъ редъ години се защита, ние имаме единъ стабиленъ емисионенъ институтъ, върхъ на много видни лица въ началото на неговото организиране му предричаха неуспѣхъ. Въ рѣшетъ на единъ добъръ банкеръ, какъвто е г-нъ Божилковъ, Б. н. банка доби голѣма почитъ и бѣше тачена отъ всички голѣми и малки държави въ Европа, благодарение на което тачене и на който авторитетъ ние можахме въ тия тежки години да сключимъ всички спогодби за клиринги, компенсации и др. по отношения на нашия износъ и на нашата търговия. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно)

Димитъръ Кушевъ: Това последното приемаме. Но първото не го приемаме.

Стамо Колчевъ: По характеръ г-нъ Гуневъ не се харесваше на мнозина отъ насъ, защото бѣше прякъ.

Нѣкой отъ лѣво: Той си замине.

Стамо Колчевъ: Той не правѣше концесии и туй не се харесваше на мнозина отъ насъ. Ние обичаме дори да ни излъже министърътъ, но да не ни откаже.

Председателъ Стойко Мошановъ: Заключете!

Стамо Колчевъ: Г-да! Чинозничеството не може да се съкращава. Ние, които говоримъ за консумативенъ бюджетъ, не бива да мислимъ, че можемъ да изхвърлимъ 1/3 отъ тѣзи 109 хиляди души, за да намалимъ нашитѣ разходи. Това е абсолютно невъзможно. Нуждитѣ на държавата отъ денъ на денъ се разрастватъ. Ако трѣбва да направимъ нѣщо, което ще бѣде отъ полза, по моето скромно мнение, то е тия чиновници, които ние смѣтаме, че можемъ да съкратимъ, да ги заставимъ да работятъ интензивно, да работятъ по планове въ всѣка областъ, за да дадатъ повече резултати на ония, които сж вънъ отъ държавната трапеза и които очакватъ отъ чинозничеството едно управление бързо, справедливо и резултатно.

Азъ ще кажа нѣколко думи за задълженията. Ако има нѣщо, което доста тежи на кредита въ връзка съ нашето производство, съ нашия износъ, съ нашата търговия и съ облекчаването на производителя, това сж пакъ облекченията. Кредитътъ е засегнатъ до голѣма степенъ отъ тия облекчения, които се направиха и които не се направиха, но очакватъ доразрешаване. Азъ съмъ много доволенъ отъ г-нъ министра на финанситѣ, че той вече изслуша народнитѣ представители и се нагърби съ задължението да внесе наскоро така наречената фискална амнистия, за да облекчи въ туй отношение една голѣма частъ отъ народа. Азъ съмъ доволенъ, че министърътъ на финанситѣ г-нъ Божилковъ познава много добре проблемата за задълженията и кредита и че той ще отдаде нуждното внимание, както на единия, така и на другия въпросъ. И азъ съмъ спокоенъ, че въпросътъ за задълженията ще добие съ негова помощъ едно правилно разрешение, което ще успокои нашия производителъ, ще даде възможностъ на кредита да почне да влива нова кръвъ въ

производството на нашата държава, за да го засили, да го рационализира, да го трансформира и да подобри положението. Азъ имамъ данни тукъ за задълженията, които подлежатъ още на облекчаване, но минавамъ по-нататкъ, понеже очаквамъ тоя въпросъ въ скоро време да добие своето разрешение.

Г-да народни представители! Г-нъ министърътъ на финанситѣ съ една голѣма загриженостъ заяви, че той има предвидъ всички тия въпроси. Въ едно много кратко време той е проучилъ нуждитѣ на държавата и нейнитѣ възможности. Той ги познаваше и преди да бѣде министъръ. Азъ останахъ възхитенъ отъ грижитѣ му за инвалидитѣ, за държавнитѣ служители, за пенсионеритѣ. Той ни каза, че всички негови другари сподѣлятъ тия грижи, тѣ чувствуватъ тежкото положение и се мъчатъ, безъ да отекчаватъ повече нашия данъкоплатецъ, да задоволятъ отчасти тия нужди. Отчасти, казвамъ, въ кръга на сегашнитѣ доходи при едно по-справедливо разпредѣление.

Г-нъ Сакаровъ разкритикува много добре сключената въ Лондонъ спогодба. Той каза: „Азъ не мога повече да искамъ отъ министра при условията, при които той е работилъ, защото и азъ самъ не бихъ могълъ да дамъ повече“. По отношение бюджета азъ ще кажа същото: повече да искамъ отъ министра на финанситѣ не можемъ, защото азъ не вървамъ никой другъ да даде повече въ тия времена и при тия условия, при които г-нъ министърътъ ни дава тоя бюджетъ. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно) Кой отъ насъ ще отрече, че трѣбва да се заработи за организирането на младежта въ времената, които преживяваме и че тѣ не ни налагатъ едно организиране и пропаганда на нашитѣ национални идеали всрѣдъ народа?

Г-нъ министърътъ на финанситѣ е можалъ да отдѣли срѣдства, макаръ и малки, за подобрене положението на инвалидитѣ, пенсионеритѣ, учителитѣ, свещеницитѣ и всички служители. Но той щѣше да бѣде едностранчивъ, ако не бѣше обещалъ едновременно и облекчения на производителя. Той обрисова много празни нуждата отъ грижи за нашето производство и за нашитѣ гори. Той подчерта, че за земеделеца-производителъ, за запознано ценитѣ на хранитѣ държавата поема надъ 500 милиона лева тая година, а за Погасителната каса ще отидатъ 3 пъти по толкова — единъ милиардъ и половина. Той обеща да даде фискална амнистия, той обеща да прокара законъ за задълженията, той говори съ вещина за бъдещата нова конструкция на бюджета — и азъ не се съмнявамъ въ това — той говори и за кредита, и за банковата система. И когато тукъ се казваше, че той е едностранчивъ, ние веднага трѣбва да забележимъ, че той е далъ превесъ на нуждитѣ на земеделското производство и на земеделеца-производителъ, като жертвува отъ държавата разликата между 3.70 л. за килограмъ жито и 1.10 или 1.20 л., колкото е днешната му международна пазарна цена. Това ще бѣде едно голѣмо перо, г-да. Ние не трѣбва да отречемъ Дирекцията за храноизносъ. Напротивъ, азъ съмъ на мнение тя да съществува, и макаръ че кредитира търговцитѣ, да разшири своята дейностъ като обеме и други артикули, които се нуждаятъ отъ протекция — ленъ, конопъ, памукъ, пашкули и т. н., дотогава, докогато тѣ се консумиратъ напълно отъ нашия пазаръ, отъ нашата индустрия и тѣхната цена осигури единъ справедливъ добивъ за земеделеца-производителъ.

Димитъръ Търкалановъ: За миналото ще трѣбва една парламентарна анкета, защото има обвинения за злоупотреби десетки и стотици милиони лева на производителитѣ.

Стамо Колчевъ: Не зная.

Димитъръ Търкалановъ: Открито е писано.

Стамо Колчевъ: Ние трѣбва да бѣдемъ благодарни на правителството отъ 19 май, по-специално, както казахъ, на г-нъ Коста Бояджиевъ, който пакъ съ ценното съдействие на г-нъ Божилковъ, като управителъ на банката, можа да санира положението на ония банки, които бѣха изпаднали въ затруднение следъ кризата отъ 1928 г. Съ една бързина и съ една вещина се разреши този въпросъ по начинъ, който издигна нашитѣ управници въ лицето на чуждитѣ банкери. Азъ съмъ свидетелъ, какъ шведи, които дойдоха въ нашата страна да проучватъ организирания на банка „Български кредитъ“, бѣха възхитени отъ участието на народния емисионенъ институтъ, който бѣше критикуванъ тогава отъ нѣкои частни банки, че е вземалъ участие въ организирането на тая банка. Тѣзи шведи казаха: „Заслужава вашата програма да бѣде възприета и отъ насъ, защото по единъ идеалъ ние имаме разрешение този въпросъ“. Азгоритетътъ на Народната

банка успокои и злия банки, които останаха вън от тая именно полудържавна банка, която гарантира на всички спестители тѣхните влогове и която осигури на българското търговско съсловие и на индустрията единъ кредит, който се разви въ продължение на нѣколко години и стигна вече до 1½ милиарда лева.

Помена се и за бюрократизма на чиновниците, и добре уважаваният г-нъ Пастуховъ разкритикува даже и директора на Държавната печатница, че билъ използвалъ своето положение и създадъ единъ почивенъ домъ въ най-хубавото мѣсто, край с. Говедарци, Самоковска околия. Това била голѣмата грѣшка на г-нъ директора на Държавната печатница! Ако бѣше нѣкой другъ казалъ това, а не г-нъ Пастуховъ, това нѣмаше да ми обърне внимание даже. Азъ не знаа, дали г-нъ Пастуховъ прави голѣма услуга на работническото при Държавната печатница, когато критикува неговия директоръ, че той е могълъ, безъ да вземе срѣдства отъ държавния бюджетъ, да създаде единъ почивенъ домъ, въ който миналата година сѣ намѣрили почивка и сѣ могли да сѣ възстановятъ силитѣ около 400—500 души! На негово мѣсто, азъ такива управници на такива учреждения бихъ ги похвалитъ.

Г-да народни представители! Азъ защитавамъ чиновничеството. Може въ неговитѣ редове да има нѣкои бюрократи, които не изпълняватъ своя длъгъ — допускамъ това; отъ 100.000 души все ще се намѣрятъ нѣколко такива хора. Но, г-да, това чиновничество, заедно съ Парламента, заедно съ министритѣ, заедно съ всички управници и всички други фактори създадохъ тая България. Нейната материална култура се постигна благодарение къртвската работа на тия чиновници и ние ще бждемъ крайно несправедливи, ако ги приравнимъ къмъ нѣколкото чиновници — бюрократи, които сѣ останали по министерствата и други учреждения по снизхождение или по недоглеждане на тѣхнитѣ шефове.

Бюджетътъ ни се представи, г-да, съ балансиран приходи и разходи. Ние всички сме съгласни, че за нови облози и дума не може да става. Това подчерта ч г-нъ министърътъ на финанситѣ. Но нуждитѣ на днешното време налагатъ на г-нъ министра на финанситѣ внимание, защото ние излѣзохме отъ войната ограбени, намъ бѣха наложени репарации, контрибуции и скѣпо платени военни и други контроли; ние плащаме стотици хиляди месечно заплати на чужденци и никой не ни питаше, можемъ ли или не можемъ да ги плащаме. Но съ тактъ и търпение, съ политика и умение, ние се измъкнахме отъ по-голѣмата частъ отъ тия тежести за нашата държава.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Завършете, г-нъ Колчевъ!

Стамо Колчевъ: Още петъ минути ще говоря, г-нъ председателю, и ще свърша.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Говорихте повече отъ 1 часъ. (Възстановяване отъ лѣво) Г-да! Още петъ минути, за да приключи г-нъ Колчевъ.

Стамо Колчевъ: Г-да! Пакъ ще се върна върху косвенитѣ данѣци, за да опровергая ония, които говориха, че ако косвенитѣ данѣци се замѣнятъ съ прѣки данѣци, консуматорътъ ще бжде облекченъ. Това е едно самоизлѣгване. Кой отъ насъ ще допусне, че когато обложимъ индустриалеца съ прѣкъ данѣкъ, а не съ косвенъ — да кажемъ на метъръ произведенъ платъ — той нѣма да калкулира въ цената и тоя свой данѣкъ? Азъ се утешавамъ съ едно, че тия косвени данѣци не тежатъ въ голѣма степенъ върху нашитѣ широки маси, върху земеделеца—производителъ, защото той не взема участие въ консумацията на тия по-скѣпи артикули. Той консумира главно газъ, солъ и малко памукъ, каквѣто той и самъ си произвежда.

Тукъ постоянно се прави намекъ за търговци и индустриалци. Позволете на менъ, като служителъ въ едно банково учреждение, което е въ допиръ съ тѣхъ, да ви кажа нѣколко думи и за тѣхъ. Въ България, г-да, нѣма богати хора — за голѣмо съжаление. Въ това банково учреждение има само 26 спестители съ влогове надъ единъ милионъ лева, при единъ милиардъ лева влогове общо; и 40 души търговци иматъ надъ единъ милионъ лева влогове. Това прави само 2½ на хиляда.

Стефанъ Цановъ: Въ цѣлата ли банка?

Стамо Колчевъ: Да. При единъ милиардъ лева влогове, само 66 души иматъ влогове надъ единъ милионъ лева. Но тъй като се отнася за търговци, трѣбва да ви кажа, че

това сѣ тѣхни временни влогове, защото сѣ тѣхни оборотни срѣдства — внасятъ ги наесенъ, а ги изнасятъ напролѣтъ. Цѣи това, веднага трѣбва да добавя, че задълженията на тия хора въ сѣщото банково учреждение сѣ 720 милиона лева. А индустриалцитѣ иматъ 416 милиона лева задължения.

Нѣкой отъ лѣво: Внесете законъ да имъ подобрите положението!

Стамо Колчевъ: Не се касае въпросътъ да имъ подобримъ положението, но е абсурдно да се мисли, че сѣ тѣхнитѣ капитали ние ще подобримъ положението на държавата и ще помогнемъ на производителитѣ. Ясно е, че единитѣ и другитѣ не могатъ да работятъ безъ чужда помощъ.

Отъ други сведения, които сѣщо така притежавамъ, виждаме, че тия две категории хора плащатъ данѣци 497 милиона лева. Вие можете да ги обложите, както щете, обаче резултатътъ, както казахъ, ще бжде все единъ и сѣщъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Приключвайте г-нъ Колчевъ!

Стамо Колчевъ: Сега, г-нъ председателю.

Нѣщо за спестяванията. Мислимъ, че като обложимъ и спестяванията, ще получимъ нѣкакъвъ резултатъ. Трѣбва да добавя, обаче, че тия спестявания сѣ и на хора отъ земеделското стопанство, защото, по мое мнение, има около 6 милиарда лева спестявания на земеделци.

Димитъръ Кушевъ: Много народъ.

Димитъръ Търкалановъ: Г-нъ председателю! Той говори вече колкото за двама души.

Стамо Колчевъ: Вие видѣхте, г-да, че ние не можемъ да намалимъ разходитѣ, защото тѣ сѣ, както казахъ, насѣщни, веществени и производителни, разходи и за чиновницитѣ, които сѣ слабо платени. Вие видѣхте сѣщо така, че не можемъ да увеличаваме и приходитѣ, защото източницитѣ сѣ все едни и сѣщи: облаганята. Щомъ не можемъ да направимъ нито едното, нито другото, справедливи ли сме, като критикуваме г-нъ министра на финанситѣ, че не ни е далъ другъ бюджетъ?

Г-нъ министърътъ самъ каза, че трѣбва да търсимъ въ недрата на земята повече доходи. Въ това отношение се правятъ опити и той ще засили кредита за тия опити. Дай Боже и у насъ да излѣзе петролъ и солъ, за да можемъ по такъвъ начинъ да кажемъ, че и ние сме се приравнили къмъ нашата съседка Ромъния. Но дотогава, г-да, ние ще трѣбва съ такива бюджети и по този начинъ да облекчаваме нуждаещитѣ се, като градираме разходитѣ по начинъ такъвъ, че тѣ да не тежатъ и да не даваме превесъ на второстепеннитѣ нужди предъ първостепеннитѣ и да изчакваме. Азъ искамъ пълно и незабавно възстановяване на общинското самоуправление. Кметскитѣ институти трѣбва да бжде обектъ на грижа отъ страна на правителството. А що се касае до кметскитѣ намѣстници, тѣ трѣбва да бждатъ избрани. Въ селата има доста хора съ авторитетъ, почтени хора, съ голѣмо влияние и съ по-голѣми връзки съ селянитѣ. Тѣ ще бждатъ по-полезни за държавата, отколкото пращанитѣ отъ вънъ хора.

Димитъръ Търкалановъ: Кажете за кметоветѣ.

Стамо Колчевъ: За кметоветѣ въ селата може да се разшири цензътъ, за да влѣзатъ и други хора.

Димитъръ Търкалановъ: Но да бждатъ стабилизирани.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Стамо Колчевъ: Ние искаме възстановяване свободата на печата; законъ за окончателно уреждане на задълженията; пълненъ законъ за българската земя и програма за българската земя — има книга отъ г-нъ Григоръ Василевъ; изпълнение програмата за оросяване и за напояване; освобождаване земята отъ тежкитѣ налози и налагане на данѣкъ върху дохода; задължителна застраховка на производителитѣ, на добитѣка и земеделскитѣ произведения; разширение службата на Храноизноса; насърчаване на износа, както стана съ закупуването на вината въ таква тежки години; улеснение за търговцитѣ и износителитѣ; контролъ върху ценитѣ.

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни) Г-нъ Колчевъ! Завършвайте!

Стамо Колчевъ: Свършвамъ, г-нъ председателю! Ще говоря още колкото единъ телефоненъ разговоръ.

Азъ искамъ премѣстване на индустрията въ мѣста, където нѣма сега такава и където има безработни хора и създаване облаги отъ страна на държавата за тая индустрия, докато тя се закрепва тамъ.

Председател Стойчо Мошановъ: Г-нъ Колчевъ! Азъ Ви моля да кажете още колко време Ви трѣбва.

Стамо Колчевъ: Още 3 минути. — За мене е важенъ следниятъ фактъ, г-да. Азъ съмъ твърдо убеденъ, че г-нъ министърътъ на финанситъ държи пулса на държавния организъмъ — както на нуждитъ, така и на производството, така и на разходитъ. Азъ твърдо вѣрвамъ въ мѣрката на г-нъ министра на финанситъ. Той повече отъ четвъртъ вѣкъ работи съ цифри. Той знае да си служи съ тѣхъ. Цифритъ никога не лъжатъ, както каза г-нъ д-ръ Сахаровъ. Азъ вѣрвамъ, че г-нъ министърътъ на финанситъ разумно оперира съ тѣхъ. Ние сме длъжни, обаче, да го подкрепимъ, да го подпомогнемъ, да го насърчимъ да реализира приходитъ, за да посрещне разходитъ, които е предвидилъ въ бюджета си. Той си взема много добра бележка отъ пожеланията на всички депутати, и азъ съмъ убеденъ, че той ще се постарее да направи всичко въ кръга на своитъ възможности.

Моля да гласувате законопроекта за бюджета. Азъ ще го гласувамъ също съ пълното съзнание, че той е възможно най-добриятъ; че той е приготвенъ съ истинското желание на всички министри да се пости народната пара, защото тя се печели, както каза г-нъ министърътъ на финанситъ, съ непосиленъ трудъ и съ лишения отъ бошинството на българскитъ граждани. (Ръкоплѣскания)

Председател Стойчо Мошановъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Григоръ Василевъ.

Нѣкой отъ нар. представители: Нѣма ли да правимъ обѣдъ, г-нъ председателю? Часътъ е единъ и петнадесетъ минути. Гладни сме.

Председател Стойчо Мошановъ: Това е последниятъ ораторъ.

Григоръ Василевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Азъ мисля, че въ този моментъ мога да бъда по-кратъкъ, по-сжстенъ въ речта си, тъй като досегашнитъ оратори се спрѣха много подробно върху чисто финансовата страна на бюджета. Предварително заявявамъ, че нѣма да ви занимай съ тая страна на бюджета. Ние, опозицията, презъ лѣтото не взехме участие въ разискванията по отговора на тронното слово. Сега ни се дава първиятъ случай да се изкажемъ по най-важнитъ въпроси отъ близкото минало, да преценимъ настоящия политически моментъ за нашата държава и да посочимъ какво очакваме, какво желаемъ, какво препорѣчваме и за какво предупреждаваме относно бъдещето.

Ние сме единъ новъ Парламентъ отъ пролѣтътъ на тая година. Когато ми поставиха на едно мѣсто въпроса, какво очаквамъ, какво мисля за бъдещето на този Парламентъ, азъ казахъ откровенно, че новиятъ Парламентъ е като всѣки новъ расадникъ. Има много, което ще се прихване; има нѣщо, което ще трѣбва да се подобри, като се подкастри и подпомогне, но сигурно ще има много, което ще изсъхне.

Стефанъ Цановъ: Същъ голѣма трѣбва да падне.

Григоръ Василевъ: Дали този новъ Парламентъ ще може да изиграе своята роля — роля, която му е възложена отъ българския народъ, или нѣма да изиграе добре, това ще видимъ презъ идната година, това нѣма да закисне. Но въ всѣки случай, за да бъдемъ ние неуязвими, трѣбва да бъдемъ обективни.

По отношение на миналото азъ има да кажа само нѣколко думи. 19 май не бѣше желанъ отъ менъ, не съмъ го одобрявалъ.

Петко Стайновъ: Ти одобри 19 май предъ мене.

Григоръ Василевъ: Какво?

Петко Стайновъ: Одобри предъ мене въ „Юнионъ клубъ“ 19 май. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно)

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля, г-да, оставете тия спорове сега.

Григоръ Василевъ: Г-нъ Стайновъ излишно се намѣсва, тъй като съ него следъ 19 май азъ за политика не съмъ говорилъ.

Петко Стайновъ: На 19 май следъ обѣдъ въ „Юнионъ клубъ“ ти одобри преврата.

Григоръ Василевъ: На 19 май преди обѣдъ, още заранѣта, г-нъ Петко Стайновъ, който бѣше членъ на нашето централно бюро, избѣга при Кимонъ Георгиевъ. Отъ този моментъ, когато той избѣга, азъ съ него политика не съмъ правилъ. Това е истината.

Петко Стайновъ: Вече не сме на единъ фронтъ.

Григоръ Василевъ: Поканихме г-нъ Стайновъ да дойде на заседанието на централното бюро, но той каза, че е вече на друго мѣсто.

Петко Стайновъ: Това е вѣрно.

Председател Стойчо Мошановъ: И азъ потвърждавамъ това.

Григоръ Василевъ: Г-нъ Стайновъ е въ „Бразда“.

Стефанъ Цановъ: Пакъ е въ опозицията.

Григоръ Василевъ: Въ всѣки случай сега нѣмамъ никакво желание да разубеждавамъ българския народъ, че съмъ билъ съмишленикъ на 19 май. Не искамъ да кажа, че това събитие дойде като явление отъ небето. Имаше причини за недоволство. Страната бѣше крайно недоволна. Недоволна бѣше главно отъ ръководството на управлението на г-нъ Никола Мушановъ като министър-председател.

Димитъръ Кушевъ: Туй съ преврати ли се оправя?

Григоръ Василевъ: Никакви предупреждения не помогнаха на г-нъ Мушановъ. Той гледаше на положението съ едно завидно лекомислие. Всѣки месецъ, всѣка седмица, при всѣко пътуване вънъ или вътре въ страната, той бѣше се заклелъ да повтаря все сѣщата знаменита фраза: „Азъ нося кошница, кошницата ми е пълна“. Нито намѣрихме ягоди, нито видѣхме кошницата му. Г-нъ Мушановъ трѣбваше да намѣри друго сравнение. България изнася ягоди, не ги внася отъ Женева.

Но азъ казвамъ, че предупрежденията, направени туку въ миналия Парламентъ по най-категориченъ начинъ къмъ тогашния министър-председател, къмъ тогашното управление, не помогнаха. Г-нъ Мушановъ смѣташе, че всичко е розово. Дойде едно събитие, противъ което въ деня на неговото извършване никой не излѣзе на улицата да протестира. Имаше смѣсени чувства, недоволство отъ положението, недозволеност отъ нацията на действие.

Таско Стойковъ: И Петко Пенчевъ бѣше недоволенъ, и той съобщи своето недоволство наскоро преди преврата въ столицата на една чужда държава.

Григоръ Василевъ: Въ всѣки случай фактъ е, че една нощъ войската окупира града и се създаде едно правителство, което конфискува свободитъ на българския народъ и отмѣни конституцията, а всжщностъ, безъ да я отмѣни формално, започна да издава своитъ наредби-закони въ името на чл. 47 отъ Конституцията. Всички свободи на българския народъ бѣха отнети.

Въ последно време азъ много пжти съмъ говорилъ съ тѣзи господа, които сж участвували въ акцията на 19 май, какъ тѣ ценятъ своето дѣло. Мога да ви кажа, че голѣмата частъ отъ тѣхъ сжжалаяватъ, че сж отнели свободата на своя собственъ народъ така лекомислено и така дръзко. Азъ не говоря по този случай нито за да сжда, нито за да осжждамъ; азъ само преценявамъ. Азъ вземамъ бележка отъ тѣзи сжжаления. Не желая утре да се повтаря 19 май въ по-мекъ или въ по-грозна форма. (Ръкоплѣскания отъ нѣкои въ лѣво) Четири години минаха въ пълна диктатура. Правиха се усилия за законодателни избори. Правителството не ги желаше. Държавниятъ глава направи съвѣщания презъ 1936 г. съ 10-15 души опозиционери, бивши политикани, както ги наричаха, бивши водачи, но въ всѣки случай общественици, които сж играли известна роля въ недавншното минало. Отъ тѣзи съвѣщания стана ясно, че

Държавният глава е започнал да възприема идеята за законодателни избори. Правителството ги обеща на 4 юлий 1936 г., но ги забави с 1½ година. Това е един грѣх лично на г-нъ министър-председателя.

Най-сетне, правителството трѣбваше да направи изборитѣ. Първоначалният законъ за изборитѣ трѣбваше да бѣде промѣненъ. Правителството бѣше постановило въ него, че министритѣ могатъ да се кандидатираатъ за народни представители. Това право имъ бѣше отнето отъ Държавния глава. Той ги застави да се самоекзекутиратъ, да не могатъ да се кандидатираатъ. Той ги принуди да направятъ изворитѣ. Не зная дали той имъ каза да ги направятъ по сѣмъ начинъ, но г-нъ Николаевъ остави едно много тъмно име въ нашата политическа история, ...

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Григоръ Василевъ: ... едно много нещастно име. Въ всѣки случай дойде новиятъ Парламентъ. Какво ще прави той, какво ще извърши той? Ще отвори ли една нова епоха на истински конституционенъ режимъ, или ще показваме тукъ още нѣколко месеци, най-много година две, и единъ денъ наново ще видимъ, като вървимъ по улицитѣ, че Парламентътъ е затворенъ? Може би, г-да народни представители, вие ще мислите, че това е само така едно сравнение за хубостъ на фразата? Увѣрявамъ ви, дълбоко съмъ убеденъ въ това, че Парламентътъ, ако не се покаже на висотата на положението си, ще бѣде ликвидиранъ по единъ или другъ начинъ, върѣйки неговата воля и безъ неговото знание. Българскиятъ народъ и тогава, както винаги, нѣма да има куражъ да съжалява за демокрацията, за конституцията, за Парламента, ако се убеди, че той е неспособенъ, несигуренъ въ своето дѣло и не е готовъ да разреши неговитѣ задачи.

Какви сѣ нашитѣ главни задачи? Азъ нѣма да говоря за параграфитѣ въ бюджета, освенъ въ края на речта си за така нареченитѣ дирекции за пропагандата и за организирането на младежта. Каква е задачата днесъ на българския народъ, какъвъ е историческиятъ моментъ? Днесъ свѣтътъ се намира предъ голѣми изненади. Може би подиръ месецъ, подиръ година, може би подиръ 5 години — отива се къмъ катастрофа. Веднажъ се избѣгна войната по чудо. Цѣла Европа, безъ изключение, знаеше, че на 28 септември т. г., надвечеръ къмъ 5-6 ч., ще почнатъ военнитѣ действия, но като по чудо се размина. Може да се размине още единъ пътъ, два пъти, три пъти, но има постоянна угроза, че войната може да дойде. И тя ще бѣде действително катастрофална почти за всички, освенъ, може би за ония, които накрая ще уцѣлятъ, но които сѣщо така ще има да се справятъ съ много тежко наслѣдство и като победители.

Какво е нашето мѣсто, какво ще прави България, отъ кого очаква България закрила, какъ гледатъ голѣмитѣ сили на България? Мога да констатирамъ, че въ този моментъ България нѣма неприятели измежду великитѣ народи. Нашата история отъ 60 години пасамъ се развиваше подъ знака на едно ясно раздѣление: едната групировка на Европа бѣше противъ България, другата групировка бѣше съ нея. Нашитѣ правителства се приспобиваха ту къмъ едната групировка, ту къмъ другата групировка. Днесъ моментътъ не е точно такъвъ. Азъ не съмъ за неутралитетъ. Неутралитетътъ е нѣщо неискрено, задъ което се крие една засада и една лъжа. Азъ съмъ неутраленъ, докато ми падне случай да не бѣда неутраленъ, или мене ме е страхъ да кажа кѣде съмъ и затуй обявявамъ, че съмъ неутраленъ. Неутралитетъ нѣма, г-да народни представители, неутралитетътъ е невъзможенъ. Неутралитетътъ е самозалъгване. Нѣма неутрални хора на свѣта, нѣма неутрални държави на свѣта. Ако днесъ — да вземемъ случай по това сравнение — въ Владивостокъ запракать пушкитѣ между японцитѣ и руситѣ, азъ нѣма да бѣда неутраленъ, и никой нѣма да бѣде неутраленъ. Който отъ васъ желае да поддържа Микадо, може да го поддържа. Азъ нѣма да го поддържамъ. Азъ имамъ основание да не го поддържамъ. Защо? Защото на мирната конференция следъ Европейската война, когато американцитѣ повдигнаха българскитѣ въпроси, българскитѣ искания, когато американската делегация искаше на всѣка цена да подкрепи нѣщо отъ българскитѣ искания по всички посоки на нашитѣ граници — и за Македония, и за Тракия, и за Добруджа — делегатътъ на Негово Величество Микадо, делегатътъ на слѣщето на Изтокъ, каза на конференцията: „Вие, американцитѣ, нѣмате право да повдигате българскитѣ въпроси, защото вие не сте воювали съ България, защото вие не сте воюваща страна. Ние сме воювали“. Вие ще кажете, че ние не сме воювали съ Япония. Да, но делегатътъ на Япония смѣта, че Япония е воювала съ България. Той

не позволи да се постави на разискване нито единъ въпросъ на България, на българския народъ. Азъ зная, че японцитѣ бѣха съ други, съ победителитѣ, зная, че не го правѣха само по тѣхни разбирания, но на всѣки случай искамъ да ви кажа, че ако ще се бие японската азбука съ тази на Кирила и Методия, азъ ще бѣда съ Кирила и Методия. Ще кажете, че това не е сериозно. За менъ е много сериозно. Не мога да бѣда безучастенъ, не мога да бѣда безчувственъ. Никога нищо не ни е далъ неутралитетътъ. Ние трѣбва да имаме куража и съзнанието да имаме своя пѣтъ, да знаемъ съ кого сме. Защо не говоримъ да бѣдемъ неутрални спрямо нашитѣ съседи и казваме всѣки денъ, че искаме да бѣдемъ приятели съ Югославия? И защо никой не казва: пазете се да бѣдете приятели? Защото е невъзможно да бѣдемъ неутрални. Това не значи да оскърбявашъ. Това не значи да предизвиквашъ, това не значи да търсишъ конфликти, да унижишъ единъ народъ или другъ народъ. Нищо подобно. Това само значи, да знаешъ кѣде си и на кого разчиташъ. Да не стоишъ като едно слѣпо птиченце въ планината, което всѣки може да нападне, а да знаешъ съзнателно, че си свързанъ съ народи, съ държави, съ групи отъ държави, съ голѣмата частъ отъ свѣта.

Въ тъй отношение на първо мѣсто ние трѣбва да имаме като задача да пазимъ интереситѣ на българската нация. Постепенно-постепенно тая дума доби гражданство въ България. Но тя трѣбва да добие гражданство не само като дума, а и като идея. Българската нация има 8 милиона население. Историческиятъ представител на българската нация е държавата ни, която е прибрала 6 милиона население. Държавата не може да се дезинтересира, не може да бѣде неутрална, безучастна по отношение интереситѣ на другитѣ части отъ българския народъ, кѣдето и да се намиратъ тѣ. Това не значи авантюра, нито значи приготвление за война, нито значи предизвикателство; това значи само грижа за това, което е възможно, за това, което е позволено, което не би докарало никакви конфликти. Но държавата трѣбва да бди. Азъ ви казахъ: преди 3 години искахъ отъ българското Министерство на просвѣтата буквари, стари буквари, бракувани буквари, за да ги изпратя на една категория българци, вънъ отъ България. Имамъ писмото на министерството: „Министерството на просвѣтата не се занимава съ този въпросъ“. Снощи получихъ едно писмо отъ Америка, отъ Детройтъ. Разпратятъ ми българитѣ тамъ тѣхнитѣ страдания и се оплакватъ. Оплакватъ се отъ нашия епископъ Андрей. Азъ нѣмамъ никаква причина да атакувамъ епископъ Андрей, нито пъкъ бихъ желалъ да затъмнявамъ неговата мисия, обаче имамъ доста данни, които показватъ, че той е заминалъ тамъ просто като единъ партизанинъ, като единъ агентъ на едно лице отъ България и не държи смѣтка за нищо, за което той е длъженъ да държи смѣтка като духовно лице. Отишелъ е тамъ да трови душата на българцитѣ. Е добре, азъ предупреждавамъ епископъ Андрей, че ще се промѣнятъ времената. За престѣпление противъ българската нация вънъ отъ България ще намѣримъ начинъ да му наложимъ санкция, каквато му се следва. Той ще отговаря.

Иванъ Воденичарски: Вѣрвате ли, че то е истина?

Григоръ Василевъ: Той да не смѣта, че като духовно лице може да отиде тамъ да разединява, да насѣква българци противъ българци? Това не е позволено, това е престѣпление.

Ние имаме българци и въ Русия. Часть отъ тия българци населяватъ 2-3 околии и представляватъ нѣщо като българска република. Не зная какво е тѣхното положение. Сигурно е лошо. Но ние имаме тамъ българци градинари, наши поданици, отъ Търновско. Още когато ставаше дума за признаването на Съветска Русия, което азъ одобрявахъ, молихъ тогавашния нашъ президентъ г. Мушановъ да ги има предвидъ. И после настоявахъ при преговоритѣ да върнатъ тѣзи българци градинари. Азъ съмъ убеденъ, че Съветитѣ можеха да ги върнатъ. Оставили сме ги тамъ. Невъзможно е да живѣятъ тамъ, защото системата е друга, стопанството е друго. А тѣзи хора сѣ наши, нека дойдатъ тукъ. Ще ги настанимъ. Недейте да се бонте, че България не може да храни 8 или 10 милиона. Увѣрявамъ ви, че при една програма, разбира се, съ много усилия въ много години, България може да храни 15-20 милиона души — цифра, казана отъ белгийски специалистъ по времето на Генадиевъ. Ние трѣбва да пазимъ и събираме нашия националенъ елементъ.

Въ Ромъния имаме близо 1 милионъ българци. Азъ смѣтамъ, че ги познавамъ много добре — често съмъ въ връзка съ тѣхъ. Ние имаме една организация за приятелство съ Ромъния, която открито и ясно казва, че мал-

чинствата трѣбва да бждат третирани добре. Азъ бѣхъ въ Букурещъ презъ м. септември, не по друга работа, а да прося отъ ромѣнскитѣ власти да отворятъ наново българското училище въ Добричъ. Просихъ и успѣхъ. Какво да се прави?

Минчо Драндаревски: Не можа ли българското правителство да се застъпи?

Григоръ Василевъ: Българското правителство не се интересува. Ходиха делегации и на Съюза на запаснитѣ офицери, и този, и онзи, и нищо не можа да стане. Сега вече този въпросъ се уреди.

Имаме българи и въ Банатъ. Нито ще искаме банатска земя, нито ще правимъ война за нея. Нима е грѣхота да имъ осигуримъ училища, да имъ пратимъ книги, да имъ пратимъ литература да се просвѣщаватъ, да ги третираме добре, да не ги забравяме? Така стои въпросътъ и съ Югославия. Мога да ви заявя, че съ покойния пълномощенъ министъръ Ракичъ, съ когото бѣхъ много интименъ приятелъ, работихме години наредъ въ много тежки времена, когато всѣка вечеръ ставаше по нѣкоя неприятностъ: падаха аероплани, хвърляха се бомби, хващаха се въоръжени хора. Той отиваше въ Бѣлградъ и се връщаше — тукъ го изповѣдвамъ това, защото нищо не съмъ написалъ следъ неговата смъртъ — връщаше се съ едно смехчение на отношенията съ Бѣлградъ. Ако температурата бѣше 100°, на кипване, Ракичъ успѣваше да я намали на 70—80°, за да можемъ да приказваме съ нашитѣ съседи, безъ да влизаме въ опасни неприятности съ тѣхъ. Е добре, самиятъ пълномощенъ министъръ Миланъ Ракичъ казваше открито и ясно: „Азъ зная много добре, че има българи въ Македония; това е фактъ и никой разуменъ човѣкъ не може да го отрече“. Такава думи казваше и пълномощниятъ министъръ на Югославия въ София Нешичъ: „Азъ зная, че въ Македония има българи. Всички сърби знаятъ, че въ Македония има българи, никой нѣма да отрече, че има българи и въ Цариградъ. Би било действително позорно и безчестно да се отрече този фактъ“. Азъ не говоря, какъ ние ще уредимъ всички въпроси съ тѣхъ. Билъ съмъ винаги, отъ 1903 г. насамъ, за едно разбирателство — разбирателство истинско, лоялно, трайно; поддържамъ го и сега. Зная, че въ историята на сѣрбитѣ има единъ много неприятенъ, фаталенъ моментъ; това бѣше когато Кралъ Миланъ ни нападна и стигна до Сливница. Зная и фаталната стѣпка на 16 юний. Който ще иска да воюва, трѣбва да има доблестта да заяви открито: „Ще воювамъ по тая и тая причина, за това и това“. Но да се напада безъ обявяване на война, не го смѣтамъ за придобитие въ нашата история.

Въ 1915 г., като лѣвове, като звѣрове се борихме да не трѣгне България съ Германия, не отъ омраза къмъ Германия, а защото имаме това убеждение, че Германия ще бжде победена. „Много е силна“, казваше г-нъ Жековъ. Азъ съмъ говорилъ съ него по цѣли нощи, отъ 9 часа вечерта до 9 часа сутринта, да не отиваме съ Германия. Той казваше: „Тя е много силна, азъ съмъ видѣлъ парадъ въ Потсдамъ, азъ съмъ видѣлъ това и сѣга“. Отговаряхъ му: „Не е достатъчна само артилерията и дисциплината. Англичанитѣ ще ги победятъ съ моретата, съ пѣстрокожитѣ и съ пѣри. Германия ще бжде победена. Може за въ бждеще тя да стане господаръ на свѣта, ако не се съюзятъ противъ нея. Но сега въ 1915 г., съотношението на силитѣ не позволява да бжде победителъ“. Ние трѣгнахме въ тая посока, която бѣше фатална за насъ, но бѣше неприятна и за сѣрбитѣ. Можемъ да обвиняваме тогавашното правителство на сѣрбитѣ, че не бѣше отстъпчиво, но ние можехме да водимъ преговори. Не само съ тѣхъ можехме да намѣримъ единъ начинъ на разрешаване въпроситѣ, който да задоволи поне приблизително и дветѣ страни. Въ всѣки случай, г-да народни представители, за приятелството и за общото действие на българи, сѣрби, хървати и словенци отъ днесъ нататѣкъ, никой нѣма право да се безпокои. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Новитѣ условия, условията на нова Европа съ отсѣдили словенцитѣ, хърватитѣ, сѣрбитѣ и българтѣ отъ всички кѣтища на Балканския полуостровъ да вървятъ заедно или заедно да умратъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Следователно, при този фактъ, когато историята е отсѣдила да вървимъ заедно, нѣма нужда отъ излизания, нѣма нужда отъ подозрения, а има нужда отъ повече куражъ, честъ и лоялностъ. Ще споримъ, ще се караме, ще се разберемъ. Ще свършимъ съ приятелство. Тѣ си дължни и ние сме дължни, но ще бждемъ съ равно достоинство. На Ракичъ винаги казвахъ: „Първата максима е равенство въ престижъ, равенство въ честъ; по всички други въпроси има начини да се разберемъ“. Но трѣбва да се отървемъ отъ този езикъ, който имаме

преди 30 години, постоянно да говоримъ за шумадийски свини, а господата отъ Бѣлградъ да се отърватъ отъ тая слабостъ да третиратъ България както преди 10-15 години. Сѣрби, българи, хървати и словенци сѣ осѣднали да вървятъ успоредно и да действуватъ заедно.

Следователно, г-да народни представители, има възможностъ да се поставятъ интереситѣ на българската нация въ пълна защита отъ Парламента; отъ правителството, има възможностъ тѣзи интереси да бждатъ съчетани съ тия на нашитѣ съседи и има възможностъ българскитѣ народъ да очаква по-добри дни.

Вториятъ въпросъ за насъ — това е вътрешното положение. Въпросътъ е какъ ще се управлява страната. Ние сме днесъ въ положението, въ което бѣше Русия при „третата Дума“. Кадетитѣ и другитѣ лѣвичари казваха: „Слава Богу, у насъ има конституция“. „Новое время“ отговаряше: „Слава Богу, у насъ нѣма конституция“. Ние споримъ съ васъ тукъ, говоримъ, разискваме, а отъвнѣ на вратитѣ стои цензурата и ни дебне. Тукъ си свободенъ, а щомъ си вземешъ шапката, да мълчишъ! (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Г-да народни представители! Нека изчакаме последния срокъ. Ще мине бюджетътъ, ще дойде м. февруарий. Заявявамъ ви го — безъ да ви отекчавамъ и ще гледамъ по-рѣдко да излизамъ на трибуната по много съображения — ако това Народно събрание не съумѣе да се справи съ цензурата, тя ще се справи съ него. Това е много важно — запомнете го. После ще съжалявате, после ще се оправдавате, че „Опозицията бѣше много виновна, много буйна, много невздръжана, не искаше да помага“, ние ще обвиняваме васъ, а народътъ ще ни презира всички, ще каже: „Парламентътъ е негоденъ да се бори даже съ цензоритѣ, които дирижира г-нъ Кюсеновановъ. Групата цензори, групата „Макензенъ“ на г-нъ Кюсеновановъ, която дирижира и диктува на печата, е по-силна отъ 2 милиона български избиратели, отъ този Парламентъ. Щомъ стигнемъ до тамъ, ще трѣбва да си отидемъ сами отъ тукъ, както азъ имамъ желание — имамъ свидетели — преди 19 май да си взема шапката, да подамъ едно заявление, че напускамъ Камарата, защото ме е срамъ да идвамъ въ нея.

Тодоръ Кожухаровъ: Цензуриратъ се дори речитѣ на председателя на Камарата.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Григоръ Василевъ: Ние трѣбва да възстановимъ старото административно дѣление. Азъ се учудвамъ, защо толкова много днешното управление настоява на идеитѣ на г-нъ Петъръ Тодоровъ. Днешното административно дѣление е на Петъръ Тодоровъ, на никого друго. Той го измисли така, на приумица, дошло му е на умъ числото 7, може би като библейска цифра. Той е единъ интересенъ и страненъ човѣкъ. Хванаха се следъ 19 май: 7, та 7; области, та области! Преди всичко въпросътъ е конституционенъ. България има окрѣзи, нѣма области. Тѣ, обаче, казваха: „Защото не е казано въ конституцията „области“, затуй ще поставимъ „области“. Не. Защото го има въ конституцията, затуй ще бжде окрѣжъ, и окрѣжитѣ трѣбва да бждатъ 14. Ако искате, да ви дамъ данни, за да ви докажа, че не съмъ мѣстенъ патриотъ. Кюстендилско може да не бжде окрѣжъ, можемъ да го задържимъ къмъ София, макаръ че ще бждатъ недоволни кюстендилци. Смолянъ трѣбва да бжде окрѣжъ, Родопската областъ трѣбва да бжде окрѣжъ. Пиринската областъ трѣбва също да бжде окрѣжъ, който ще има свои центъръ. Варна, Русе, Видинъ трѣбва да бждатъ окрѣзи. Най-сетне старата столица на България, Търново, трѣбва да бжде окрѣжъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Азъ ви заявявамъ: съ една малка частъ отъ кредититѣ за предвиденитѣ две нови дирекции, които трѣбва да унищожимъ, можемъ да възстановимъ старото административно дѣление. И азъ си позволихъ да попитамъ г-нъ Божиловъ, дали ще бжде той противъ, ако Народното събрание, ако бюджетарната комисия вземе кредититѣ по известни параграфи отъ бюджета и съ тѣхъ възстанови административното дѣление на страната. Той отговори много коректно, че нѣма нищо противъ; че напротивъ, че бжде улесненъ. Отъ Парламента зависи да възстанови това. И спокойствието на страната изисква туй. Вне се подигравате, но азъ ви увѣрявамъ, че ако бихте измѣрили България, така както азъ я мѣря, ако бихте имали една хилядна отъ моитѣ връзки съ българския народъ и неговитѣ тежнения, вие ще ми ржкоплѣскате. Азъ ви увѣрявамъ, че мнозинството преди всичко ще спечели извънредно много отъ това, а и Парламентътъ ще спечели много, защото довърнето на българския народъ къмъ Парламента ще се повдигне.

Отъ лѣво: Вѣрно!

Григоръ Василевъ: Не зная против какво пледирате вие тукъ. Азъ искамъ да улесня една ваша задача. Вие казвате: „Не може. Опозицията и да каже добро, трѣбва да я прекъсваме“. Може ли това? Искате Варна да бѣде прекрасен курортъ, издавате брошури за морето, за Варна. Имате Варна, единъ прекрасен градъ. Петнадесетъ хиляди чужденци дохождатъ презъ лѣтото. Искаме да бѣдатъ 20.000, да бѣдатъ 50.000. Искаме да правимъ презъ юлий или августъ грамадно културно тържество, да кажемъ 10 държави отъ цѣлия Близки изтокъ, а ние ще управляваме Варна съ единъ околийски управителъ! Безспорно, че това е смѣшно. (Ржкоплѣскания отъ лѣво). Вземете Русе. Ще строимъ ферибоотъ. Строи се вече. Говори се вече и за желѣзнопѣтенъ мостъ. Ще даваме свободна зона, а нѣма да бѣде Русе окръгъ! Колко му е разходътъ? А разтакме хората на 100, а нѣкъде на 150 клм. за нищо! Азъ ви увѣрявамъ: новото административно дѣлене на страната е идея на Петъръ Тодоровъ. Но това е единъ садизъмъ. Кой ви кара да бѣдете роби на Петъръ Тодоровъ? Него го нѣма тукъ. И той сигурно се е разколебалъ вече самъ и азъ зная, че съжалява, за гдето е отнелъ свободитъ на българския народъ. Сега разправа: „Ние го мислѣхме другояче, а то излѣзе другояче“. Вие го мислѣхте другояче, но вие взехте свободитъ на българския народъ. Вие помислихте, че вѣчно ще управлявате, а офицеритъ въ Военното министерство единъ день гласуваха и казаха: „Нѣма да е Дамиянъ Велчевъ“ и туриха Пенчо Златевъ. Вие помислихте пожизнено да управлявате. Нѣма пожизнено управление. Всѣки, който прави превратъ, трѣбва да знае, че ще намѣри своя майсторъ да го тури въ затвора. Следователно, редовниятъ пътъ, това е конституционниятъ пътъ.

Г-да народни представители! Азъ ще ви говоря за конституцията отъ друга гледна точка — като единъ убеденъ монархистъ. Азъ ви заявявамъ, че българската конституция е, преди всичко, не само по-стара отъ българската монархия, но тя е и майка на българската монархия. Първата династия не остана. Батембергъ е отдавна въ гроба и нѣма да му права особено злостна критика. Но тогава се явиха нѣкои противоречия между известни външни влияния и той не можа, може-би, да удържи. Едни казватъ, че билъ много слабъ, други казватъ, че билъ прекалено добъръ, а трети казватъ, че билъ чуждъ агентъ — има разни версии, но фактъ е, че не можа да пустне коренъ. Конституцията, обаче, остана. Дойде царъ Фердинандъ. Тридесетъ години царува. Нѣма нито да му права хвалебствия, нито да го критикувамъ. Общото, което трѣбва да кажа, го казахъ — не одобрихъ неговото решение въ 1915 г. България да отиде съ Германия. И той плати за това. Сега му е мъчно. Често пъти иска да се върне тукъ. Е добре, това наказание, тази санкция да не може да живѣе въ България, не е отмѣнена. Той си отиде. Идва царъ Борисъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля ви се! Азъ отправямъ къмъ Васъ единъ апелъ, една молба: лицето на Държавния глава, по силата на чл. 8 отъ конституцията, е свещено и неприкосновено. Не мога да оставя въ Парламента да се спори и да се прецедяватъ дѣлата на който и да е държавенъ глава. И Ви увѣрявамъ, че азъ ще вдигна заседанието, но по този въпросъ не мога да отстъпя като председателъ на Народното събрание. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Григоръ Василевъ: Азъ нѣмамъ никакво желание да права критика. Насочвамъ ви — за да отговоря на желанието на председателя, защото не желая да вдигне заседанието — къмъ Неговата речъ, която държа въ Търново. Моля ви, прочетете я. Азъ ви заявявамъ, че това е едно много искрено предвиждане на това, което идваше. Прочетете я и кажете у себе си, съ тази речъ ли сте, или сте противъ нея. Азъ съмъ съ нея. Конституционниятъ режимъ въ България не е едно украшение. Той не е една случайностъ. Конституционниятъ режимъ е единствениятъ, който пази България. Безъ конституционенъ режимъ България ще загине. Тукъ привличамъ вашето внимание: конституционниятъ режимъ гарантира равновесието на силитъ. Народътъ ни не е многоброенъ, но той е хомогененъ, съ изключение на една група турско население, отъ 500—600 хиляди души, която постоянно намалява; имаме и други иностранци, много малко на брой. Въ всѣки случай, въ сравнение съ държавитъ, които сѫ около насъ, само Гърция е хомогенна като насъ. Югославия е по-малко хомогенна, Ромъния — сѣщо. Следователно, този конституционенъ режимъ трѣбва да го закрепимъ.

Виждамъ две пера, които сѫ една бомба, една мина динамитна противъ конституционния режимъ. Може-би работата нѣма да бѣде така трагична, защото не се знае дали ще се гласуватъ, първо, и второ, не се знае кой ще

управлява дирекциитъ — единъ готви агнето, а другъ може да го вкуси, може министъръ-председателъ да си отиде и другъ да упражнява бюджета. Има много работи, които могат да станатъ. Но азъ разисквамъ, като чели работата е сериозна и сериозно замислена. Допускамъ, и трѣбва да приемемъ, че въ бюджета има една замисълъ логическа. Какви сѫ тия дирекции? Едната е за организация на младежта! Организация на младежта въ България има, само че трѣбва да бѣде разширена. Коя ще бѣде базата на организацията на българската младежъ? Това е организацията „Юнакъ“, която трѣбва да обхване всички училища. Понеже се касае главно за физическо възпитание, всѣки отъ насъ трѣбва да разбере ясно и категорично кой е скелетътъ на физическото възпитание у насъ. За мене чисто българското създание трѣбва да се търси въ организацията „Юнакъ“. Училището — едно, родителитъ — две, държавата отгоре — три; обаче организацията „Юнакъ“ да почне отъ училището. Казармата се подразбира отъ само себе си, нѣма да споримъ върху елементарни работи. Спортната организация трѣбва да намѣри своето мѣсто въ общата организация за физическо възпитание. Тя не трѣбва да бѣде отдѣлно нѣщо.

Таско Стоилковъ: Да не е нѣщо като оранжевата гвардия? Имаше една кавалерия, която се разхождала едно време — да не е отъ този сортъ?

Димитъръ Гичевъ: Този пътъ не бѣше духовитъ, г-нъ Стоилковъ.

Григоръ Василевъ: Обаче да се даватъ милиони на Министерския съветъ, безъ да знае Парламентътъ за какво се даватъ; да бѣдатъ кредититъ за тия дирекции по-тайни, отколкото така нареченитъ тайни фондове — защото, г-да, изразходването на кредититъ по отдѣлнитъ параграфи ние не знаемъ какъ ще става — това не може. Има известенъ контролъ на Министерския съветъ, обаче нѣма контролъ на Парламента; има само една глобална сума, нѣма параграфи. Казва се: „Дайте 20 милиона лева, министъръ-председателъ ще ви каже какъ ги прави!“ Ще прави организация на младежитъ. Този кредитъ трѣбва да бѣде изхвърленъ отъ бюджета, той е свършено ненуженъ. Ако желаете да подкрепите финансово организациитъ за физическо възпитание, има възможностъ — чрезъ Министерството на народното просвѣщение, чрезъ Министерството на войната ще ги подкрепите, но не създавайте специална организация на младежта чрезъ хора, които стоятъ на власт, но не признаватъ конституцията, или я признаватъ теоретически, но не я изпълняватъ.

Второ, искатъ се 20 милиона за пропаганда. Каква пропаганда? За да минатъ моста, казватъ: външна и вътрешна пропаганда, всѣкаква пропаганда. Но външна пропаганда се прави отъ Външното министерство, тамъ има фондове за тая целъ. България, за съжаление, не прави външна пропаганда. Азъ нѣма да говоря по този въпросъ подробно, защото съмъ се записалъ по бюджета на Министерството на външнитъ работи и не искамъ да се повтарямъ. България плаща, за да не се говори нищо за нея! България не допуща чужди вестници, които пишатъ добро за нея, които пледиратъ нейнитъ искания. България не върши абсолютно нищо, освенъ да дава на нашия дипломатически апаратъ нареждане да кротува, да мълчи, да стои съ скръстени ръце. Това е пълна и обща парализация на Външното министерство, достигнала до максимумъ. Никога отъ съществуването на България не сме стигали до такова мизерно състояние на нѣщата, както днесъ.

Д-ръ Петъръ Кьосеивановъ: (Възразява)

Григоръ Василевъ: Предупреждавамъ Ви, за пръвъ и последенъ пътъ, да не се обаждате. Вие сте братъ на министъръ-председателя, ще кротувате и ще мълчите.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Григоръ Василевъ: Пропаганда! Кой ще води организацията на тая пропаганда? — Министъръ-председателъ. Какво ще правите съ нея? Първо, ще платите печатницата. (Смѣхъ) Честта на единъ човѣкъ, ако има честъ, не позволява, следъ като има вотъ на бламъ за 8 милиона лева, да прави сѣщото нѣщо съ заобикалки. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Трѣбва да се откажете отъ тая мисль — съ държавни срѣдства да си купувате печатница за реклама. Това не е пропаганда, това е реклама. Ето му лицето, ето му орденитъ. (Смѣхъ отъ лѣво)

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) По-сериозно!

Григоръ Василевъ: Много сериозно. Правителството, което издава в. „Днесъ“, решило да издава и единъ утриненъ вестникъ. Азъ не желая да правя никому мили очи. Много горчивини съмъ видѣлъ и отъ в. „Зора“ — което вие може да не вѣрвате, но азъ си го зная — и отъ в. „Утро“. Азъ съмтамъ, че тия три вестника — „Зора“, „Утро“ и „Заря“ — сж не само вестници, а институти, съ всичкитѣ имъ грѣшки. Тѣ даватъ извѣрдно много. Вземете други народи и държави за сравнение. Съ толкова малко сръдства, съ такава сравнително голѣма почтеностъ въ всѣко отношение, да имате 100 хиляди тиражъ, е много нѣщо. Тѣзи вестници понѣкога за едно левче даватъ повече материалъ, отколкото чуждитѣ вестници за 5-6 л. Правителството иска да си подбере отъ тѣхъ и, който ще слуша, ще остане, който не слуша — нѣма да остане, ще го спре, ще има свой ежедневенъ вестникъ. Правителството смѣта, че е сигурно. Азъ ви заявявамъ, че то не е сигурно. Казвамъ ви го категорично. Отваряйте си очитѣ, да не ви ги отворятъ други. Смѣтате се много сигурни и казвате: „Ще си почнемъ наши утринни вестници, ще спремъ този вестникъ, ще спремъ онзи вестникъ. Нека си дрънкатъ въ Камарата, взели сме ги съ 12,000 л. подъ наемъ, нека да приказватъ. Ние ще си карае работата по-нататѣкъ“. Нищо нѣма да карате. Запомнете тая приказка. Нѣма да имате време, нищо не предвиждате, нищо не подувате, нищо не виждате. Оставете се отъ този меракъ да правите отъ България фашистка държава. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Тая работа почна г-нъ Петъръ п. Златевъ, но свърши але. Почна я Иванъ Харизановъ съ своята мѣтна глава — сега върви като призракъ по улицитѣ и чака новъ превратъ, новъ 19 май, да го повикатъ за директоръ на Обновата. Казватъ го и други хора. Оставете се отъ това желание, защото ако го направите вие, увѣрявамъ ви, ще настѣпятъ неприятности въ страната, за който нѣма да имате така лесно прошка, както на 19 май и на 9 юний. Хората отъ тогава, въпрѣки всичко, запазиха самообладание. Ако тѣзи преврати почнатъ да се повтарятъ и потретватъ, нѣкой пътъ самообладанието ще бѣде напълно загубено. Конституционното управление на България е абсолютно необходимо за спокойствието на държавата. Цѣлото бѣдеше на България — и стопанско, и културно, и политическо — почива на конституционния редъ.

Г-да народни представители! Подиръ нѣколко месеца, на 28 априлъ 1939 г., се навършватъ 60 години отъ гласуването на търновската конституция. Азъ ще ви предложа този денъ да го обявимъ за тържественъ денъ на българската нация — въ всички български училища, въ всички български казарми, всичко живо българско на този денъ да мисли и да говори само за конституцията. (Продължителни ржкоплѣскания отъ лѣво)

Димитъръ Кушевъ: И министритѣ да дадатъ клетва, че ще пазятъ конституцията.

Григоръ Василевъ: Търновската конституция е много еластична, търновската конституция е много полезна. Търновската конституция е ревизирана петъ пѣти. Никому не е забранено да иска подобрене на търновската конституция, но въ всѣки случай нейното постепенно-постепенно рушение не е отъ полза за страната. Силитѣ, които я рушатъ, сж твърде малобройни, смѣшно малобройни; силитѣ, които се борятъ противъ търновската конституция, се броятъ на прѣсти. Азъ мога да направя списъкъ на ония, които сж противъ търновската конституция. Зная, че тукъ има много приятели на търновската конституция. Но, г-да, да внимаваме. Азъ не искамъ власт; не искамъ власт за опозицията. Азъ искамъ отъ васъ лоялно изпълнение и прилагане на търновската конституция. Срещу това азъ ви заявявамъ, че ще работя като египетски робъ, безвъзмездно и безъ пазарлъци.

Възстановете българската конституция! Това зависи отъ българския Парламентъ, зависи само отъ васъ, зависи отъ насъ. Не я ли възстановите, увѣрявамъ ви, държавата ще пострада. Всички следъ това ще изпадне въ Еремиевъ плачъ, нѣма да търсимъ отговорности. Уморени сме да търсимъ отговорности. Повѣрвайте ми: отъ опозиционна страна не желаемъ да затруднимъ дѣлото на изграждането на България и нейното засилване. Идватъ мѣчни моменти, ще съдействуваме, ще работимъ, ще съчувствуваме, безъ да сме при васъ и да искаме власт, но ако сме убедени, че ще прилагате търновската конституция. Какво искате повече отъ насъ? Не съмъ упълномощенъ отъ опозицията, но вѣрвамъ, че голѣма частъ отъ нея може би мисли така. Следователно, това е нашата втора задача. Щомъ като ние имаме истински конституционенъ редъ, мога да ви увѣря, че добритѣ дни нѣма да закъснѣятъ, независимо отъ това, кой ще бѣде на власт. Идватъ известни моменти, идватъ

известни раздвижвания, идватъ прегрупирания. Подробно ще говоря за това по бюджета на Министерството на външнитѣ работи, както ви обещахъ, и тамъ ще видимъ това споразумение между Полша и Русия има ли нѣкакво значение, макаръ г-нъ Георги Петровъ да казваше, че нѣмало нѣкакво значение; ще видимъ отношенията между другитѣ сили; ще видимъ какъ ще се развиятъ отношенията между Франция и Англия. Ще видимъ какъ ще се развиятъ събитията следъ нѣколко дни. Събитията вървятъ много бързо и човѣкъ нѣма възможностъ да ги следи добросъвѣстно. Ще дойдатъ по-добри дни въ Народното събрание, независимо отъ това, кой е на министерската маса. Не желаете ли, не искате ли да бѣдемъ като едно, да подкрепимъ нашата страна и единъ денъ тукъ да бѣдемъ щастливи, че България е уголѣмсена и по-щастлива? (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Азъ ви заявявамъ, съ всичката отговорностъ, която моитѣ думи носятъ, че това е възможно. Това е възможно, но то е само възможно, г-да, то зависи отъ насъ. Едно правителство, което по своята външна политика е съвсемъ парализирано, не може да направи това, безсмислено е да му го искаме. То иска да не работи, това му е идеалътъ: не ми се работи, оставете ме на мира! Но Парламентътъ може да даде едно парламентарно правителство и, споредъ мене, трѣбва да го даде. Ние, опозицията, сме гласували една резолюция преди нѣколко недѣли. Какво искаме ние? Ние не искаме опозиционенъ кабинетъ, не искаме пазарлъкъ съ васъ. Искаме да се състави едно парламентарно правителство, което действително да бѣде опрѣно на болшинството на Народното събрание. Има нѣкои господа отъ вънъ, като г-нъ Никола Мушановъ, които не сподѣлятъ тая мисль. Азъ сега не съмъ твърде близъкъ съ него. Чувамъ, разбирамъ и чѣта нѣкои нѣща. Неговото лично мнение, както и това на нѣкои други господа отъ вънъ, е, че Парламентътъ изобщо е несериозенъ, или както тѣ обичатъ да се казва „чоджукъ-алъшверишъ“. (Възражения) Моля, моля, темата е много сериозна. Азъ не играя съ огъня; азъ говоря откровенно и предупреждавамъ всички. Тукъ азъ нѣмамъ партизани, но азъ имамъ задължение като българинъ да кажа своето мнение, за да го чуятъ всички. Какво ще стане утре, ще го видимъ ще бѣдемъ всички тукъ.

Димитъръ Търкалановъ: Той не казва за тебе нищо.

Иванъ Златаровъ: По-скоро ти казвай за Мушановъ. Бѣди по-скромненъ.

Григоръ Василевъ: Искатъ да кажатъ отъ вънъ: Парламентътъ е несериозенъ, „чоджукъ-алъшверишъ“, хората нови, повече неподготвени, непросвѣтени, несдущени, раздѣлени, въ опозицията много течения, въ болшинството още повече — нѣма единство.

Димитъръ Търкалановъ: Ако бѣха тукъ, щѣше да бѣде сериозенъ Парламентътъ!

Григоръ Василевъ: Азъ не говоря дали е вѣрно, казватъ го отъ вънъ.

Христо Мирски: Кой го казва?

Григоръ Василевъ: Мушановъ Никола.

Христо Мирски: Кой Ви каза, че Мушановъ има такова мнение за Парламента! Не е вѣрно това.

Григоръ Василевъ: Споредъ Васъ, може да не е казалъ, добре. Азъ уважавамъ много г-нъ Мирски, обаче азъ зная писмото на Мушановъ, въ което той иска съставянето на националенъ кабинетъ, при благословията на Короната и на народа, не на Парламента.

Димитъръ Кушевъ: То не е негово лично писмо.

Григоръ Василевъ: Сега оставете тия работи; азъ зная че не е само негово. Въ всѣки случай, азъ бихъ желалъ всѣки да вземе ясно становище. Азъ не мога да живѣя въ двусмислие, не търпя двусмислицитѣ; ще бѣда за това, или нѣма да бѣда за това. Ако Парламентътъ самъ докаже, че е несериозенъ, Мушановъ ще има право. Ако Парламентътъ не се занимава, както трѣбва, ще въпроситѣ, ако той не възстанови търновската конституция, азъ ви заявявамъ, за съжаление, че той ще има право! Съжалявамъ дълбоко, но не мога да си кривя душата.

Следователно, отъ всички васъ тукъ зависи, какъвъ изходъ ние да посочимъ. Ние искаме едно парламентарно правителство. Това не изключва, че на единъ ресоръ може да

попадне и нѣкой, който да не бѣде депутатъ. Това не е изключено. Имало е въ миналото случаи; имаме такива прецеденти. Касае се, обаче, да се разбере, че правителството изхожда и се опира на Парламента, че правителството защита Парламента, а не както г-нъ Ганевъ ви казва: мене другъ ме праща тукъ!

Таско Стоилковъ: Не е казалъ това.

Григоръ Василевъ: Тукъ на менъ го каза.

Таско Стоилковъ: Не го е казалъ тукъ.

Григоръ Василевъ: Добре, не го е казалъ, само го е помислял.

Едно парламентарно правителство, което би възстановило конституцията, действително може твърде лесно, споредъ мене, да се справи съ днешното положение на страната и въ стопанско и въ външно политическо, и въ културно отношение.

По отношение на стопанството казаха тукъ, че нѣмало програма. Програма има, работата е проучена отъ мнозина, не само отъ единъ. Нѣма да говоря за земята и земедѣлието — тамъ всичко е готово. Може евентуално въ 5-10 години да прибавимъ нѣщо, но 95% го има.

За горитѣ програма също така има — трѣбва да се изпълни. За водитѣ програма също така има — трѣбва да я изпълни Министерството на земедѣлието, кѣдето трѣбва да бѣде отдѣлението за водитѣ, а не въ Дирекцията за строежитѣ. Г-нъ Ганевъ не знае, че това е конституционенъ въпросъ. Вземете дневниците въ V велико Народно събрание и ще видите, че е така. Дирекцията за постройка на желѣзницитѣ трѣбва да стои при Министерството на желѣзницитѣ. Никой нѣма право да я отдѣли отъ това министерство, освенъ ако иска да отиде въ затвора. Това е конституционенъ въпросъ. И водното отдѣление трѣбва да стои при Министерството на земедѣлието. Нѣмате право да го бутате отъ тамъ, трѣбва да го върнете на мѣстото му. Ние трѣбва да го върнемъ и смѣтамъ, че ще го върнемъ. Ако се окаже, че Парламентътъ нѣма да даде законъ за печата, който да освободи печата, че нѣма да върне водното отдѣление, и че нѣма това и онова да направи, азъ мога да ви увѣря най-приятелски, че къмъ февруарий — мартъ ще взема отпущка, ще напусна Парламента, за да направя удоволствие на всички; мога да ви увѣря, че не намирамъ смисълъ тукъ да си бия гърдитѣ, за да не мога да убѣдя просвѣтени хора, които познавамъ отъ 25 години, въ най-елементарни нѣща. Възстановете търновската конституция, никаква цензура, сериозенъ парламентаренъ животъ, иначе ще дойде превратътъ и катастрофата.

Нѣкой отъ дѣсно: Да не би грѣшката да е у Васъ, че не можете да ги убедите?

Григоръ Василевъ: За индустрията. Има единъ важенъ въпросъ: индустрията трѣбва да се категоризира. Никѣде по свѣта не съществува това положение: еднакво отношение на държавата, на законодателството къмъ всички индустрии. Не всѣка индустрия е еднакво полезна. Следователно, категоризирането на насърдението, на подпомагането на индустриитѣ е необходимо. Ще видимъ коя индустрия е паразитна, коя е по-малко паразитна, коя е най-полезна. Индустриитѣ на бъдещето сѣ земедѣлскитѣ индустрии на България. Другитѣ индустрии сѣ несолидни, замѣстващи, индустрии за малко клиенти. Гордостта на България като индустриална страна ще бѣдатъ земедѣлскитѣ износни индустрии. (Рѣкоплѣскания отъ лѣво) Кои сѣ тѣ? На първо мѣсто е консервната индустрия. Още е слабишка, бихъ казалъ даже — да не ми се сърдятъ индустриалцитѣ на консерви — още е въ първобитно състояние. Но се надѣвамъ, че може да стане по качество паравно съ Хайнцъ отъ Америка и съ други отъ Канада и ще се яви на международния пазаръ. Има и нейни сестри, които сега само се зараждатъ, но още никой не ги знае. Има една малка индустрия тукъ, въ околноститѣ на София, нѣкъде далечъ забутана, за правене на какво мислите? На брашно отъ зеленчуци. Нѣма да изнасяме брашно отъ шеница, а брашно отъ зеленчуци! Прѣснитѣ зеленчуци, прѣсното грозде, прѣснитѣ ягоди сѣ наша реклама. Съ тѣхъ ние отваряме пазара. Консервиранитѣ ягоди, консервиранитѣ зеленчуци и консервиранитѣ плодове изобщо ще бѣдатъ нашата истинска търговия. Има кого да хранимъ. Тѣзи въпроси сѣ много интересни и много ценни. Но тая индустрия нѣма никакво насърчение, а тя трѣбва да има насърчение. И азъ бихъ желалъ финансовиятъ министъръ, когото познавамъ отъ 1898 г., да даде насър-

чение на консервната индустрия, за която той е правилъ много като управител на банката, както и на градинаритѣ. Азъ лично съмъ го безпокоилъ много пѣти да имъ даде наполовина отъ насърчението, които даватъ маджаритѣ. Тѣ даватъ 100%, ние да дадемъ 50% насърчение. Гарантирамъ му, че ние ще имаме износна консервна индустрия, която ще донесе тукъ злато.

Има единъ маджаринъ отъ Кечкеметъ, който е започналъ въ Рѣсенъ една дребна работа и проби малко пѣти. Азъ го викахъ въ къщи и го попитахъ: кѣде продавате? Отговори ми: азъ продавамъ само на две мѣста — въ Швейцария и въ Лондонъ. — Другаде не продавате ли и какъ продавате тамъ? — Тая стока е много хубава и се продава лесно.

Той казва това, но нашитѣ българи не вѣрватъ. Въ Лондонъ сѣ повѣрвали, въ Швейцария сѣ повѣрвали, но въ София мѣчно вѣрватъ. Не искатъ да разбератъ, че имаме нови възможности. Все нѣщо черно виждатъ. Ако му кажешъ, че е черно, веднага вѣрва, ако му кажешъ, че е добро, колебае се, дълго ще те мѣчи, преди да повѣрва. За индустрията това е рецептата.

За кредита. Нашиятъ кредитъ е много тежъкъ, независимо отъ въпроса за задълженията. Надѣвамъ се, че и този въпросъ ще бѣде разрешенъ, защото е много важенъ. Чака разрешението му цѣлиятъ нарсѣ. Кредитътъ трѣбва да бѣде съ една значително намалена лихва. Азъ искамъ да вѣрвамъ и имамъ основание да вѣрвамъ, че това ще стане къмъ априлъ или май. Трѣбва да се възприеме една система отъ мѣрки, която действително да допринесе едно облекчение на кредита и неговото заздравяване, за да може стопанскиятъ животъ да получи единъ импулсъ за по-бързо развитие и да се премахне стопанската анемия.

По въпроса за застрахователното дѣло. Азъ мисля, че само едно национализиране може да реши задачата. Това е възможно. Национализирането на застрахователното дѣло може да ни улесни да решимъ два-три важни въпроса заедно съ него: застраховката на добитѣка, застраховката на всички посѣви, особено скѣптитѣ култури, и една популярна национална застраховка, безъ прегледъ, за малки суми, примѣрно отъ 30.000 до 50.000 л., за да бѣде цѣлиятъ народъ осигуренъ. Тѣзи застраховки ще трѣбва да ги вземе една българска застрахователна банка, сестра на Б. з. к. банка. Частната деятелностъ въ застраховкитѣ ще трѣбва да престане, за да получимъ едно национално застрахователно дѣло.

По отношение занаятитѣ и търговията нѣма да влизамъ въ подробности. Въ всѣки случай, нашитѣ занаятци и търговци сѣ извънредно деятелни лица. Не бива да се смѣта, че частната инициатива, било на търговеца или на занаятчията, сама по себе си, трѣбва да бѣде гледана подъ подозрение и да бѣде осѣдена. Частната инициатива е много важна, г-да народни представители, и азъ винаги ще повтарямъ това. Имамъ наблюдения отъ живота, какъ единъ скроменъ човѣкъ — занаятчия, търговецъ, професоръ, а може да бѣде и малъкъ чиновникъ — понѣкога създава извънредно много. Единъ открива за мнозина. По-големата частъ сѣ подражатели, но никой пѣтъ не знаешъ отъ де ще дойде най-добриятъ. Частната инициатива е нѣщо съзидателно. Въ книгитѣ на френскитѣ демократи ми е направило много силно впечатление, че за тѣхъ частната инициатива и частната собственостъ сѣ едно продължение на личността. И тѣ никога не бива да бѣдатъ поставяни подъ възбрана или подъ недостатъчна оценка. Това съвсемъ не изключва групиранията, съвсемъ не изключва кооперацията, съвсемъ не изключва търговскитѣ сдружения, съвсемъ не изключва голѣмитѣ съюзи; напротивъ — не бива да забравяме, че всичко почва отъ клетката. И нашата държава при единъ конституционенъ редъ има пълната възможностъ да тури въ съответствие частната инициатива съ колективната инициатива, малка или голѣма, въ разни направления и подъ разни форми.

Председателъ Стойчо Мошановъ (Звъни) Г-нъ Василевъ, времето Ви изтича. Оставатъ Ви още 10 минути.

Григоръ Василевъ: Приключвамъ. Азъ ще свърша по-скоро даже, защото не желая да говоря при общитѣ дебати по бюджета по въпроси, които ние можемъ да разгледаме при отдѣлнитѣ бюджети.

Моето заключение и моятъ апелъ къмъ Народното събрание е: да можемъ заедно съ прокарването на бюджета, преди него, или наскоро следъ него, да дадемъ на страната едно истинско парламентарно управление. Винаги предпочитамъ открититѣ положения. Азъ бихъ желалъ никому да не се зловиди, заедно повдигамъ този въпросъ. Заявявамъ ви откровено, подъ най-категорична форма, че говоря това, движенъ изключително отъ единъ високъ на-

ционален интерес. Абсолютно никакви намърения нѣмамъ, абсолютно никакви планове не предлагамъ, абсолютно никакви разговори не търся, не търся ничии симпатии и ничия подкрепа. Бихъ желалъ само да видя Парламента сноособенъ и годенъ да даде едно истинско конституционно и демократично управление. Каквото щете приказвайте, каквото щете мислите, демокрацията въ България е призована да изиграе тая роля. Демокрацията въ града, демокрацията въ селото, не казвамъ демокрацията на Ляпчевъ, не казвамъ демокрацията на други имена, а демокрацията като идея. Както нацията е една опора на българската държава така и демокрацията и конституцията сѣ друга опора, така земята е трета опора, така българскиятъ трудъ е една четвърта опора на българската държава и на българското бъдеще. Може ли демокрацията въ България въ този си видъ, въ този си съставъ да даде нѣщо по-добро, отколкуто е днешното? Тамъ е въпросътъ. Въпросътъ е: днешното управление задоволява ли българския народъ? Азъ ви заявявамъ, че българскиятъ народъ абсолютно отрича днешното управление. (Ръкоплъскания отъ лѣво). Нѣма защо да ми се сърдите. Завчера бѣхъ въ Търново. Уплааниха се, че може би ще правя нѣкакво партизанство. Полицията бѣше на събраниято и може би и тя бѣше доводна толкова, колкото и другитъ граждани. Говорихъ на една културна тема. Но отидохъ въ едно село за нѣколко минути, безъ да предупреждавамъ, безъ да търся хора и безъ да съмъ стѣпилъ тамъ другъ пътъ, освенъ преди 39 години, като народенъ учител на една учителска конференция. Говорихъ съ хората. Пълно отрицание на днешното управление. Не може да задоволи българския народъ безъ свобода; не може печатътъ да бѣде конфискуванъ; не може да създаватъ правителственъ печатъ съ държавни сръдства, отнемайки свободата на шестъ милиона българи. Не е възможно това нѣщо! И затуй азъ казвамъ: Парламентътъ сега е на изпитание. Този Парламентъ е на изпитание. Ако той реши задачата, азъ ще го поздравя и ще го подкрепя; ако той не реши задачата — той ще бѣде разгоненъ, той ще свърши печално, ще има печалната слава на едно преходно Събрание, което е траяло може-би една година, може-би двѣ години, но е свършило съ фалиментъ. Повѣрвайте ми: азъ не искамъ този фалиментъ, но ви увѣрявамъ, че той ще дойде, ако Парламентътъ покаже слабостъ. Азъ нѣма да правя апелъ къмъ правителството да си отиде самъ. То смѣта, че е нужно. Мисли се за полезно. Всѣки има правото свободно да мисли. Щомъ съмъ за свободата, азъ не мога да отрича тази свобода и на другигъ.

Таско Стоилковъ: Имаше години на „свобода на народа“ — на така наречената „абсолютна свобода“ — когато гюмюрджинскитъ турци светиха маслото на българската държава и на националнитъ идеали. Когато българската държава действуваше за националното обединение, гюмюрджинскитъ турци, въ името на тая абсолютна свобода, турнаха кръстъ на това обединение. И по този въпросъ ще трѣбва да бѣде освѣтленъ Парламентътъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Оставете оратора да се изкаже.

Григоръ Василевъ: При другъ случай ще Ви отговоря. — На всѣки случай, азъ слизамъ отъ трибуната изпъненъ отъ съзнанието, че се намираме предъ много важни събития въ Европа, че България се намира предъ много важни моменти за своето бъдеще. И въ този моментъ азъ правя апелъ къмъ Народното събрание да намѣри куражъ и сила въ себе си, да може да наложи едно истинско парламентарно управление, което на първо мѣсто и завинаги ще възстанови търновската конституция. (Продължителни ръкоплъскания отъ лѣво)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-да народни представители! По бюджета ще преустановимъ сега дебатитъ.

По молба на г-нъ министъра на финанситъ ви моля да пристѣпимъ къмъ втората точка отъ дневния редъ —

ПЪРВО ЧЕТЕНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ОСВОБОЖДАВАНЕ ПЕНСИИТЪ ОТЪ ЗАПОРЪ ЗА ПЪРВОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 1939 Г.

Този законопроектъ, ако не се гласува днесъ на дѣе четения, става безпредметенъ.

Отъ всички страни: Безъ дебати да се гласува!

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля г-нъ секретаря да прочете законопроекта на първо четене.

Секретаръ Стефанъ Стателовъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за освобождаване пенсиятъ отъ запоръ за I-то тримесечие на 1939 г.

Г-да народни представители!

Предвидъ на предстоящитъ празници и за задоволяване нуждитъ презъ тѣхъ на пенсионеритъ, налага се да имъ се даде едно облекчение, като бъдатъ освободени отъ удържкитъ по запоритъ всички видове пенсии за I-то тримесечие на 1939 г.

По тѣзи съображения, моля ви, г-да народни представители, да приемете законопроекта за освобождаване пенсиятъ отъ запоръ за I-то тримесечие на 1939 г.

Гр. София, декемврий 1938 г.

Министъръ на финанситъ: **Д. Божиловъ**

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за освобождаване пенсиятъ отъ запоръ за I-то тримесечие на 1939 г.

Членъ единственъ. Освобождаватъ се всички видове пенсии отъ запоръ за I-то тримесечие на 1939 г.

Това разпореждане не се отнася до запоритъ за прехрана“.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Ще гласуваме. Тѣзи, които приематъ на първо четене законопроекта за освобождаване пенсиятъ отъ запоръ за първото тримесечие на 1939 г., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраниято приема.

Моля, г-да, законопроектътъ да се гласува и на второ четене по спешностъ.

Който приематъ законопроектътъ да се гласува по спешностъ и на второ четене, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраниято приема

Моля г-нъ секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретаръ Стефанъ Стателовъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за освобождаване пенсиятъ отъ запоръ за I-то тримесечие на 1939 г.

Членъ единственъ. Освобождаватъ се всички видове пенсии отъ запоръ за I-то тримесечие на 1939 г.

Това разпореждане не се отнася до запоритъ за прехрана“.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Ще гласуваме. Който приематъ заглавието заедно съ членъ единственъ . . .

Христо Мирски: Моля, г-нъ председателю, вмѣсто думата „прехрана“ да се постави „издрѣжка“, съгласно закона за гражданското сѣдопрочеждество.

Отъ всички страни: Приема се поправката!

Председателъ Стойчо Мошановъ: Който приематъ членъ единственъ, съ предложената поправка отъ г-нъ Мирски, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраниято приема.

Г-да народни представители! Предстои да определямъ деня на следващото заседание. Предлагамъ това заседание да бѣде въ понеделникъ, 2 януарий 1939 г.

Нѣкой отъ лѣво: На 3 януарий.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля ви се, г-да! Има предложение за понеделникъ. Ако има друго предложение — да се направи, ще го гласувамъ.

Никола Стамболиевъ: Г-нъ председателю! Правя следното предложение. Ние, народнитъ представители, които сме отъ далечъ, отъ Варна, нѣмаме нищо противъ да бѣде заседанието на 2 януарий, даже бихме били съгласни да имаме утре заседание. Но щомъ решението на бюрото е да бѣде на 2 януарий, азъ предлагамъ заседанието да бѣде на 3 януарий, като заседаваме до 12 ч. презъ нощта, за да наваксае времето, което ще загубимъ въ понеделникъ.

Димитъръ Търкалановъ: Не може да дойдатъ. Ясно е.

Никола Стамболиевъ: Прочее, правя предложение, вмѣсто на 2 януарий, на 3 януарий да бѣде следващото заседание и да заседаваме до 12 ч. презъ нощта.

Председател Стойчо Мошанов: Моли ви се. Намъ е необходимо преди коледната ваканция да имаме три заседания — 18 часа. Всъко откъсване от това време ще дезорганизира работата.

Въ всички случаи, вие, които сте от Варна, ще закъсните.

Никола Стамболиев: Ние не желаем да закъсняваме. Ние желаем да присъствуваме въ заседанията. Ще работимъ до късно.

Председател Стойчо Мошанов: На 2, 3 и 4 януарий трѣбва да заседаваме. Моля, г-да, ще гласуваме.

Тѣзи, които сѣ съгласни следващото заседание да бѣде въ понеделникъ, 2 януарий, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Въ съгласие съ правителството, председателството ви предлага следния дневенъ редъ:

1. Първо четене законопроекта за бюджета на държавата за 1939 бюджетна година — продължаване разискванията.

2. Докладъ на бюджетарната комисия по бюджетопроекта за разходите на Министерството на вътрешните работи и народното здраве за 1939 бюджетна година — а. Администрация и полиция и б. Главна дирекция на народното здраве.

Петко Стайновъ: Не може! Не е приетъ още на първо четене.

Петко Стояновъ: Моля, г-нъ председателю, искамъ думата.

Председател Стойчо Мошановъ: На всички ще ви дамъ думата. Най-напредъ чуйте предложението.

Първо четене законопроекта:

3. За измѣнение и допълнение на наредбата-законъ за данъчни облекчения на данъкоплатците къмъ общинитъ („Държавенъ вестникъ“, бр. 135, отъ 28 юний 1937 г.).

4. За отпускане заемъ въ размѣръ 75.000.000 л. отъ Пощенската спестовна каса на Главната дирекция на пощите, телеграфитъ и телефонитъ.

5. За измѣнение на чл. 133 отъ закона за нотариуситъ и околийскитъ съдии.

6. Второ четене законопроекта за измѣнение на чл. 1 и 2 отъ наредбата-законъ за поставяне въ Държавната здравна станция (санаториумъ) за учители край с. Лъджене, Пещерска околия.

7. Първо четене законопроекта за измѣнение на наредбата-законъ за данъка върху приходитъ.

Одобрене предложенията:

8. За отпускане еднократна помощ на съпругата на покойния художникъ-скулпторъ Кирилъ Шиваровъ.

9. За приемане на държавна служба по ведомството на Министерството на народното просвѣщение чужди поданици.

10. За отпускане народна пенсия на съпругата на покойния писателъ Йорданъ Йовковъ и на дъщеря му.

11. За приемане завещанието на покойната Райна д-ръ Стефанъ Чернева.

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Петко Стояновъ.

Петко Стайновъ: Искамъ думата, г-нъ председателю, по дневния редъ

Председател Стойчо Мошановъ: Точно по дневния редъ давамъ думата на г-нъ Петко Стояновъ.

Петко Стайновъ: Азъ искамъ думата.

Председател Стойчо Мошановъ: По-напредъ поиска думата г-нъ Стояновъ.

Петко Стояновъ: Г-да народни представители! Предложениятъ дневенъ редъ е неконституционенъ и противъ правилника, защото единъ законопроектъ може да бѣде поставенъ на второ четене само следъ като е билъ приетъ на първо. За да бѣде приетъ бюджетътъ на първо четене, трѣбва да се свършатъ общитъ дебати и да се гласува.

Понеже има записани още оратори, трѣбва да бѣде направено формално предложение за прекращаване на дебатитъ, да бѣде то гласувано, и следъ като се приеме бюджетътъ по начало, може да става въпросъ за второ четене на която и да е частъ отъ бюджета. Това трѣбваше да бѣде направено днесъ: ако има оратори да говорятъ, да се изкажатъ и да се гласува бюджетътъ на първо четене. Понеже това не е направено, не може да бѣде приета точка втора отъ дневния редъ — второ четене бюджетопроекта на Министерството на вътрешните работи и народното здраве.

Председател Стойчо Мошановъ: Има думата г-нъ Петко Стайновъ.

Петко Стайновъ: По сѣщитъ съображения поддържамъ предложението на г-нъ Стояновъ — да се извади точка втора отъ дневния редъ, понеже неправомерно е предложена.

Петко Стояновъ: Още едно съображение. Съгласно чл. 119 отъ конституцията, бюджетътъ е законъ. Съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията, бюджетътъ се гласува по реда на законитъ, предвиденъ въ чл. 43 и чл. 45 отъ конституцията.

Председател Стойчо Мошановъ: Г-да народни представители! Направенитъ предложения ще бѣдатъ гласувани. Но преди това искамъ да ви кажа следното: че е неконституционно второто четене да става преди първото четене. Къмъ второто четене ще пристѣпимъ едва следъ като приемемъ на първо четене бюджетопроекта на държавата за 1939 г. Това е схващането на бюрото.

Петко Стайновъ: Неправилно е!

Петко Стояновъ: Моля, г-нъ председателю, още една кратка бележка.

Председател Стойчо Мошановъ: Моля, г-нъ Стояновъ, седнете на мѣстото си, не създавайте инцидентъ.

Петко Стояновъ: Никакъвъ инцидентъ!

Председател Стойчо Мошановъ: Нѣмате думата, г-нъ Стояновъ.

Петко Стояновъ: Не можете да слагате единъ законъ на второ четене, докато не е приетъ на първо.

Председател Стойчо Мошановъ: (Силно звѣни) Нѣмате думата. (Голѣма глъчка) Никой нѣма думата. Защо сѣ тия инциденти? Дадохъ възможностъ да се изкажете. Бюрото си каза своята дума, Парламентътъ ще реши.

Петко Стайновъ: Бюрото не може да нарушава правилника.

Председател Стойчо Мошановъ: Бюрото си каза думата, последната дума има Парламентътъ.

Петко Стайновъ: Свообразна практика! Никого не е било такава нѣщо!

Председател Стойчо Мошановъ: (Звѣни) Седнете си на мѣстото, г-нъ Стайновъ. Това е едно неприлично държане.

Петко Стайновъ: Не може да посочите такъвъ прецедентъ отъ парламентарната практика.

Димитъръ Пешевъ: Г-нъ Стайновъ! Така е работено въ 1931 г. Провѣрете въ дневницитъ.

Председател Стойчо Мошановъ: (Звѣни) Моля! Не бива да свършваме годината съ скандали.

Г-да народни представители! Азъ се учудвамъ на нервността и на скандалитъ, които нѣкои г-да народни представители искатъ да създадатъ тукъ въ края на годината.

Димитъръ Гичевъ: Стара година! Новата дано е по-добра.

Председател Стойчо Мошановъ: Бюрото може да има погрѣшно схващане по прилагането на правилника. Съдия е Парламентътъ. Той е, който създава практиката въ туй отношение. Изслушахме ви, ще положи на гласуване Вашето предложение и ще приключимъ. Защо сѣ тия викове, безъ да имате думата?

Петко Стояновъ: Никой нищо не вика, но трѣбва да се обясни, че искате да направите едно нарушение на конституцията. Нарушение на конституцията не трѣбва да става.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля, моля. Дадохъ Ви думата, изказахте се. Сега Парламентътъ ще реши.

Петко Стояновъ: Не може Парламентътъ да решава противоконституционно. Това не е редовно.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля ви се. Тѣзи, които приематъ предложението на г-нъ Петко Стояновъ да се изключи предложената отъ бюрото втора точка отъ дневния редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Малцинство, Събранието не приема.

Петко Стояновъ: На добъръ ви часъ!

Председателъ Стойчо Мошановъ: Тия, които приематъ дневния редъ така, както го предложихъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Става правъ)

Председателъ: **СТОЙЧО МОШАНОВЪ**

Г-да народни представители! Азъ съжалявамъ, че трѣбваше да приключимъ настоящата година съ тоя инцидентъ.

Петко Стояновъ: Съ нарушение на конституцията.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Днесъ ние приключаме последното заседание презъ 1938 г. Годината, която си отива, ще бъде отбелязана въ историята ни съ факта, че Народното събрание отново зае мѣстото, което по основния законъ му се опредѣля въ организацията на държавата. (Рѣкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Нека благодаримъ благодарни на тия, които допринесоха за това. (Рѣкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Отъ името на бюрото и отъ мое име пожелавамъ весело посрѣщане и весело прекарване на новата 1939 г.

Дано тя донесе щастие вамъ, на вашитъ семейства на Царския домъ, на народа ни и на България! (Продължителни рѣкоплѣскания)

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 14 ч. 35 м.)

Секретари: { **СТЕФАНЪ СТАТЕЛОВЪ**
Д-ръ ПЕТЪРЪ ЯЛАМОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**